

**TC
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**İLKÖĞRETİM 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA YER ALAN
ATATÜRKÇÜLÜK KAZANIMLARINA DAİR ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emine KARAASLAN

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Cengiz DÖNMEZ

**Ankara
Haziran, 2009**

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

Emine KARAASLAN'a ait 'İlköğretim 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Atatürkçülük Kazanımlarına Dair Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi ' adlı çalışma jürimiz tarafından Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı):

.....

Üye :

.....

Üye :

.....

Üye :

.....

Üye :

.....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

ÖZET

İLKÖĞRETİM 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA YER ALAN ATATÜRKÇÜLÜK KAZANIMLARINA DAİR ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

KARAASLAN, Emine
Yüksek Lisans, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Cengiz DÖNMEZ
Haziran, 2009, 137 sayfa

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan Atatürkçülük kazanımlarını, ilköğretim okullarında görev yapmakta olan 7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirmektir. Diğer bir deyişle amaç; Atatürkçülük kazanımları ile diğer değişkenler (ders kitabı, öğretmen özellikleri, derslerde kullanılan yöntem ve teknikler, derslerde kullanılan araç-gereçler) arasında nasıl bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmaktır.

Araştırmada, verilerin toplanması için araştırmacı tarafından öğretmenlerin Atatürkçülük kazanımlarına ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmaya yönelik anket geliştirilmiştir.

Araştırma Sivas ili merkez ilçede MEB'e bağlı ilköğretim okullarında görev yapan ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren 95 Sosyal Bilgiler öğretmenine uygulanan anket verilerine dayanmaktadır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde, SPSS (Statistical Package For Social Sciencens) paket programından yararlanılmıştır. Bu çalışma 2008-2009 eğitim\öğretim yılı ile sınırlandırılmıştır.

Araştırma sonucunda anket verileri doğrultusunda Atatürkçülük kazanımları ile diğer değişkenler arasındaki ilişkiler tablolaştırılmış; incelenerek sonuç ve öneriler sunulmuştur.

ABSTRACT

The main purpose of this research is evaluating the achievements of Kemalism which takes place in Primary school 7th classes' Social Studies programme according to the point of views of Social Studies teachers who work in primary schools. In other words; the purpose is to find out what kind of a relationship takes place between the achievements of Kemalism and other variables (lesson books, teacher's characteristics, teaching methods and techniques used in this course, the materials used in this lesson).

In this research,a survey which aims to find out the teachers' opinions related to the achievements of Kemalism has been improved by the researcher.

Research is based on the survey datas which applied to 95 teachers, who lectures the Social Science courses for the primary school of 7th classes,and who works at the primary schools bounded to the National Education Ministry of Turkey which take place in Sivas Central district. For the statistical analysis of the data obtained, the package programme SPSS (Statistical Package For Social Sciencens) is used. This study is limited by 2008-2009 educational year.

As a result of the research, according to the datas of the survey,the relationship between the achievements of Kemalism and the other variables are customized as tables, analysed, the results and the recommendations are presented.

ÖNSÖZ

Özgür bir varlık olan birey, yaşadığı dünyayı anlama ve anlamlandırmada fiziksel-duygusal özellikleri ile ilgi-istek ve yeteneklerinin farkında olmalıdır. Bu farkındalığın gerçekleşmesini amaç edinen Sosyal Bilgiler dersi, bireyin yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insan ve doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar. Bunun yanı sıra kişi, içinde yaşadığı toplumun bir ferdi olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan sorumluluklarını yerine getiren bir vatandaş olarak yetişmelidir.

İlköğretim okullarımızda okutulan Sosyal Bilgiler dersinde Atatürkçülük kazanımlarının genel amacı, öğrencilerin etkin ve üretken bir vatandaş olmasında, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalarak, Atatürkçü düşünce sisteminin temel özelliklerini bilen ve uygulayan ulusal bilince ulaşmış bireyler yetiştirmektir. Bu çalışmada, öncelikle Sosyal Bilgiler ve öğretimi hususunda genel bilgiler sunulmuş, Sosyal Bilgiler programının öğeleri incelenerek, ilköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan Atatürkçülük kazanımlarına değinilmiştir. Atatürkçülük kazanımlarının öğretimi ile diğer değişenler (ders kitabı, öğretmen özellikleri, derslerde kullanılan yöntem ve teknikler, derslerde kullanılan araç-gereçler) arasındaki bağın mevcut durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu konuda İlköğretim 7. sınıf basamağında öğretim yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerimizin görüşleri alınarak sonuçlara ulaşılmıştır. Sonuçlar doğrultusunda, Atatürkçülük kazanımlarının öğretimi ile ilgili çalışmalara katkı getirmesi beklenen öneriler sunulmuştur.

Araştırma süresince bana destek olan değerli hocam ve danışmanım Yrd. Doç. Dr. Cengiz DÖNMEZ'e, manevi desteğini her zaman hissettiğim sevgili eşim Emre KARAASLAN'a, zor günlerimde bana destek olan, varlığını hep hissettiren anneme, anket çalışmasının uygulanmasında bana yardımcı olan değerli meslektaşlarıma ve benim bu günlere ulaşmamda en büyük emeği olan; beni gördüğüne hep inandığım ve çok özlediğim sevgili babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Emine KARAASLAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR.....	xi
TABLolar ve ŞEKİLLER LİSTESİ	xii

GİRİŞ	1
Araştırmanın Amacı	1
Araştırmanın Önemi	1
Araştırmanın Yöntemi	2
Problem Cümlesi	2
Araştırmanın Sınırlılıkları	3
Araştırmanın Sayıtları	3

I.BÖLÜM

1. SOSYAL BİLGİLER ve SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ	4
1.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Önemi	5
1.2. Sosyal Bilgilerin İlköğretim Okulu Programdaki Yeri ve Amaçları	7
1.2.1. Sosyal Bilgilerin İlköğretim Okulu Programındaki Yeri	7
1.2.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları	8
1.2.2.1. Vatandaşlık Görevleri ve Sorumlulukları Yönünden	9
1.2.2.2. Toplumda İnsanların Birbirleriyle Olan İlişkileri Yönünden	10
1.2.2.3. Çevreyi, Yurdu ve Dünya'yı Tanıma Yetenekleri Yönünden	11
1.2.2.4. Ekonomik Yaşama Fikrini ve Yeteneklerini Geliştirme Yönünden	11

1.3. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Başlıca	
Yaklaşımlar	12
1.3.1. Davranışçı Yaklaşım	12
1.3.2. Bilişsel Yaklaşım	14
1.3.3. Yapılandırmacı Yaklaşım.....	16
1.3.3.1. Çeşitleri Bakımından Yapılandırmacılık	17
1.3.3.1.1. Bilişsel Yapılandırmacılık	17
1.3.3.1.2. Sosyal Yapılandırmacılık	18
1.3.3.1.3. Radikal Yapılandırmacılık	19
1.4. Sosyal Bilgiler Programının Öğeleri	20
1.4.1. Amaçlar	20
1.4.2. İçerik	21
1.4.3. Eğitim Durumu	21
1.4.4. Değerlendirme	22
1.5. Sosyal Bilgilerde Öğretim İlkeleri	23
1.5.1. Öğrenciye Yol Gösterme	23
1.5.2. Aktif Katılım	24
1.5.3. Motivasyon	24
1.5.4. Açıklık	24
1.5.5. Bireysel Ayrılmalar	25
1.5.6. Pekiştirme	25
1.5.7. Geri Bildirim ve Dönüt	26
1.5.8. Bilinenden Bilinmeyene	26
1.5.9. Yakın Çevreden Yararlanma	26
1.5.10. Model Alma	27
1.6. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Stratejileri	27
1.6.1. Tekrar	28
1.6.2. Anlamlandırma	28
1.6.3. Organize Etme	28
1.6.4. Dikkati Yoğunlaştırma	29
1.6.5. Diğer Stratejiler	29
1.7. Sosyal Bilgilerde Kullanılan Yöntem ve Etkinlikler	29

1.7.1. Düz Anlatım	29
1.7.2. Soru-Cevap	30
1.7.3. Gösteri	30
1.7.4. Problem Çözme	31
1.7.5. Tartışma	31
1.7.6. Dramatizasyon-Rol Oynama	32
1.7.7. Gözlem Gezisi	32
1.7.8. Örnek Olay	33
1.7.9. Benzetişim	33
1.7.10. Eğitici Oyun	34
1.7.11. Diğer Yöntem ve Teknikler	35
1.7.11.1. Geri Plandaki Düşünceleri Bulma	35
1.7.11.2. Slogan Bulma	35
1.7.11.3. Reklam Hazırlama/Poster Afiş Hazırlama	36
1.7.11.4. Şiir-Öykü Yazma/Şarkı Yapma	36
1.7.11.5. Görsel İmge Oluşturma	36
1.7.11.6. Önem Sırasına Koyma	36
1.7.11.7. Başlık Bulma	36
1.7.11.8. Sınıflama	37
1.7.11.9. Örnek Verme	37
1.7.11.10. Kendini Değerlendirme	37
1.7.11.11. Yordama Yapma	37
1.7.11.12. Bulmaca	37
1.7.11.13. Tavsiyede Bulunma	37
1.7.11.14. Karşılaştırma	38
1.7.11.15. Görüşme Yapma	38
1.7.11.16. Kavram Haritası Oluşturma	38
1.7.11.17. Kanıtlama	38
1.7.11.18. Gazete Küpürlerinden Faydalanma	39
1.8. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Araç ve Materyalleri	39
1.8.1. Yazı ve Gösterim Tahtaları	40
1.8.2. Model ve Numuneler	41

1.8.3. Tepegöz	41
1.8.4. Haritalar	41
1.8.5. Slâyt Projektörü	42
1.8.6. Televizyon-Video	42
1.8.7. Etkileşimli Video	43
1.8.8. Grafik ve Şekiller	43
1.8.9. Diğer Araç ve Materyaller	44

II. BÖLÜM

2. İLKÖĞRETİM 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMI	45
2.1. Sosyal Bilgiler Programının Temel Özellikleri ve Vizyonu	45
2.2. Sosyal Bilgiler Programının Temel Yaklaşımı	45
2.3. Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme Alanları	47
2.3.1. Birey ve Toplum	47
2.3.2. Kültür ve Miras	48
2.3.3. İnsanlar Yerler ve Çevreler	49
2.3.4. Üretim, Dağıtım ve Tüketim	50
2.3.5. Bilim, Teknoloji ve Toplum	50
2.3.6. Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	50
2.3.7. Güç Yönetim ve Toplum	51
2.3.8. Küresel Bağlantılar	52
2.4. Sosyal Bilgiler Programının Öğeleri	52
2.4.1. Beceri	52
2.4.1.1. 7. Sınıf Öğretim Programında Temel Beceriler	53
2.4.1.1.1. İletişim Becerisi	54
2.4.1.1.2. Grafik Hazırlama Becerisi	54
2.4.1.1.3. Tarihsel Olguları ve Yorumları Ayırt Etme Becerisi	54
2.4.1.1.4. Tarihi Empati Becerisi	54
2.4.1.1.5. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi	55
2.4.1.1.6. Karar Verme Becerisi	55
2.4.1.1.7. Kalıp Yargıları Fark Etme Becerisi	56

2.4.1.1.8. Problem Çözme Becerisi	56
2.4.2. Değer	56
2.4.2.1. 7. Sınıf Öğretim Programında Temel Değerler	57
2.4.2.1.1. Farklılıklara Saygı	57
2.4.2.1.2. Vatanseverlik	58
2.4.2.1.3. Estetik	58
2.4.2.1.4. Dürüstlük	58
2.4.2.1.5. Bilimsellik	58
2.4.2.1.6. Adil Olma	59
2.4.2.1.7. Barış	59
2.4.3. Kavram	59
2.5. İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kazanımlar ...	59
2.5.1. Birey ve Toplum Öğrenme Alanındaki Kazanımlar	59
2.5.2. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanındaki Kazanımlar	60
2.5.3. Kültür ve Miras Öğrenme Alanındaki Kazanımlar	60
2.5.4. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanındaki Kazanımlar	61
2.5.5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanındaki Kazanımlar	61
2.5.6. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanındaki Kazanımlar	61
2.5.7. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanındaki Kazanımlar	62

III. BÖLÜM

3. ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ	63
3.1. Atatürkçülük ve Tanımı	63
3.2. Atatürkçülüğün Doğuşu ve Oluşumuna Etki Eden Faktörler	65
3.3. Atatürkçülüğün Temel İlkeleri	66
3.3.1. Cumhuriyetçilik	66
3.3.2. Milliyetçilik	67
3.3.3. Halkçılık	68
3.3.4. Devletçilik	69
3.3.5. Laiklik	70
3.3.6. İnkılâpçılık (Devrimcilik)	71
3.4. Atatürkçülüğün Hedefleri	73

3.5. Sosyal Bilgiler ve Atatürkçülük Konuları Arasındaki İlişki	74
3.6. İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Atatürkçülük Kazanımları	75
3.7. Atatürkçülük Konularının Öğretiminin Değerlendirilmesi	79
3.7.1. İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Atatürk ve Atatürkçülük Konuları Bakımından Değerlendirilmesi	79
3.7.1.1. Atatürk ve Atatürkçülük Konularının Ünite - Konu Başlıklarına Göre Dağılımı	79
3.7.1.2. Atatürk ve Atatürkçülük Konularının Öğretilmesinde Kullanılan Ders Kitabındaki Metin Yapılarının İncelenmesi	80
3.7.1.3. Atatürk ve Atatürkçülük Konularının Öğretilmesinde Kullanılan Ders Kitaplarındaki Görsel Sembollerin Değerlendirilmesi	81
3.7.1.4. Atatürk ve Atatürkçülük Konularının Öğretilmesinde Kullanılan Ders Kitaplarındaki Atatürk' e ait Sözler ve Hatıratların Değerlendirilmesi	82
IV. BÖLÜM	
4.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	84
4.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ	84
4.3. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ	84
4.4. VERİ TOPLAMA ARACI-ANALİZİ	85
4.5. ARAŞTIRMANIN UYGULANMASI	85
V. BÖLÜM	
5. BULGULAR ve YORUM	86
5.1. I. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	87
5.2. II. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	91
5.3. III. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	95
5.4. IV. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	98
5.5. V. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	102

VI. BÖLÜM

6. SONUÇ ve ÖNERİLER	104
6.1. Sonuç	104
6.2. Öneriler	107
 KAYNAKÇA	 109
EKLER	116
Ek-1 Anket Formu	117
Ek-2 Araştırma İzni	119
Ek-3 Araştırmaya Katılan Okulların Listesi	121

KISALTMALAR

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı.

s.: Sayfa.

X: Aritmetik Ortalama.

ss: Standart Sapma.

md. : Madde.

f: Frekans

SPSS: Statistical Package for Social Sciens.

% : Katılım oranı (Yüzde)

N: Araştırmaya Katılan Topluluk.

Çev. : Çeviren.

Ed: Editör.

vb.: Ve benzeri.

vd.: Ve diğerleri.

TC: Türkiye Cumhuriyeti.

TABLÖLAR ve ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil-1 7. Sınıf Öğretim Programında Temel Beceriler

Şekil-2 7. Sınıf Öğretim Programında Temel Değerler

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo-5.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyet Dağılımı.

Tablo-5.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Dağılımı.

Tablo-5.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 7. Sınıf Mevcut Müfredat Programında Yer Alan Atatürkçülük Kazanımlarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.

Tablo-5.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Atatürkçülük Kazanımlarının 7. Sınıf Ders Kitabında Ele Alınış Biçimi Konusunda Görüşlerinin Dağılımı.

Tablo-5.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Atatürkçülük Kazanımlarının Öğretiminde Sahip Olması Gereken Özelliklerin Neler Olması Gerektiği Konusunda Görüşlerinin Dağılımı.

Tablo-5.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Atatürkçülük Kazanımlarının Öğretiminde Kullanılan Öğretim Yöntem ve Teknikleri, Atatürkçülük Kazanımlarının Öğretiminde Kullandığı Araç- Gereçler ve Okul Donanımı Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı.

Tablo-5.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mevcut Program İçerisinde Yer Alan Atatürkçülük Kazanımlarının Günlük Hayatla Kullanılabilirliği, Yeni Düzenlemelere İhtiyaç Duyduğu Konusu Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı.

GİRİŞ

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Türk milli eğitiminin genel amaçlarından bir tanesi olan , ‘Atatürk ilke ve inkılâplarına ve anayasada bulunan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren, ailesini vatanını ve milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmektir’ , şeklindeki genel amaç doğrultusunda İlköğretim Okulu 7. sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan Atatürkçülükle ilgili konuların öğretmen görüşlerine göre nasıl öğretilmesi gerektiği ve ulaşılmak istenen kazanımların ele alınan evren ve örneklem grubu içerisindeki görüşler doğrultusunda mevcut durumun tespiti ve varsa eksikliklerin giderilmesine yardımcı olmaktır. Bu sebeple 7. sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan Atatürkçülük kazanımlarına dair öğretmen görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yer alan Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminin, öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Çalışmada ilköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenlerin Atatürkçülük kazanımları hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmak için anket uygulanmıştır. Öğretmenlerin ankete vermiş olduğu cevaplar Atatürkçülük kazanımları konusunda veriler sunmaktadır. Elde edilen sonuç ve önerilerin uygulamalara ilişkin bilgi vermesi ve daha önceki çalışmalarla birlikte bu alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma ‘Atatürkçülük kazanımlarının öğretimi ile ilgili problemi ve bu problemin değişkenleri arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Amaç var olan bir durumu olduğu gibi belirlemektir. Sivas ili merkez ilçesi sınırları içerisinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerine anket uygulanarak, öğretmenlerin görüşleri yönünde açıklamalarda bulunulacaktır.

Problem Cümlesi

Atatürkçülük; Atatürk ilke ve inkılâpları ile hayatının ve kişilik özelliklerinin tam olarak kavratılmasıyla anlaşılabilir. Bilinçli bir öğretim sürecinde Atatürk’ü anlamak sadece onun resim ve sözleriyle hatıra ve hayat hikâyeleriyle gerçekleştirilemeyebilir. Atatürkçülüğün kavratılması için bu sürece mutlaka çeşitli etkinlikler yerleştirilmeli, birtakım öğretim yöntemleri ile bilgiyi tanımadan çok kavramaya, bellekte tutmaktan çok yaşamaya, bilmekten çok uygulamaya dönüştürmek, Atatürkçülüğü kavrama – yaşama - uygulama zeminine oturtmak gerekmektedir. Bu sürecin oluşmasında öğretmenlere büyük görev ve sorumluluk düşmektedir. İşte bu bağlamda, araştırmamızın problem cümlesi, 7. sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan Atatürkçülük kazanımlarına dair öğretmen görüşleri nelerdir? şeklinde ifade edilebilir.

Alt Problemler:

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 7. sınıf mevcut müfredat programında yer alan Atatürkçülük kazanımlarına ilişkin görüşlerinin dağılımı nasıldır?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının 7. sınıf ders kitabında ele alınış biçimi konusunda görüşlerinin dağılımı nasıldır?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde sahip olması gereken özelliklerin neler olması gerektiği konusunda görüşlerinin dağılımı nasıldır?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri, Atatürkçülük kazanımlarının

öğretiminde kullandığı araç-gereçler ve okul donanımı hakkındaki görüşlerinin dağılımı nasıldır?

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mevcut program içerisinde yer alan Atatürkçülük kazanımlarının günlük hayatla kullanılabilirliği, yeni düzenlemelere ihtiyaç duyduğu konusu hakkındaki görüşlerinin dağılımı nasıldır?

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Sivas ili Merkez ilçede Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 75 okulda yapılmıştır.

- Araştırma 2008\2009 eğitim –öğretim yılı ile sınırlıdır.
- Araştırma 7.Sınıf Sosyal Bilgiler dersi ile sınırlıdır.
- Araştırma 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenler ile sınırlıdır.
- Araştırma öğretmenlerin Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde etkili olan değişkenlerin, öğretim üzerindeki etkisini incelemeye yönelik olarak sınırlandırılmıştır.
- Araştırma örnekleme belirlenen 95 öğretmenle sınırlandırılmıştır.
- Araştırmaya katılacak olan öğretmenlerin bilgileri gizli tutulmuştur.

Araştırmanın Sayıltıları

- Araştırma için hazırlanan anket soruları araştırmacının amacına hizmet etmektedir.
- Araştırma için seçilen örneklem evreni temsil etmektedir.
- Araştırma için hazırlanan anket soruları samimi olarak cevaplandırılmıştır.
- Literatür tarama sonucu elde edilen bilgiler doğrudur.
- Anket ölçme ve değerlendirme alanında uzman kişilerin görüşleri doğrultusunda hazırlanmış olup, anketin uygulandığı örneklem grubundaki cevaplayıcıların görüşleri geçerli ve güvenilirlerdir.

I. BÖLÜM

1. SOSYAL BİLGİLER ve SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Günümüz demokratik toplumlarında Sosyal Bilgiler okullarda ders olarak kabul görmüş bir disiplindir. Bu mevcut disiplinin amacı etkin yurttaş yetiştirmek olarak ifade edilmiştir. Etkin yurttaş demek katılımcı, yenilikçi, üretken, demokratik tutum ve değerlere bağlı, problem çözme, karar alma, eleştirel düşünme vb. gibi temel beceri ve kazanımlara sahip birey olarak ifade edilebilir. Sosyal Bilgiler dersinin bu misyonu üstlenmesi ve yerine getirmesi birçok faktörün ortak zeminde toplanmasıyla mümkündür. Her şeyden önce Sosyal Bilgiler öğretim programı amaç ve içerik yönünden çağdaş kriterlere uygun olmalıdır. Bunun yanı sıra Sosyal Bilgiler öğretmenlerimizin de mesleki bakımdan yeterli olmaları, eğitim ortamını düzenlemede öğretim materyal ve teknolojilerini iyi kullanmaları gerekmektedir.

İlköğretimde Sosyal Bilgiler, temel derslerden birini oluşturmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin toplum ve sorunları hakkında bilgi sahibi olmalarında ve bir vatandaş olarak sorumluluklarını öğrenmelerinde, insan ilişkilerini anlamalarında, ulusal özellikleri kavramalarında en gerekli derslerden biridir. Bundan dolayı adı geçen derste öğrencilerin öğrenmelerini etkileyen unsurların belirlenmesi önem taşımaktadır (Şahin, 1994, s.43).

Sosyal Bilgiler dersi okullara ilk girdiği yıllarda tam olarak kavranamamış, bu yüzden değişik anlayışlar doğmuştur. Bunun sonucu olarak, bazıları Sosyal Bilgileri yalnızca yurttaşlık bilgileri anlamında almış, bazıları da tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisinin birleştirilmesi olarak düşünmüş, bazıları da, yanlış bir yargıyla insan topluluklarının organizasyonuna ait bilgiler olarak kabul etmiştir. Bu görüşler içerisinde en yaygın olanı, Sosyal Bilgileri tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisinin birleştirilmesi olarak algılayanlardır (Ata, 2007, s.10).

İyi bir öğretim, öğrencilerin nasıl düşünüp öğreneceklerini, kendilerini tanıyıp bilgiyi nasıl alacaklarını ve kendilerini öğrenmeye nasıl güdüleyeceklerini öğretmeyi içerir. Bu noktada, öğretim stratejisi, bir başka deyişle öğretmenin öğretme şekli ve öğrenme stratejisi bireyin öğrenme düzeyi üzerinde oldukça etkilidir. Bu nedenle öğrenciler yeterince tanınmalı ve öğrenme stratejilerini geliştirmeleri sağlanmalıdır (Şahin, 1994, s.43).

Öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan yöntem ve teknikler, öğretimin niteliğini etkileyen önemli unsurlardır. Sosyal Bilgiler dersinde; problem çözme, dramatizasyon, gözlem gezileri, tartışma, soru-cevap, benzetişim, eğitici oyunlar, gösteri, örnek olay incelemesi gibi yöntem ve teknikler etkili olarak kullanılabilir. Video ve bilgisayar destekli eğitimden geniş ölçüde yararlanmak mümkündür (Şahin, 1994, s. 44).

Sosyal Bilgiler dersi, sosyal bilimlerle ilgili disiplinleri birleştirerek öğrencilerin toplumsal olaylara bütüncül yaklaşımını sağlayabilir. Ancak bu işlevini yerine getirebilmesi için Sosyal Bilgilerin, belli olay, tarih, yer ve kurumların isimlerinin ezberlendiği bir ders olmaktan çıkartılarak, öğrencilerin sosyal olay ve sorunların nedenlerini çeşitli yönleri ile görebildikleri ve bu sorunlara sosyal bilimlerin bazı temel kavramları ile düzeylerine uygun çözüm yolları önerebildikleri bir ders haline getirilmesi uygun görülmektedir (Erden, 1996, s.35).

1.1.Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Önemi

Sosyal Bilgiler teriminin kısa ve herkes tarafından kabul edilebilen bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Bunun en önemli nedeni Sosyal Bilgilerin sosyal bilimlerin içerisinde yer alan farklı tanımlara sahip birçok disiplinden oluşmasıdır. ABD’ de Sosyal Bilgiler eğitimi alanında en etkin kurumlardan biri olan the National Council For The Social Studies(NCSS)’e göre Sosyal Bilgiler terimi; sosyal bilim alanlarını, insan şeref ve haysiyetini korumak amacıyla oluşturulan demokratik bir toplumda bireyin rolünü inceleyen, sosyal olayları ve insan ilişkilerini irdeleyen faaliyet alanlarını kapsamaktadır (Öztürk ve Otluoğlu 2003, s.17).

Bugüne kadar Sosyal Bilgilerin birçok tanımı yapılmıştır.Gerek yerli gerek yabancı akademisyenlerin tanımlarının ortak noktaları; insanla ilgili olması, toplum hayatını ele alması, birçok bilimlerden alıntı yapması, yeni bir sentez oluşturması gibi

noktaları belirtebiliriz. Sosyal Bilgiler dersinin kavramsal çerçevesinin çizilmesi ve toplumsal işlevinin belirtilmesi önemlidir. Sosyal Bilgiler dersi vatandaşlık eğitiminin üzerine odaklanmış tek ders olma özelliğine sahiptir. Sosyal Bilgiler, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan eğitim programıdır (Çifçi, 2007, s.35).

Sosyal Bilgiler, tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi gibi günümüzde ilköğretim programlarında yer alan, gerçekte sosyal bilimler denilen felsefe, sosyoloji, ekonomi, psikoloji, antropoloji gibi disiplinlerden seçilerek ilköğretime uygun biçime getirilmiş konuları kapsamaktadır. İlköğretimde Sosyal Bilgiler, çeşitli sosyal bilim dallarından özel olarak seçilen ve öğrencinin düzeyine göre basitleştirilen konuları içermektedir (Kısakürek, 1987, s.5).

Toplumsal kurumların ve ilişkilerin basit olduğu toplumlarda, birey toplumsal davranışları yaşayarak, ailesinden ve çevresinden öğrenebilir. Ancak toplumsal kurum ve ilişkilerin geliştiği ve çeşitlendiği günümüz toplumlarında, çocuğun; insan ilişkilerini, insanların birbirinden farklı olduğunu, toplumdaki formal ve informal gruplar ile bu grupların işlevlerini, aile ile başlayan ve hükümet, devlet gibi geniş örgütlere kadar uzanan toplumsal kurumları ve işlevlerini öğrenmesi gerekir. Çocuğun bu davranışların tümünü ailesinden öğrenmesi mümkün değildir. Bu nedenle çocuğun toplumsallaşması işlevini artık eğitim kurumları aile ile birlikte yerine getirmektedir. Erden'e göre Sosyal Bilgiler ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı çalışma alanıdır (Erden, 1996, s.4).

Sosyal Bilgiler, her bireyin gücünü en iyi biçimde geliştirecek yaşantılara imkân vererek kendini tanımasına katkıda bulunur. Bağımsızlık, işbirliği ve kültürün düşünme, inanç ve davranma üzerindeki etkileri gibi insan ilişkilerini kavramak için gerekli olan kavram ve genellemelerin oluşturulup geliştirilmesi Sosyal Bilgiler ile sağlanabilir. Sosyal Bilgiler, insanın sınırsız isteklerini karşılamak için sınırlı kaynaklar kullanmasına ilişkin kavram, beceri ve tutumları geliştirecek türde yaşantılar hazırlayarak onun ekonomik yeterlik kazanmasına yardım eder ve vatandaşlık sorumluluğuna büyük önem verir (Sağlamer, 1997, s.3). Her toplum, o toplumu

oluşturan kişileri kendi hedefleri doğrultusunda yetiştirmek ister. Bu hedefler öncelikle kişinin ve toplumun yaşamını sürdürebilmesi için gerekli ve önemlidir (Sönmez, 1996, s.7).

Sosyal Bilgiler, sorumluluk sahibi vatandaşlık kavramıyla bağlantılı olarak bilgi, tutum ve becerilerin edinilmesi ile ilişkilidir (Barth ve Demirtaş. 1997, s.1.1).

Bu açıklamaların ışığında Sosyal Bilgileri sosyal bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak öğrencilere sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi-beceri-tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir yurttaşlık eğitim programı olarak tanımlayabiliriz (Öztürk ve Otluoğlu, 2003, s.6).

1.2. Sosyal Bilgilerin İlköğretim Programındaki Yeri ve Amaçları

1.2.1. Sosyal Bilgilerin İlköğretim Programındaki Yeri

Sosyal Bilgiler dersi, ilk olarak ilkokul programında 1968 yılında yer almıştır (Sağlam, 1997, s. 2). 1968 İlkokul Programında, "İlkokulun dördüncü ve beşinci sınıflarında Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi adı altında okutulan konular birbiriyle olan yakın ilişkileri ve çocuğa uygunluğu bakımından birleştirilerek Sosyal Bilgiler adı altında bir bütün haline getirilmiştir (Komisyon, 1968).

Cumhuriyet döneminde ilkokullarla ilgili 1926, 1930,1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989 ve 1993 yıllarında programlarda düzenlemeler yapılmıştır (Sönmez, 1996, s.7). Mevcut Sosyal Bilgiler dersi programı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 30.5.1990 tarih ve 62 sayılı karar ile kabul edilmiş; 25.6.1990 tarih ve 2315 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanmıştır. Sosyal Bilgiler programındaki en son değişiklik Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 15.3.1993 tarih ve 80 sayılı karar ile gerçekleştirilmiştir (Komisyon, 1995, s.329).

İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı 4. 5. 6. ve 7. sınıflarda haftada 3'er ders saati olmak üzere, her sınıf için 36 haftada toplam 108 saatlik bir süre öngörülerek hazırlanmıştır.

Programda mevcut programın nasıl uygulanacağına dair temel veriler de verilmektedir. Örneğin; konuların işlenişi, kullanılacak öğretim yöntemleri, konuları,

ders araç ve gereçleri, kullanılacak öğretim ilkeleri gibi (Nas, 2000, s.488).

1.2.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları

İlköğretimdeki Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde en önemli amaç, öğrenciye toplumsal kişilik kazandırmaktır. Toplumsal kişiliğin en önemli özelliği iyi bir yurttaş olmaktır (Sözer, 1998, s.53).

Kısakürek, çocuğun elde edeceği kazanç bakımından Sosyal Bilgiler öğretiminin amaçlarını dört ana kümede belirlemiştir:

- 1-Sosyal Bilgiler dersinde çocuğun düşünme yeteneği gelişir.
- 2-Sosyal Bilgiler öğretimiyle çocuğun bireyler arası ilişkileri artar.
- 3-Sosyal Bilgiler derslerinde çocuk temel yurttaşlık ve sorumluluklarını kavrar.
- 4-Sosyal Bilgiler öğretimiyle çocuk ekonomik bir bakış açısı kazanır. (Sözer, 1998, s.53-54)

Öztürk ve Otluoğlu (2003, s.5) Sosyal Bilgiler eğitiminin amaçlarını evrensel ve ulusal olarak sınıflamaktadır. Demokratik bir toplumda etkin bireylerde bulunması gereken ve her demokratik toplum için geçerli olduklarından evrensel olarak kabul edilebilecek dört beceri şunlardır: **1-Bilgi Edinme:** Bilgiyi tek kaynaktan almamak, bilgiyi nasıl kullanacağını bilmek. **2-Bilgiyi İşleme:** Bilginin kullanımı için muhakeme etme, rekleftif düşünebilme. **3-İnanç ve Değerleri İnceleme:** Kendini bilmeyi öğrenme; nasıl ve ne şekilde davranacağını kestirebilme. **4-Katılım:** Sosyal ve demokratik süreçlerde aktif rol alma. Görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler öğretimi her demokratik toplumda bireyleri evrensel birtakım bilgi- beceri ve tutumlara sahip kılmayı amaçlamaktadır.

Dönmez (2003, s.40)'e göre Sosyal Bilgiler, insan topluluklarının mensubu olduğu millet ve içinde yaşadığı dünya hakkındaki anlayışları genişletmek amacıyla sosyal görüşlerin oluşmasını talep eden bir disiplindir. Buna göre Sosyal Bilgiler öğretiminin amaçlarında belirlenen temel özellikleri şöyle sıralamak mümkündür:

- Kişilik gelişimi,
- İnsanların birbirleriyle ilişkileri,
- Ekonomik verimlilik,

- Yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları,
- Değişim ve hayatla başa çıkma,
- Dünyayı, yurdu ve çevreyi tanımak için bilgi birikiminden yararlanma.

Bu amaçlar incelendiğinde bunlar; öğrencinin toplumsal hayatla ve sosyal çevre ile uyum içerisinde yaşaması ile toplum hayatının aktif, etkili ve üretken bir üyesi olmasını sağlamak olarak görülür.

Türkiye’de İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçları 1973 tarihli MEB temel Kanunu’nun İkinci maddesine göre oluşturulmuştur. Bu maddeye göre:

1.2.2.1. Vatandaşlık Görevleri ve Sorumlulukları Yönünden

1-Ailesine, milletine, vatanına, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, çalışkan araştırmacı, özverili, erdemli, girişimci, iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişirler.

2-Türk milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler ailesi içindeki onurlu geçmişini ve yerini, insanlara yaptıkları hizmetleri kavrayarak büyük bir milletin evlatları olduklarını anlar, milletin geleceğine olan güvenlerini artırır ve Türk milletinin ülküsünü gerçekleştirmek için her fedakârlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar.

3-Türkiye Cumhuriyetinin insan haklarına dayanan millî, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu bilir; Cumhuriyet rejiminin özelliklerinin önemini kavrarlar.

4- Topluluk hâlinde yaşamamanın bir zaruret olduğunu, millet kavramını ve Türk milletinin karakterini kavrar; Türk milletine, Türk bayrağına, Türk askerine ve Türk ordusuna sevgi, saygı ve güven duygularının kuvvetlendirirler.

5- Türk Milletinin zekâ ve kabiliyetlerini, çalışkanlığını, ilim ve sanatseverliğini, estetik zevkini, insanlık duygusunun yüceliğini benimseyerek bu üstün özellikleri davranış hâline getirirler.

6-Millet ve yurt işlerini her şeyin üstünde tutarak milleti ve yurdu için canla başla hizmet etmeyi alışkanlık hâline getirirler.

7-Tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerini tanır; tarihî olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ileri görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakârlık ve kahramanlıkların tarihin akışım nasıl

etkilediklerin kavrarlar.

8-Toplumu yönlendiren Mustafa Kemal Atatürk ve diğer Türk büyüklerinin sadece millî değil, evrensel yönlerini de kavrayarak ve takdir ederek, milletimize düşen insanlık görevleri bulunduğunu görür insanlığa sevgi, saygı ve hizmet etme bilincine varırlar.

9-Türk İnkılâbının anlamım, ayrı ayrı yönlerden önemini, Türkiye'nin refah ve mutluluğuna yaptığı ve ülkenin geleceğine yapacağı etkiyi kavrar; Türk İnkılâbının değerlerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır, fedakâr birer Türk evladı olarak yetişirler.

10-Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar; bu uygarlıkta Türk Milletinin hizmetini ve payım anlayarak Atatürk'ün direktifleri uyarınca " Millî Kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma" yolunda her fedakârlığı göze alma bilincini kazanırlar.

11-Bugünü daha iyi değerlendirebilmeleri için geçmiş çağlardaki sosyal, siyasî ve ekonomik olayların neden ve sonuçlarını günümüzle kıyaslama yaparak düşünme, araştırma ve akıl yürütme yeteneğini geliştirirler.

12-Her yerde görev ve sorumluluk alabilecek hâle gelir, aile bütünlüğüne bağlılık kazanır, ailenin refah ve mutluluğu için sorumluluk ve görev duygularım geliştirirler.

13-Kanun kavramım benimserler; kanunlara ve devlet otoritesine uymak duygusunu ve alışkanlığım kazanırlar.

14-Çevresindeki eski, yeni sanat ve kültür eserlerini müze ve anıtlar gibi millî değerlerimizi tanır; onları korumak gerektiğini öğrenirler.

1.2.2.2. Toplumda İnsanların Birbirleriyle Olan İlişkileri Yönünden

1-İnsanların birbirlerine muhtaç olduklarını anlar; grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hâle gelirler.

2-İnsanların karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını ve birbirlerinin görüş ve inanışlarını, saygı ve hoşgörü ile karşılamaları gerektiğini benimserler.

3-Beraber çalışma, sorumluluk alma ve karar verme kurallarım uygulamayı öğrenirler.

4-Bütün çalışmalarım demokratik yaşayışın kurallarına göre düzenlemeyi öğrenirler.

5-Aile, okul ve toplum hayatının dayandığı temel ilkeleri ve topluluk hâlinde yaşamanın zorunluluğunu kavrarlar.

6-Trafik kurallarına uymayı alışkanlık hâline getirirler

1.2.2.3. Çevreyi, Yurdu ve Dünya'yı Tanıma Yetenekleri Yönünden

1- Yurdumuzun, Dünya üzerindeki yerinin önemini kavrar, ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygularım geliştirirler.

2-Türkiye'nin yakın ve uzak komşu ülkeleri, diğer dünya ülkeleri ile olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar.

3-Türklerin yaşadığı diğer dünya ülkeleri ve bölgelerin coğrafi özelliklerini öğrenirler, Türklerin geniş bir alanda yaşayan geniş bir millet olduğunu kavrarlar.

4-İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleri ile karşılıklı etkilerini, insan toplulukların yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler; yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş olarak yetişirler.

5-Plân, kroki, harita ve grafik bilgileri kazanarak onlardan yararlanabilir hâle gelirler.

6-Çevreyi korumanın günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrarlar.

7-Yaşanabilir bir çevrenin temel insan hakkı olduğunu kavrarlar.

1.2.2.4. Ekonomik Yaşama Fikrini ve Yeteneklerini Geliştirme

Yönünden

1-Yakın çevrenin ekonomik değerlerini ve millî kaynaklarımızı tanır; bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar.

2-Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığı kazanırlar.

3-Tutumlu olma ve plânlı çalışma alışkanlığı elde ederler.

4-Üretim, tüketim ve dağıtım ile ilgili temel bilgileri öğrenirler.

5-İnsan topluluklarını yaşama şekillerin ve geçinme yollarını inceler; bunlar

arasındaki ekonomik ilişkileri öğrenirler.

6-Turizmin anlamını, özellikle yurdumuz için önemini kavrarlar.

7-Nüfus artış hızının eğitime ve ekonomiye olan etkisini kavrarlar (Dönmez, 2003, s.85-87).

1.3. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Başlıca Yaklaşımlar

Sosyal Bilgiler öğretiminde üç temel yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşımların temelde amaçları aynı olmakla birlikte izledikleri yol, yöntem ve strateji farklılıkları bulunmaktadır.

1.3.1. Davranışçı Yaklaşım

Öğrenme ile ilgili ilk deneysel araştırmalar 20.yüzyılın başında Pavlov'un Rusya, Watson ve Thorndike 'ın Amerika'da yaptıkları insan ve hayvanların laboratuarda belli bir durumda nasıl davrandıklarına ilişkin çalışmalarla başlamıştır. Bu psikologların çalışmalarının odak noktası hayvan ve insan davranışları olduğu için bu yaklaşımı benimseyenlere davranışçı ve geliştirdikleri kuramlara davranışçı kuramlar denilmiştir. Davranışçı kuramlar öğrenmeyi uyarıcı ile davranış arasında bağ kurma işi olarak görmektedirler. Uyarıcı, organizmayı harekete geçiren iç ve dış olaylardır (Erden ve Akman, 1996, s.123).

Bu psikoloji ekolü, şartlanmaya ilişkin deney ve bulguların geniş ölçüde etkisinde kalmıştır. Davranışçılara uyaran-tepki psikologları da denir. Çünkü bunlar, dış çevreden gelip organizmayı etkileyen uyarıcılarla, uyarılma sonunda organizmada meydana gelen tepkileri incelemeyi amaçlamışlardır (Varış, 1994, s.106).

Davranışçı yaklaşımın temel özellikleri şu şekilde özetlenebilir (Bacanlı, 2003, s.162).

1. İnsanın öğrenmesi ile diğer canlıların öğrenmeleri birbirlerine benzer. Bir köpek nasıl öğreniyorsa, insanın öğrenmesinde de aynı kurallar geçerlidir. Bu nedenle, davranışçılar açıklamalarında organizma terimini kullanırlar ve organizma terimi insanları ve hayvanları kapsar.

2. Birinci kurala dayanarak, davranışçılar hayvanlar üzerinde yaptıkları araştırmalarla insan öğrenmesini açıklamaya çalışmaktadırlar.

3. John Locke ‘un insan zihni anlayışında olduğu gibi, insan zihni doğduğunda bos bir levhadır.

4. Öğrenme, fiziksel konular gibi, ölçülebilir ve gözlenebilir olaylar üzerinde odaklanarak incelenebilir.

5. Davranışçıların çoğu, insanın duygu, düşünce, güdü gibi özelliklerinin doğrudan gözlenemeyeceğine veya ölçülemeyeceğine ve bu yüzden bilimsel olarak ele alınıp araştırılamayacağına inanır. Organizma bir “kara kutu”dur. Kutuya giren uyarıcı ve kutudan çıkan tepki ölçülebilir ve gözlenebilir. Ama kutunun içinde ne olup bittiği pek anlaşılamaz.

6. Öğrenmenin kuralları uyarıcı ile tepki arasındaki bağlantılara dayalıdır. Davranışçılara bu yüzden U-T kuramcıları da denir.

7. Öğrenme kısa ve öz bir şekilde ifade edilebilir ve açıklanabilir. İster basit, ister karmaşık olsun, tüm öğrenmeler aynı basit kurallarla açıklanabilirler.

Davranışçı kuramlar, öğrenmenin uyarıcı ile davranış arasında bir bağ kurularak geliştiğini ve pekiştirme yoluyla davranış değiştirmenin gerçekleştiğini kabul ederler. Uyarıcıyı alan birey tarafından yapılan tepkide bulunma faaliyetleri, genel olarak öğrenmenin temelini oluşturur. Bu öğrenme faaliyetlerinde pekiştirme uygulamaları önemli bir yer tutar. Öğrenmeyi gerçekleştirecek olan birey, faaliyetlerin uygulandığı süreç boyunca zaman zaman pekiştirmeyi kullanarak öğrenmenin kalıcılığını sağlar (Sağlam, 2006, s.26).

Davranışçı öğrenme-öğretme yaklaşımlarında; pekiştireç, ceza genelleme, ayırt etme gibi kavramlar öne çıkmıştır. Davranışçılara göre; davranışlarımız çevre tarafından belirlenir ve kontrol edilir. Eğer uygun çevre yaratılırsa çocuklar istenilen şekle sokulabilir. İnsanların özerk davranması ve kendi davranışlarını yönlendirmesi mümkün değildir. Davranışçıların bu düşünceleri yıllarca program geliştirme, sınıf içi öğrenme ve öğretme, rehberlik, ölçme ve değerlendirme gibi süreçlere yansımıştır. Örneğin, eğitim programları hazırlanırken hedeflerin gözlenebilir ve ölçülebilir davranışlarla tanımlanması, bu akımın etkisi ile ortaya çıkmış bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, bilginin nasıl kazanıldığı üzerine değil, davranışların nasıl kazanıldığı üzerinde odaklanmışlardır. Diğer bir deyişle davranışçı öğrenme, insan zihnindeki fikirlerin,

düşüncelerin veya bilgilerin genişletilmesinden ziyade, insanların davranış repertuarlarını genişletmeyi amaçlar. Çünkü davranışçılara göre zihin sübjektiftir ve objektif olarak ölçülemez, bu nedenle bilim adamları tarafından sakınılmalıdır (Çifçi, 2007, s.61). Diğer yandan, öğretimin amacı öğrencilere anlamayı düşünmeyi, üretmeyi veya problem çözmeyi öğretmek olduğunda, direk öğretim sınırlı bir değere sahiptir. Ve günümüz toplumlarını, sadece birtakım bilgi ve becerileri kazanmış insanların yanında, düşünebilen bilgiyi uygulayabilen, üretebilen ve problem çözebilen bireylere daha çok gereksinimleri olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, öğretmenin sınıfta direk öğretimden farklı öğretim yaklaşımlarını da uygulaması gerekmektedir (Dönmez ve Yazıcı, 2008, s.50).

1.3.2. Bilişsel Yaklaşım

Biliş, insan zihninin dünyayı ve çevresindeki olayları anlamaya yönelik yaptığı işlemlerin tümüdür. Dıştan alınan uyarımların algılanması, önceki bilgilerle karşılaştırılması, yeni bilgilerin oluşturulması, elde edilen bilgilerin belleğe depolanması, hatırlanması ile zihinsel ürünlerin kalite ve mantık yönünden değerlendirilmesi, biliş kapsamına giren zihinsel süreçlerle ilgili faaliyetlerdir. Tanımından da anlaşılabilir gibi biliş oldukça kapsamlı bir kavramdır (Erden ve Akman, 1996, s.142).

Davranışçı psikologların öğrenmenin “Uyarıcı – Tepki” bağı ile açıklanabileceğini öne sürmelerini kabul etmeyen bilişsel yaklaşımçılar, bu modelin en azından “Uyarıcı- Organizma- Tepki “olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Başka bir ifade ile uyarıcıya karşı tepki göstermeyi öğrenir belki insan, ama öğrencinin zihninde geçen bazı süreçler öğrenmeyi belirleyicidir. Öğrenme mekanik bir olay değil, insani bir olaydır ve insan organizma olarak öğrenmede yer alır, hatta merkezi bir yere sahiptir. İki terim arasına yerleştirilen organizma terimi öğrenme açıklamasını büsbütün farklılaştırmaktadır. Bilişsel kuramcılar öğrenmenin insanın dünyayı anlama çabasının bir ürünü olduğu görüşündedirler. İnsan bunu zihninde meydana gelen bazı olaylarla gerçekleştirir. Davranışçılar gözlenemediği ve doğrudan ölçülemediği düşüncesiyle düşünme, hayal, bilinç gibi zihinsel süreçlerin bilimsel olarak ele alınamayacağını öne sürmüşler ve bu süreçlerle ilgilenmemişlerdir. Bilişselciler ise, bu süreçlerin hafıza,

dikkat, algı, problem çözme ve kavram öğrenme gibi konular şeklinde incelenebileceği düşüncesindedirler (Çifçi, 2007, s.63).

Bilişsel yaklaşıma göre öğrenmeyi; öğrencilerin bilgiyi zihinlerinde nasıl kodladıkları, depoladıkları, bu bilgileri nasıl geri çağırdıkları, bilginin nasıl sunulduğu gibi faktörler etkilemektedir. Davranışçı yaklaşımın öğrenmeye bakış açısında ise bu faktörler yer almamaktadır. Bu nedenle davranışçı öğrenme kuramları bir sınıftaki öğrencilerin aynı bilgileri aldıkları halde neden farklı düzeylerde öğrendiklerini açıklayamazken, bilişsel yaklaşım bunu bireysel farklılıkları olarak açıklamaktadır (Dönmez ve Yazıcı, 2008, s.52).

Bilişsel yaklaşımın dayandığı temel ilkeler şu şekilde özetlenebilir (Bacanlı, 2003, s.181).

1. Bazı öğrenme süreçleri insana özgü olabilir. Bu varsayıma dayalı olarak tüm bilişsel araştırmalar insanlar üzerinde yapılır.

2. Zihinsel olaylar araştırmanın odağıdır.

3. İnsan öğrenmesinin araştırılması nesnel ve bilimsel olmalıdır.

4. Bireyler öğrenme sürecine aktif bir şekilde katılırlar.

5.Öğrenme aşikâr değişikliklerine yansımaları gerekmeyen zihinsel bağlantıların oluşmasını gerektirir.

6. Bilgi örgütlenir.

7. Öğrenme daha önce öğrenilen bilgi ile yeni bilgiyi ilişkilendirme sürecidir.

Öğrenmede bilişsel yaklaşımın temelini Gestalt psikolojisi oluşturmaktadır. Gestalt psikolojisinin insanların algıları ve öğrenmeleriyle ilgili bazı temel ilkeleri vardır. Bu ilkeler şu şekilde ifade edilebilir (Selçuk, 2004, s.173):

1.İnsanlar gördüklerini bir bütün (Gestalt) olarak algırlar ve sözü edilen “bütün”, kendisini oluşturan parçalardan farklıdır. Bundan dolayı, bütünü parçalarına bölmek ve onları ayrı ayrı incelemek bütün hakkında yeterli bir fikir vermez.

2.İnsanlar nesneleri bazı örgütleyici eğilimlere göre algırlar.

3.Öğrenme, bireyin karşılaştığı bir durumu algılaması ve yorumlamasındaki değişimdir.

Gestalt öğrenme yaklaşımı içerisinde, öğretmenlerin dikkat etmesi gereken noktaları şu şekilde özetlemek mümkündür (Selçuk, 2004,s.173–174).

1. Öğretilcek konunun ana hatları belirtilerek öğrencinin dikkati çekilmelidir.

Öğrencilerin önceki yaşantılarıyla mevcut durum arasında bağlantılar kurulmalıdır.

2. İnsanların seçerek ve ihtiyaçlarının yönlendirdiği şekilde algıladıkları unutulmamalıdır. Öğrenme etkinliklerinde olduğunca çok sayıda duyu organına hitap edilmelidir.

3. Öğrenci önyargılardan arındırılmalı, faaliyetlere etkin bir şekilde katılmalıdır.

4. Olumlu transfer sağlayabilmek için bol örnek verilmeli, öğrenciler örnekler üzerinde açıklama yapmaya teşvik edilmelidir.

5. Öğrencilere olaylara farklı yaklaşma fırsatları yaratılmalıdır. Bu tür çalışmalar, öğrencileri ne düşünmeleri gerektiğinden çok, nasıl düşünmeleri gerektiğine alıştıracaktır.

1.3.3.Yapılandırmacı Yaklaşım

Yapılandırmacılığa göre öğretim; öğrencilere önceden belirlenmiş içeriğimi doğrudan aktarılması olarak değil, öğrenmenin kolaylaştırılması, öğrenme işinde öğrenciye dış dünyaya ilişkin kendi bireysel bilgi, anlam ya da yorumlarını yapılandırması için rehberlik edilmesi sürecidir. Bu sürecin temel özellikleri şunlardır:

- Öğrenci merkezlidir.
- Öğretmen rehberlik yapandır, bilgiyi sunan değildir.
- Öğrenmenin merkezinde bilgi değil, bilginin işlenmesi anlayışı egemendir.
- Düşünmeyi öğrenme ve yaratıcılık temel esastır.
- Ana felsefe öğrenme değil öğrenmeyi öğrenmedir.
- Öğrenme sürecinin nasıl kurgulanacağı, öğrencinin bilişsel- duyuşsal ve fiziksel kapasitesi ile bağlantılıdır ve doğaçlama olarak biçimlenir.
- Ne kadar öğrenildiği değil nasıl ve niçin öğrenildiği önemlidir.
- Öğrenme- öğretme süreci öğrencinin yapabileceği ve geliştirebileceği etkinliklerle yürütülür (Yıldırım, 2008, s.550).

Yapılandırmacılığın temel varsayımı, bireylerin yeni düşünceler ya da olaylarla eski bilgileri arasında bağ kurma sonucunda bilgiyi yaratmalarıdır. Bilginin yapılandırılması uzun süreli bellekte yer alan bilgilerin geri getirilmesi yeni bilgilerle düzenlenmesi ve onarılmasıdır.

Yapılandırmacı anlayışta öğrenme, mevcut durumlardaki etkinliklerden oluşan ve yaşam boyu ilerleyen bir süreçtir. Yapılandırmacılara göre bilgi, yaşantılarını anlamlı hale getirmeye çalışan birey tarafından aktif olarak yapılandırılmaktadır. Bireyler doldurulmaya bekleyen boş variller değil, anlamları araştıran etkin organizmalardır. Öğrenilen şey ne olursa olsun, yapılandırmacı süreçler çalışmakta ve öğrenenler tatmin edici bir yapıya ulaşmaya kadar aday zihinsel yapılar oluşturulmakta, anlamlandırılmakta ve test edilmektedir. Daha sonra yeni, özellikle çelişkili yaşantılar bu yapılarda meraka yol açmakta, böylece bireyler yeni bilgiyi anlamlandırmak için yeniden yapılandırmak zorunda kalmaktadırlar. Yapılandırmacı anlayışta birey bilgi ile uğraşırsa ve o bilgi alanında derinleşirse, oluşturulan bilginin, bireyi yaşadığı süreçte bırakmayacağı düşünülmektedir. Bilginin öğrenen tarafından alınıp kabul görmesi değil, bireyin bilgiden nasıl bir anlam çıkardığı önemli görülmektedir (Sağlam, 2006, s.31-32).

1.3.3.1.Çeşitleri Bakımında Yapılandırmacılık

Yapılandırmacı yaklaşımda bilginin oluşum şekillerini açıklayan ve birbirini destekleyen üç temel görüş vardır.

1.3.3.1.1. Bilişsel Yapılandırmacılık

Bilişsel yapılandırmacılar, bilginin nasıl oluştuğunu açıklamada Piaget'in teorisini kullanır. Piaget'e göre bilişsel gelişme, çocuklukta yaşanan gelişim ilkelerine ve evrelerine dayanmaktadır. Bilişsel gelişim sürecinde öğrenme, özümleme (özümleme) , uyma (uyarlama) , ve denge kavramları ile açıklanır (Dönmez ve Yazıcı, 2008, s.61).

Bilişsel yaklaşımda öğrencinin öğrendiği bilginin dışında yeni bir bilgiyle karşılaşıldığında bir şaşkınlık meydana gelir. Daha sonra bu duruma uyum sağlayarak yeni bir öğrenmeyle iç içe olduğunu anlar ve öğrenme meydana gelir. Eğer kişi yeni bilgiyi önceki bilgileriyle çelişmeden ilişkilendirebiliyorsa, mevcut bilişsel yapısının içine özümler. Bu durum o kişi için yeni bir denge durumudur. Eğer yeni bilgi, kişinin önceki bilişsel yapısıyla çelişiyorsa veya yetersiz kalıyorsa kişi yeni bilgiyi var olan bilişsel yapısının içinde özümleyemeyecektir. Bu durumda kişi, bir bilişsel dengesizlik

yaşar. Yeni bilgiyi bilişsel yapısına özümleyebilmek için bilişsel yapısında bir düzenlemeye gitmek zorunda kalır. Bu düzenlemeyi zihninde yeni bir kavram yaratarak gerçekleştirir. Yeni durum bireyi tekrar yeni bir bilisel dengeye ulaştırır (Çifçi, 2007, s.67).

1.3.3.1.2. Sosyal Yapılandırıcılık

Sosyal yapılandırıcılıkta bilginin oluşum şekli dikkate alındığında; hareket edilen noktanın, bireyin öğrenmesinde sosyal çevrenin önemine değinilmektedir. Sosyal yapılandırıcılar öğrenmeyi açıklamada, öğrenmede kültürün ve dilin önemli bir etkiye sahip olduğunu vurgulayan Vygotsky'nin görüşlerinden yararlanır (Sağlam, 2006, s.35). Vygotsky öğrenmenin Piaget'in öne sürdüğü gibi kişinin sadece kendi başına gerçekleştirdiği bir süreç olmadığını, öğrenmede sosyal etkileşimin ve dilin de önemli yer tuttuğunu öne sürmüştür, Vygotsky'ye göre sosyal etkileşim, çocuğun öğrenmesinde önemli bir yer tutar. Ona göre, çocuğun öğrenme potansiyeli “diğer bilgili bireylerle” birlikte olduğunda ortaya çıkar. Başkaları ile birlikte olduğumuzda, kendi başımıza yapabileceklerimizden çok daha fazlasını başarırız. İnsanoğlunun başarısının arkasında başkalarıyla gerçekleştirdiği bu “işbirlikli” çabanın payı büyüktür. Başkalarıyla etkileşerek öğrenmenin aracı da dildir. Dil aracılığıyla başkalarını dinler, başkalarıyla konuşuruz. Bu yüzden Vygotsky, öğrenmede sosyal etkileşime ve dile özel bir önem vermiştir. Eğitim literatüründe bu modele “işbirlikli öğrenme” adını veriyoruz (Dönmez ve Yazıcı, 2008, s.63).

Vygotsky'nin konu ile ilgili görüşleri üç başlık altında toplanabilir:

1. Anlamlandırma: Kişinin içinde yaşadığı toplum ve kültür, bilgiyi anlamlandırmasında etkilidir. Çevremizdeki insanlar ve kültür, olayları algılamamızı anlamlandırmamızı etkiler. Bilgilerimiz bunların aracılığıyla oluşur.

2. Bilişsel Gelişim Araçları: Çocuğun bilişsel gelişimini sağlayan araçlar vardır; Bunlar kültür, dil ve çocuğun çevresindeki (çocuk için) önemli kişilerdir. Bu araçların şekli ve kapasitesi, bilişsel gelişimi biçimlendirir ve hızını etkiler.

3. Yakınsal Gelişim Alanı: Vygotsky'ye göre, kişinin gelişimi sonu olmayan bir silindire benzer. Bu silindir üzerinde, kişinin problem çözme becerileri geliştikçe yukarılara doğru kayan bir yakınsal gelişim alanı vardır. Bu gelişim alanının tabanını, kişinin yardım almadan çözebileceği problemler, tavanını ise kişinin yardım alsa bile

çözemeyeceği problemler oluşturur. Tabanı ile tavanı arasında ise, kişinin yardım alarak çözebileceği problemler yer alır (Çifçi, 2007, s.69).

Sosyal yapılandırımcılığın temeli bireyin çevresiyle olan ilişkilerine dayanmaktadır. Bu öğrenme süreci bireyin yetişkinlerle ilişkilere girmesiyle ve öğrendiklerini ve zihinde oluşturup geliştirmesiyle meydana gelir. Bu yaklaşımın en önemli özelliği ise bireyin problem çözme yoluyla sağlanan gerçek seviyesiyle kendisinden daha yetenekli kişilerin rehberliğinde gelişim seviyesini üst basamaklarına çıkarmasıdır. Böylelikle karşılaştığı sorunları çevresinin yardımıyla çözebilecek seviyeye gelmesidir. Buradaki en önemli nokta, birey bilgiyi pasif olarak toplamak yerine aktif olarak oluşturur. Bilme hem biyolojik, hem sosyal hem de kültürel ve dile dayalı etkileşimlerle meydana gelir (Çifçi, 2007, s.69).

1.3.3.1.3. Radikal Yapılandırımcılık

Radikal oluşturmacı yaklaşımın başta gelen savunucusu Von Glasersfeld'dir. Gelişimi, doğası, fonksiyonları ve amaçları itibariyle bilmeyi ve bilgiyi tanımlar. Von Glasersfeld'e göre bilgi pasif bir şekilde değil, aktif bir şekilde bireyin kendisi tarafından oluşturulur. Öğrenciler arasındaki sosyal etkileşim, bilginin oluşmasında ana unsurdur. Bilgi anlama ile oluşur. Algılama ve algılama sonucunda oluşan bilgi, biyolojik çevreye çok daha iyi uyum sağlar. Algılamanın amacı, kişinin kendi dünyasını organize etmesidir. Bu yaklaşımda bilgiyi oluşturma, bireysel bir etkinliktir. Bireyler geçirdikleri yaşantılardan kendi özgeçmişlerine dayalı olarak bazı anlamlar çıkarırlar. Bu anlamlar bireyden bireye farklılıklar gösterir, birbirinin ve dış dünyadaki aynı olmasa da hepsi değerlidir (Uğur, 2007, s.25).

Bu yapılandırımcılık şeklinde bilinen her şey birey tarafından üretilmektedir. Bilgi keşfedilmekten ziyade yaratılmaktadır. Yaşantılar sonucu oluşturduğumuz ürünler bizim için gerçek anlam ifade etmektedirler. Farklı bilişsel yapı ve ön öğrenmelerle okula gelen öğrencilerin oluşturdukları bilgilerinde birbirinden farklı ve bu yapılarla uyumlu olması doğal olarak görülmektedir. Ön öğrenmelere bağlı olarak şekillenen yeni öğrenmeler kendisine bilişsel yapı içerisinde bir yer bulmaktadır. Aynı sınıf ortamında bulunan bireyler bile birbirinden farklı sosyal geçmiş yaşantılara sahip olmaları nedeniyle birbirine benzemeyen yaşantılar geçirebilmektedirler. Bu yaşantıların

etkisiyle ön öğrenmelerle uyumlu ve birey tarafından oluşturulan bilginin daha kalıcı olduğu düşünülmektedir (Coşkun, 2007, s.44).

1.4. Sosyal Bilgiler Programının Öğeleri

Eğitim programı genelden özele giden amaçlarıyla, bu amaçların gerçekleşmesi için kullanılacak bilgi ve öğrenme yaşantılarıyla ve değerlendirme boyutlarıyla dinamik bir süreçtir (Doğanay, 2004, s.204). Eğitim programının öğeleri konusunda değişik görüşler olmakla birlikte, hemen hemen bütün eğitimciler bir eğitim programının amaç, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme olmak üzere dört temel öğeden oluştuğu konusunda görüş birliği içindedirler (Erden, 1993, s.6; Nas, 2000, s.76; Ayvaz, 2001, s.7). Söz konusu öğelerden amaç boyutunda niçin öğretelim veya niçin öğrenelim; içerik boyutunda ne öğretelim; eğitim durumu boyutunda nasıl öğretelim veya nasıl öğrenelim; değerlendirme boyutunda ne kadar öğrettik sorularına cevap aranır.

1.4.1. Amaçlar

Hedef; bir öğrencinin planlanmış ve tertiplenmiş yaşantılar sayesinde kazanması kararlaştırılan ve davranış değişikliği veya davranış olarak ifade edilmeye elverişli olan özelliktir. Bu özellikler bilgiler, yetenekler, beceriler, tutumlar, ilgiler, alışkanlıklar olabilir (Ata, 2007, s.5). Öğretimde amaçlar, ihtiyaçlara göre belirlenir. Sosyal Bilgilerle ilgili bir program, doğal olarak kendi toplumunun ve kültürünün isteklerini, ihtiyaçlarını göz önüne almak durumundadır. Bu nedenle, bir bireyin, içinde yaşadığı toplumun ihtiyaçlarını bilmesi büyük önem taşımaktadır. Toplumun geleceğe yönelik tasarımları, amaçları, bu ihtiyaçların belirlenmesi sonucunda kesinlik kazanacak ve o doğrultuda bir eğitim söz konusu olacaktır (Sözer, 1998, s.43). Bir dersin amaçları, gerçekleştirilecek programlı eğitim ve öğretim faaliyetleri sonunda öğrencilere kazandırılmak istenen istendik özellikler olarak tanımlanabilir. Bu özellikler bilgiler, beceriler, tutum ve değerlerden oluşabilir (Öztürk ve Dilek, 2005, s.60). Eğitim programının geliştirilme sürecinde, amaçlar başı çekmektedir. Çünkü eğitim programında seçilecek içerik, eğitim durumu ve değerlendirme etkinlikleri amaçlara yönelik ve tutarlı olmalıdır (Doğanay,2004,s.204; Öztürk ve Dilek,2005, s.70).

Amaçlar, türleri bakımından genelden özele doğru bir yaklaşım içinde sıralanır. Her ülkede toplumun felsefesi, idealleri, sosyal ve ekonomik ihtiyaçları, kültürü, yasaları ve değerleri doğrultusunda eğitimin genel amaçları belirlenecektir. Okul türlerine göre, bu genel amaçlar okulların amaçlarına dönüştürülür. Öğretim programının öğretme yoluyla kazandırmak istediği özellikler, ders programının amaçlarını oluşturur (Sözer, 1998, s.45). Bu anlamda Sosyal Bilgiler öğretimiyle öğrencilere kazandırılmak istenen özellikler Sosyal Bilgiler dersinin amaçları olarak nitelendirilebilir.

1.4.2. İçerik

Bir toplumda yaşayan insanların, o toplumun yaşayışı, ilişkileri, kültürü, dünya toplumları içindeki yeri, çeşitli uluslarla bağlantıları konusundaki temel ve genel bilgilerin önemli bir bölümünü Sosyal Bilgiler oluşturmaktadır. Ancak, Sosyal Bilgiler; Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi gibi günümüzde ilköğretim programlarında yer alan; aslında Sosyal Bilimler denilen Sosyoloji, Ekonomi, Psikoloji, Antropoloji gibi disiplinlerden seçilerek, o yaşlardaki öğrencilerin düzeyine uygun, daha somut ve daha yalın özelliklere sahip duruma getirilen konuları içermektedir (Sözer, 1998, s.7). Bu durumda içerik, olguların ve olayların ezberlenmek üzere, ansiklopedik bir biçimde, bir araya getirilmesi değil, yaşama alanlarının anlam taşıyan bölümlerinin aktif bir çabayla düzenlenmesidir (Varış, 1994, s.155) biçiminde tanımlanabilir.

Öğretim sürecinde öğrencilere kazandırılacak bilgiler içeriği oluşturur. İçerik seçiminde, içeriğin amaçlara ve öğrencilerin giriş davranışlarına uygunluğu büyük önem taşır. Ayrıca bilgilerin hiyerarşik sıralaması, basitten karmaşığa, somuttan soyuta, kavramlardan ilke ve genellemelere göre dizilmesi, içerikteki önkoşul ilişkilerin belirlenmesi program tasarısında önemli rol oynar (Erden, 1995, s.7).

1.4.3. Eğitim Durumu

Eğitim durumu, öğrenciye istendik davranışların kazandırıldığı, başka bir ifadeyle öğrencinin eğitildiği süreçtir. Bu süreç, öğrenci açısından dile getirildiğinde

“öğrenme durumu”; öğretmen açısından dile getirildiğinde “öğretme durumu” olur. Tüm öğrenim dallarında olduğu gibi, Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde de geçerli olan öğretim durumu, bireyleri, davranışsal amaçlara ulaştırmak için düzenlenen öğretim ortamlarıdır. Bir başka ifadeyle, bireylerin özel amaçlara ulaşmasını sağlayacak davranışları oluşturmak üzere hazırlanan dış uyarıcı takımlarıdır. Bireyler, hazırlanmış olan bu uyarıcılarla etkileşerek bazı yaşantılar geçirir ve bu yaşantıların bıraktığı izler yardımıyla, kendilerini özel amaçlara ulaştıracak davranış değişikliklerini oluştururlar (Sözer, 1998, s.64).

Sosyal Bilgiler dersinde, herhangi bir öğretim ortamı içinde, öncelikle, öğrencilere kazandırılması düşünülen içeriğin, belirlenen amaca göre düzenlenmesi bir ön koşuldur. Daha sonra öğrenciye verilecek olan ipuçları ile dönüt, düzeltme ve pekiştirmeçlerin en iyi biçimde belirlenerek öğrencilerin etkin katılımının sağlanması; uygun öğrenme-öğretim stratejileriyle gerekli yöntem ve tekniklerin yerinde kullanılması; en uygun araç-gerecin işe koşulması; ilgi uyandırma ve güdülemeyle, en yararlı akıl yürütme süreçlerine başvurarak, sonunda bir değerlendirme etkinliğine gidilmesi vazgeçilmez bir gerekliliktir. İşte bu işlemlerin belirli bir sıra ve düzen içinde gerçekleştirilerek eğitim ortamında yer alması eğitim durumunu ortaya koyar (Sözer, 1998, s.64).

1.4.4. Değerlendirme

Değerlendirme öğrenme-öğretim sürecinde öğrencilere kazandırılmak istenen özelliklerin kazanılıp kazanılmadığının belirlenmesine yönelik düzenlemelerdir. Bir başka anlatımla bir sınav durumu, belli bir özelliğin öğrencide var olup olmadığını anlayabilmek için, onun belli koşullar altında göstermesi gereken belirli tepkilerinin gözleyebilme imkânı veren bir anlatımdır. Çoktan seçmeli testler, kısa ya da uzun cevap gerektiren sınav soruları, eşleştirmeli maddeler, öğrenci ürün dosyası gibi farklı biçimlerdeki düzenekler farklı değerlendirmenin örneklerini oluştururlar. Sınav durumlarının bir araya getirilmesiyle oluşturulan değerlendirme takımı ise, sınav aracı denir ki, sınav araçlarının uygulanması ile gözlemlenmesi kararlaştırılan özellikleri öğrencilerin kazanıp kazanmadıkları ve kazanabilmeleri için yapılması gerekenlerin neler olduğunun belirlenmesi mümkün olabilir (Sözer, 1998, s.65).

Öğretme durumlarının işe koşulmasının ardından gündeme gelecek olan bu tür ölçme değerlendirme çalışmaları, sınama araçlarının uygulanması ile elde edilecek olan verilerin (ölçme), bir ölçüt ile karşılaştırılarak bir yargıya ulaşılmasını (değerlendirme) gerektirmektedir. Bu durum ise ölçme olmadan, yani belli bir özelliği ya da durumu doğru biçimde gözlemleyip, gözlem sonuçlarını sayı ya da sembollerle göstermeden, değerlendirme yapılmasını imkânsız kılmaktadır. Ne var ki sağlıklı bir değerlendirme için, geçerliği yüksek bir sınama aracı öncelikli koşuldur. Bu koşulun yerine getirilebilmesi için ise, sınama aracında yer alacak sınama durumlarının her birini, gözlenecek özelliği gözleyebilme imkânı verecek biçimde düzenlemek gerekmektedir (Sözer, 1998, s.65).

1.5. Sosyal Bilgilerde Öğretim İlkeleri

Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde; öğrenciye yol gösterme, aktif katılım, motivasyon, açıklık, bireysel ayrılmalar, pekiştirme, sonuçlar bilgisi ve düzeltme işlemleri, bilinenlerden bilinmeyene, tekrar, yakın çevreden yararlanma, model alma gibi ilkelerden yararlanılabilir.

1.5.1. Öğrenciye Yol Gösterme

Öğretme sürecinde öğretmenin en önemli görevi öğrenciye yol göstermektir. Öğretmen, oluşturacağı çevrenin hazırlayıcısı ve düzenleyicisidir. Öğretmen öğrencilerinin ilgilerini ve bilgilerini muhafaza etmek ve bunları geliştirmek için ders başlamadan; konunun amacını, konular arasındaki bağlantıyı, hangi konulardan nasıl yararlanılacağını bildiren ipuçları vermelidir (Fidan, 1985, s. 122).

Öğretmenlerin öğrencilerini tanıması, kişilik özellikleri hakkında bilgi sahibi olması, her öğrenci için uygun pekiştireçlerin verilmesine imkân sağlar. Her insan gibi öğrencilerde takdir edilmekten hoşlanılır. Aynı takdir bütün öğrenciler için eşit derecede etkili olmayabilir. Pekiştireçler; aferin, teşekkür, not verme vb. şeklinde olabilir.

1.5.2. Aktif Katılım

Öğrenme alanında yapılan çalışmalar ve bunlara dayalı olarak geliştirilen kuramlar öğrenmenin bireysel bir etkinlik olduğunu ortaya koymaktadır. Hiç kimse başkası için öğrenmeyi gerçekleştiremez. Bu nedenle, öğrenmenin başlangıcından sonuna kadar, öğrenen, kendi öğrenmesinden sorumluluk taşımak ve öğrenme sürecine aktif olarak katılmak durumundadır (Fidan, 1985, s.122). Bu nedenle öğrencileri derse istekli hale getirip, dersleri verimli kılmak, aktif katılımı sağlamakla gerçekleştirilebilir.

1.5.3. Motivasyon

Motivasyon organizmayı harekete geçiren durumdur. Organizmanın öğrenmeye güdülenmiş olması onun öğrenmesini kolaylaştırır (Bacanlı, 2003, s.152). Motivasyon, okuldaki öğrenci davranışlarının yönünü, şiddetini, kararlılığını belirleyen en önemli güç kaynaklarından biridir. Okul ve sınıfta ortaya çıkan öğrenme güçlükleriyle disiplin olaylarının önemli bir kısmının kaynağı güdülenme ile ilgilidir. Öğrencilerin bir kısmının bazı derslere ve okula karşı geliştirdikleri olumsuz tutumları ve öğrenme çalışmalarından zevk almamaları, onların başka faaliyetlere yönelmelerine neden olur. Sosyal Bilgiler dersinde öğrenciler kolaylıkla güdülenebilir. Örneğin ; günlük olaylar bu ders için iyi bir başlangıç olabilir. Güncel konulardan işe girilerek sosyal olay ve olgular üzerinde akıl yürütmek son derece yararlıdır (Sözer, 1998, s.72).

Öğrenmek için her öğrenci öğretme-öğrenme sürecine istekli katılmak, öğrenmenin gerektirdiği ilkelere uymak, öğrenmesinden sorumluluk taşımak ve çalışmak zorundadır. Bu nedenle, öğrenme için gerekli güdülenmeyi sağlamak okulun ve öğretmenlerin öncelik taşıyan görevlerinden biridir (Fidan, 1985, s.118-128).

1.5.4. Açıklık

Öğretme, öğretme etkinliklerinde öğretilecek konunun açık ve anlaşılır olmasını ve öğrencinin eşya ve varlıklarla doğrudan doğruya karşı karşıya gelmesini öngörmektedir. Bu bakımdan açıklık ilkesinin iki anlamı bulunmaktadır. Derste

konuşulan bütün terim ve kelimeler, öğrenciler tarafından anlaşılacak şekilde açık olmalıdır. Bunun için öğretmen, öğrencilerin anlayabileceği kelimeler kullanmalı; gerektiğinde kelime ve terimlerin açıklanması sağlanmalıdır.

Öğrencinin mümkün olduğu kadar fazla duyu organına hitap edilerek öğretim kolaylaştırılmalıdır. Yani öğretimde, öğrencinin ne kadar fazla duyu organı uyarılırsa, öğretilenler o ölçüde açık ve kolay anlaşılmakta ve öğrenme o ölçüde kalıcı olmaktadır.

Öğretmen öğrencileri eşyanın kendisi ile karşı karşıya getirerek veya değişik yollar izleyerek tüm duyularını kullanmalarını sağlamalıdır. Bunun için öğretmen, dersin konusunu dikkatle gözden geçirmeli, konuyla ilgili araç-gereç ve varlıkları tespit etmelidir, bunların nereden ve nasıl temin edileceğini araştırmalı, derste bulundurulması için gerekli tedbirleri almalı, harita, resim, şekil, grafik, şema, model ve numunelerden yararlandırılmalıdır. Bu ilke, bu yönüyle, somuttan soyuta ilkesine benzemektedir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1996, s.55).

1.5.5. Bireysel Ayrılıklar

Her birey, başkalarına benzeyen bir takım özelliklere sahip olduğu gibi, benzemeyen bir takım özelliklere de sahiptir. Özellikle okul ortamı düşünüldüğünde, öğrencilerin çeşitli özellikler gösterebilecekleri açıkça anlaşılabilir. Bu özellikler zekâ, yetenekler, kişilik özellikleri ve davranış gruplarıdır (Bacanlı, 2003, s.116).

Öğrenciler arasında ilgi, değer, tutum gibi duyuşsal özellikler açısından da farklılıklarda vardır. Bazı öğrenciler Matematikten, bazıları Türkçe'den, bazıları da spordan zevk alabilir, işte öğrenciler arasındaki kalıtım ve öğrenme ürünü bu davranış farklılıkları, bireysel ayrılıklar olarak adlandırılır (Erden, 1996, s.70). Öğrencilerin ulaşacakları hedefleri aynı olsa da, onların farklılıkları, farklı öğrenme faaliyetlerini ve farklı öğrenme malzemelerini gerektirebilir (Ülgen, 1995, s.193).

1.5.6. Pekiştirme

Öğretim hizmetinin niteliğinin artırılmasında pekiştirme önemli rol oynamaktadır. Pekiştirme, davranışların tekrar edilme sıklığını arttıran uyarıcıların verilmesi işlemidir. Öğretimde çeşitli pekiştireçler kullanılarak öğrenci davranışları

şekillendirilmeye çalışılır. Öğrencinin gösterdiği davranıştan sonra öğretmenin "aferin", "çok güzel", "tamam" ifadelerini kullanması, dikkatini öğrenciye vermesi, gülümsemesi, sınıfın onayını alması pekiştirme örneklerinden bazılarıdır (Fidan, 1985, s.157).

1.5.7. Geri Bildirim ve Dönüt

Öğrenmenin gerçekleşmesine etki eden etmenlerden biri de öğrenmenin sonucu hakkında bilgi elde etmektir. Yaptıklarının ve söylediklerinin ne kadar hatasız ya da hatalı olduğu hakkında bilgi alan öğrenci, daha çabuk ve daha kolay öğrenir. Öğrenirken ne kadar ilerlediğini kesin olarak bilemeyen bir öğrenci ise ağır yol alır; yanlışları doğru gibi öğrenir, öğrenmesi kesintilere uğrar. Başarmak yeni öğrenmelerin mayasıdır.

Sonuçların bilgisi öğreneni hata ve eksikliklerden haberdar eder. Başarıyı duyurur. Başarılı olmak öğrenende haz uyandırır ve öğrenme isteğini artırır (Fidan, 1985, s. 157).

Öğretmen eksiklikleri bulup tamamlamada, yanlışları düzeltmede ipuçlarını kullanmalı; Yanlış ve eksiklikleri öğrenciye buldurmalı ve yine onun düzeltmesini sağlamalıdır (Sönmez, 1996, s.132).

1.5.8. Bilinenden Bilinmeyene

Hemen her öğrenme bir öncekine dayalı, bir sonrakini hazırlayıcı olduğuna, yeni bilgiler öncekiler üzerine kurulacağına göre; öğretmeye çocuğun önceki öğrenmelerinden başlamak gerekir. Öğretmeye başlangıç noktasını bilişsel, duyuşsal, devinişsel hazır bulunuşluluk düzeyi belirler (Nas, 2000, s. 231).

1.5.9. Yakın Çevreden Yararlanma

Sosyal Bilgiler dersinde çevre etmeni çok önemlidir. Bunun için yakından uzağa ilkesine özen göstermek gerekir. Sosyal Bilgiler dersinin konuları, ilke olarak çocuğun en yakınında bulunan konulardan başlar ve giderek topluma, ulusa, insanlığa doğru gelişir (Sözer, 1998, s.72). Buna göre çocuğa önce çevresindeki sosyal olgu, olay ve

kurumlar tanıtılmalı, daha sonra da ülkesindeki ve dünyadaki örneklerle geçilmelidir. Sosyal Bilgiler öğretiminde toplumsal kurumlar ve ilişkilerin öğretiminde örnekler çocuğun ailesinden ve bulunduğu yerleşim birimindeki kurumlardan başlamalı ve uzak çevre anlatılırken örnekler yakın çevre ile ilişkilendirilmelidir. Yani öğretimde en yakın çevreden başlayarak aşamalı bir şekilde insan ve toplum ilişkilerine ulaşılmalıdır (Binbaşıoğlu, 1986, s.23).

1.5.10. Model Alma

Çocuk pek çok toplumsal davranışı yakın çevresindeki kişilerin davranışlarını gözlemek suretiyle bu davranışları model olarak öğrenir. Çocuklar sevdiği ve otorite olarak gördükleri kişileri model alma eğilimi gösterir. İlköğretim çocuklarının modelleri genellikle öğretmenleridir. Çocukların istedik sosyal davranışlar, olumlu tutum ve değer kazanmaları için öğretmenlerin iyi birer model olması gerekir. Giyim, kuşam, nezaket, konuşma tarzı ve davranışları ile öğrencilere örnek olmalıdır (Erden, 1996, s.76).

1.6. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Stratejileri

Bireyin yeni bir bilgiyi kazanabilmesi için, diğer bir deyişle uzun süreli hafızaya kodlanması için belli bir çaba göstermesi gerekmektedir. Çevrede, yeni bir davranış öğrenmeye çalışan kişiler izlendiğinde, her birinin farklı yöntemler kullandığı görülür. Bir kısmı okuduğunu tekrarlar, bir kısmı not alır, bazıları ise okuduğunun altını çizer. Anlaşılan, her birey yeni bir bilgiyi öğrenirken farklı stratejiler seçer. Kişi bunları genellikle okul içi ve okul dışı hayatında deneme yanılma yoluyla ya da yakın çevresindeki kişilerin tavsiyesiyle öğrenmektedir.

Bilgiyi işleme kuramına göre, Öğrenmenin gerçekleşmesi için;

- Öğrencinin aktif olarak duyu organlarına gelen uyarıcılara dikkat etmesi,
- Yeni gelen bilgileri seçerek kısa süreli hafızaya geçirmesi,
- Kısa süreli hafızaya gelen bilgiler arasında ilişki kurarak düzenlemesi,
- Kısa süreli hafızadaki bilgiler ile uzun süreli hafızadaki bilgiler arasında ilişki kurarak yeni bilgilerle eskileri bütünleştirmesi gerekir.

Öğrenme stratejileri, bireyin öğrenme sırasında duyularına gelen uyarıcıları kısa ve uzun süreli hafızaya işlemesini sağlayan teknikleri içerir. Öğrenmeyi sağlayan bu stratejiler, aynı zamanda öğrencinin motivasyonunu ve yeni öğrenilen davranışların kalıcı olmasını sağlar (Okur, 2000, s.14).

1.6.1. Tekrar

Öğrencilerin, yeni gelen bilgileri tekrarlayarak kısa süreli hafızada tutmasını veya uzun süreli hafızaya kodlamasını sağlayan öğrenme stratejileridir. Bu strateji genellikle, telefon numarası gibi basit bilgilerin hatırlanmasını kolaylaştırırken bazı durumlarda karmaşık bilgilerin öğrenilmesinde de yardımcı olur (Okur, 2000, s.15).

1.6.2. Anlamlandırma

Öğrencilerin yeni bilgileri, önceki bilgilerle bütünleştirmeleri esasına dayanır. Bu strateji ile öğrenci, yeni gelen bilgiyi eski bilgileri ile karşılaştırıp anlamlandırma stratejisi ile yeni bilgiyi "var olan şeması" na uydurmaya çalışır. Bilgiler olduğu gibi değil, öğrenci tarafından değişikliğe uğratılarak uzun süreli hafızaya kodlanır. Yeni gelen bilgiler, eskileri ile bütünleştirildiği için anlamlı öğrenmeye neden olur. Öğrencinin yeni öğrendiği konuyu kendi cümleleri ile ifade etmesi gibi (Okur, 2000, s.15).

1.6.3. Organize Etme

Öğrenilen yeni bilgilerin bir araya getirilerek mevcut bilgilere göre yeniden düzenlenmesi esasına dayanır. Bu nedenle, genellikle organize etme stratejisi ile anlamlandırma stratejisi aynı anda kullanılır. Bir metnin ana düşüncesinin, yardımcı düşüncesinin bulunması, bilgilerin sınıflanması, grafiklerle gösterilmesi bu strateji içerisinde yer alır. Adı geçen stratejiyi etkili bir biçimde kullanan öğrenciler, sayfalar tutan bir metni basit bir şema ya da tablo ile özetleyebilir. Böylece öğrencilerin, ders çalışmaya ayıracakları zaman kısalabilir (Okur, 2000, s.16).

1.6.4. Dikkati Yoğunlaştırma

Etkili bir çalışmanın arkasında yatan temel öge dikkattir. Dikkati toplayamamanın iki temel nedeni olabilmektedir. Birincisi; bu alışkanlığın kazanılmış olması, ikincisi ise; konu dışındaki bir problemin zihni rahatsız etmesidir. Bu durumda zihni rahatsız eden problemin ortadan kaldırılması yoluna gidilmelidir. (Okur, 2000, s.16).

1.6.5. Diğer Stratejiler

Yukarıda açıklananlar dışında özetleme, konunun ana hatlarını çıkarma, aşamalı sıra oluşturma, altını çizme, kopya etme, kendini sorgulama (Okur, 2000, s.17) uyumlama, meydan okuma, dönüt, amaçlama, kaynaştırma, model alma, pekiştirme, ödüllendirme, kendini yönlendirme, kendini önemseme ve kendini yüceltme (Barth ve Demirtaş, 1997, s.3.5) gibi öğrenme stratejileri bulunmaktadır.

1.7. Sosyal Bilgilerde Kullanılan Yöntem ve Etkinlikler

Yöntem; bir sorunu çözmek, bir konuyu öğrenmek ya da öğretmek gibi amaçlara ulaşmak için bilinçli olarak seçilen ve izlenen düzenli yoldur (Ferhan, 1985, s.166).

Eğitim hedeflerinin gerçekleşmesi uygun yöntemin seçilmesiyle sağlanabilir. Bu nedenle her ders için tek bir yöntem değil, çok farklı yöntemlerin kullanılması söz konusu olmaktadır (Demirel, 1994, s.45). Yöntem seçiminde öğretmenin özellikleri, öğrencilerin özellikleri, ulaşılmak istenen hedefler ve grubun büyüklüğü dikkate alınmak durumundadır (Erden, 1996, s.98). Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan başlıca yöntem ve teknikler şunlardır:

1.7.1. Düz Anlatım

Klasik, en eski bir yöntemdir. Eğitim tarihiyle yaşıttır. Öğretmen anlatır; öğrenci dinler. Öğretmen merkezlidir (Nas, 2000, s.117).

İlköğretim çağında, gezi, gözlem, inceleme çalışmalarından sonra yapılan faaliyetler üzerinde konuşularak, taktir yönteminin bir çeşitlilik ve zenginlik olarak kullanılması, öğrencilerin de anlatım etkinliğine katılmasının sağlanması, sözü edilen yöntemin etkili olarak kullanılmasına imkân hazırlayabilir.

Konuların sunulması, konular arasında bağlantı kurulması, özetlenerek öğrencilerin hatırlamasının sağlanması, ipuçlarıyla sonucun bulunmasına yardımcı olunması, mevzuya canlılık katılması (Oran, 1957, s.63) anlatım yönteminin etkili olarak kullanılmasıyla mümkündür.

1.7.2. Soru-Cevap

Soru-cevap öğretmenin formüle ettiği soruları öğrencilerin sözel olarak cevaplamalarına dayanan bir öğretim yöntemidir. Bu yöntemde iyi bir öğretmen neyi ne zaman soracağını bilmeli, ayrıca öğrencileri de belli bir çerçeve içinde tutmalıdır. Yine öğretmen soruları ile öğrencilerin yalnızca gerçek hatırlama ile cevap vermelerini değil, düşünmelerini de sağlamalıdır. Sorular öğrencilerin kendi bilişsel yeteneklerini kullanmalarına imkân hazırlamalıdır. İyi bir soru sorma tekniği öğrencilerin düşünmelerine, değerlendirmelerine ve yaratıcılıklarına imkân sağlamalıdır (Küçükahmet, 1998, s.57)

1.7.3. Gösteri

Gösteri; model alma yoluyla öğrenmeye dayalı bir öğretim yöntemidir. Bu yöntemde öğretilecek bilgi ve becerilere sahip bir uzman ya da öğretmen, öğrencilere etkinliğin adım adım nasıl yapılacağını en doğru biçimde gösterir. Bu teknik özellikle psiko-motor becerilerin kalabalık gruplarda öğretiminde kullanılır.

Gösteri tamamen gerçek koşullar altında, gerçek araçlar kullanarak yapılabileceği gibi, modeller kullanarak da yapılabilir (Erden, 1996, s.110). Bunlardan başka gösteri resim, slâyt, film şeridi, hareketli filmler, basit çizimler ya da semboller kullanılarak da yapılabilir. Yapılan hazırlıkta bu araçlardan hangilerine ihtiyaç duyulduğu kararlaştırılmalıdır (Demirel, 1994, s.57). Gösteri yöntemi küçük gruplarda kullanıldığı zaman, kazandırılmak istenen davranışın önce öğretmen tarafından

gösterilmesi, sonra öğrencilere yaptırılması uygundur (Erden, 1996, s. 110).

Gösterinin en önemli faydası herhangi bir şeyin en uygun biçimde ya da ustaca nasıl yapılacağını göstermedir. Bu nedenle gösteri en uygun bir biçimde hazırlanmalı ve uygulanmalıdır (Küçükahmet, 1998, s.62).

1.7.4. Problem Çözme

Bireyi fiziksel ya da düşünsel yönden rahatsız eden, kararsızlık ve birden çok çözüm yolu olasılığı görülen her durum bir problemdir (Karasar, 1994, s.54). Problem çözme yönteminde problemi ortaya koymak ya da öğrencilerin problemi sezmelerine imkân vermek bir bakıma öğretmenin görevidir. İlgi uyandırarak, düşünceyi belli bir problem/problemler üzerinde yoğunlaştırabilecek çeşitli araçlar bulunabilir. Gösterim panoları, film gösterilmesi veya öğretmen tarafından başlatılan planlı bir sınıf tartışması problem tespiti için önemli fırsatlar sağlayabilir (Oran, 1957, s.71).

Problem çözme yönteminin amacı öğrencilerde bilimsel düşünme ve problem çözme becerisi geliştirmektir. Problem çözme yöntemi, problem çözme sürecinde gerçekleştirilen basamaklara uygun olarak yapılır (Erden, 1996, s.111). Problemin sezilmesi, tanımlanması, çözümün tahmin edilmesi, problem çözülmesi için verilerin toplanması, değerlendirmenin yapılması-denencelerin test edilmesi- raporlaştırma problem çözmenin basamakları olarak kabul edilmektedir (Karasar, 1994, s.2).

1.7.5. Tartışma

Tartışma; herhangi bir konunun, iki ya da daha çok kişi tarafından, karşılıklı konuşarak, birbirlerini dinleyerek ve eleştirerek incelenmesine yönelik bir yöntemdir.

Öğrencinin konuyu çözümleme, kavrama, yorumlama yeteneğini, ilgisini artırır ve öğrenciye bildiğini ortaya koyma fırsatı verir (Binbaşıoğlu, 1986, s.112). Tarihi yerlerin gezilip incelenmesi sırasında öğrencilerin dikkatlerinin detaylar üzerinde yoğunlaştırılıp iyi birer gözlemci olabilmelerinin sağlanması için öğretmenin dikkat çekici sorular sorması, öğrencileri yönlendirebilmesi önemlidir. Sınıfta, yapılan gezi ile ilgili tartışma yapılması, öğrencilerin zihinsel güçlerinin hızla gelişmesine imkân sağlar.

1.7.6. Dramatizasyon-Rol Oynama

Dramatizasyonlar öğrencilerin zaman ve mekân yönünden ulaşamayacakları olayları incelemelerini, yaratıcılıklarını sergilemelerini; düşünme, algılama, yorumlama, dinleme, konuşma gibi iletişim yetenekleri geliştirmelerini sağlar. Dramatizasyonlar iletişime girme endişesinde olan öğrencilerin de bu endişelerini gidermede, onları hem kendilerine hem topluma kazandırmada yardımcı olur (Ergin, 1995, s.101).

1.7.7. Gözlem Gezisi

Gezi; öğrenci ailelerinde ve okul yönetiminden izin almayı, gezi yapılacak yerdeki yetkililerle görüşmeyi, güvenlik önlemleri almayı gerektirdiği için, öğretmenler için zor olmakla birlikte; olgu ve olayların bulundukları yerde olduğu gibi incelenmesine fırsat veren ve öğrencilerin hemen tüm organlarını işe koşup keşfederek öğrenmesine imkân veren bir yöntemdir (Ergin, 1995, s.103).

Gezi; genellikle yeni bir ünitenin başında öğrencileri öğrenmeye karşı güdülemek, araştırma ve inceleme yapmaya yönlendirmek, işlenecek konuyla ilgili birinci elden bilgi toplamak amacıyla yapılır. Bunun yanı sıra problem çözme, tartışma, dramatizasyon yöntemlerine temel oluşturmak içinde gezilerden yararlanılabilir (Erden, 1996, s.164).

Gözlem gezisi eğitim açısından önemli tarihi yerlere yapılabileceği gibi, fabrika, müze, kütüphane, kamu kuruluşları, göl, dağlık gibi öğrencilerin hayatını ilgilendiren ya da ilgilendirecek olan yerlere de yapılabilir.

Gözlem gezisi, yöntem olarak ele alındığında, basit bir ziyaretten ibaret değildir. Burada edinilecek tecrübenin öğrenci açısından yararlı ve değerli olabilmesi için, en önemli husus, öğretmenin hazırlığı ve ön incelemesidir. Gezi öncesi öğrencilere; gezinin amacı, gezi yerine nasıl gidileceği, nelerin gözleneceği bildirilmelidir. Araştırmalar, bu yöntemin öğrencilerin yeni bilgileri kazanması ve bilgilerin kalıcılığının sağlanması üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir (Erden, 1996, s.164).

1.7.8. Örnek Olay

Örnek olay incelemesi, öğrencilerin sorunlu bir olaya aktif olarak katılmalarını gerektirir. Sorunlu olay gerçek ya da hayali olabilir. Olayı anlatan ve gerekli verileri kapsayan bir rapor üzerinde çalışan öğrenciler, olayı öğrenir, verileri analiz eder, sorunu değerlendirir. Tartışarak olayın nedenlerine ya da çözümüne ilişkin öneriler getirirler.

Örnek olay yöntemi, gerçek yaşam sorunlarıyla öğrencileri yüz yüze getiren bir yöntemdir. Daha önceden öğrenilmiş kavram ve ilkelerin uygulanmaya konulması öğrenme – öğretme ortamında kavram ve uygulama arasındaki boşluğun doldurulmasına yardımcı olur (Sönmez, 1996, s.197). Örnek olay yöntemi çok esnek bir öğretim yaklaşımıdır. Bu yöntem çok yönlülük göstermesine karşın bazı durumlarda sınırlı kalabilir. Örnek olay yönteminin en belirgin üstünlüğü öğrencileri problem çözme ve karar verme yaşantılarıyla karşı karşıya getirmesidir. Öğrenciler problemin çözümüne ilişkin kuramsal açıklamaları okuyarak ya da dinleyerek öğrenme yerine bunları gerçek yaşamdan alınan olgularla yüz yüze gelerek öğrenirler (Sönmez, 1996, s.198).

Örnek olaylar genelde yazılıdır, görsel olan olaylara da yer verilebilir. Bu yöntem daha çok buluş yoluyla öğretme yaklaşımında ve kavrama düzeyindeki davranışların kazandırılmasında kullanılır (Demirel, 2000, s.85).

1.7.9. Benzetişim

Benzetişim; uzmanlar tarafından "gerçeklerden süzölmüş ve çalışma ve analiz amacıyla basite indirgenmiş, bir fiziksel ya da sosyal sürecin çalışma modeli" şeklinde tanımlanmaktadır (Okur, 2000, s.20). Tarih öğretiminde benzetişim tekniği denildiği vakit tarihi olayların veya kavramların imkânlar ölçüsünde dönemin şartları dikkate alınarak sınıf ortamında öğrenciler tarafından canlandırılması akla gelir (Köstüklü, 1998, s.62).

Benzetişim interaktif eğitim öğretim imkânları sunar ve empatiyi kolaylaştırır (Köstüklü, 1998, s.62).

Bir okul ya da sınıf tarafından tarihi bir oyun veya kavramın sahneye konulması bu tür yaşantılara örnektir. Böyle bir etkinlikte oyuncu olarak görev alanlar izleyenlere

oranla daha somut yaşantılar edinirler. Benzetişim yöntemi öğrencilerin zaman ve mekân yönünden ulaşamayacakları olayları incelemelerini, yaratıcılıklarını sergilemelerini; düşünme, algılama, yorumlama, dinleme, konuşma gibi iletişim yeteneklerini geliştirmelerini sağlar.

1.7.10. Eğitici Oyun

Çocuk en geniş anlamıyla oyun oynama gereksinimindedir. Oyun, çocukların gelecekteki yaşamları için bir ön hazırlık ve beceri kazanma eylemidir. Onların sağlıklı ve güçlü yetiştirilmelerinde kişiliklerinin, bağımsızlıklarının ve yaratıcılıklarının, bellek, kavrama ve dikkatlerinin geliştirilmesinde, onlara istedik davranışların kazandırılmasında, kısaca çocukların tensel ve tinsel gelişimlerinin hızlandırılmasında oyun başlıca etkindir. Bu nedenle çocuğa her şey oyunla öğretilmelidir (Karabacak, 1996, s.14). Başka bir ifadeyle oyun; oyun, fiziksel ve zihinsel yeteneklerle sosyal uyum ve duygusal olgunluğu geliştirmek amacıyla, gerçek hayattan farklı bir ortamda yapılan, sonunda maddi bir çıkar sağlamayan, kendine özgü belirli kurallara sahip, sınırlandırılmış yer ve zaman içinde süren gönüllü katılım yoluyla toplumsal grup oluşturan ve katılanları tümü ile etkisi altında tutan eğlenceli bir etkinliktir (Özdemir, 2006, s.3).

Eğitsel oyunlar öğrenilen bilgilerin pekiştirilmesini ve daha rahat bir ortamda tekrar edilmesini sağlayan etkinliklerdir. Eğitsel oyunlarla derste konular, ilgi çekici duruma getirilebilir, en pasif öğrencilerin bile bu etkinliklere katılmaları sağlanabilir (Demirel, 2000, s.126). Oyun bir eğitim aracıdır. Temel eğitimde çocuk düşünerek öğrenmez. Deneyimlere göre öğrenme gerçekleşir. Gerçek durumlardan örnekler oluşturan oyunlar, çocukların gerçek hayatta karşılaşacağı durumlarda ne yapması gerektiğini ortaya koyan bir eğitim yoludur. Oyunları öğretim aracı olarak kullanmanın bir başka yararı da öğretmenin rolünü hâkim veya jüri üyesi konumundan uzaklaştırmasıdır (Özdemir, 2006, s.31).

Eğitimde öğrenmeyi sağlama faaliyetinin ilk basamağı bireyde (öğrenci) ilgi uyandırma, dikkati sağlama ve güdülemedir. Oyun, ilgi uyandırmanın en başarılı yollarından biri olduğuna göre, öğretim faaliyetlerinde bu teknikten mutlaka faydalanılmalıdır (Karabacak, 1996, s.15).

Eğitim ortamında çocuğun dikkatini çekecek, güdüleyecek, ilgisini sürekli tutacak kuru bilgilerden çok yaparak-yaşayarak, kendi yaşantı ve kazanımlarından hareket eden etkinliklere yer verilmelidir. Özellikle ilkokulda eğitsel oyunlar, dersin işleniş bölümlerinde yer verilmesi gereken etkinliklerdir (Karabacak, 1996, s.16).

1.7.11. Diğer Yöntem ve Teknikler

Yukarıda açıkladığımız yöntem ve tekniklerden başka yöntem ve teknikler de vardır. Bunları, küme çalışması, seminer, panel, sempozyum, münazara (Sönmez, 1996, s.151) , açık oturum kaynak kişiden yararlanma, deney (Nas, 2000, s.117-162), edebi ürünlerden yararlanma (masal-şiir-atasözü-destan vb.) gibi sıralayabiliriz.

Bunun yanı sıra Sosyal Bilgiler programının uygulanması sürecinde gerekli beceri, bilgi ve kavramları kazandırmada işe koşulabilecek bazı uygulamalar şunlar olabilir.

1.7.11.1. Geri Plandaki Düşünceleri Bulma

Öğrencilerin işlenen konuyu ya da konuyla ilgili olayları analiz ederek açıkça ifade edilmemiş düşünceleri keşfetmeye çalışmasıdır. Örneğin tarihi bir olay işlendiği zaman kişilerin neden böyle davrandıklarını, ne düşünüyor olduklarını bulma. İncelenen bir yazıda yazarın amacı, varsayımları gibi metinde açıkça yer almayan düşüncelerini saptama.

1.7.11.2. Slogan Bulma

Öğrencilerden işlenen konunun ana düşüncesini yansıtan bir slogan üretmeleri istenir. Örneğin, çevreye duyarlılık ya da çocuk hakları konusu işlenirken konuyla ilgili bir slogan istenebilir.

1.7.11.3. Reklam Hazırlama/Poster Afiş Hazırlama

Öğrencilerin işlenen konuya ilişkin televizyon ya da gazete için tanıtıcı reklamlar, posterler ya da afişler tasarlaması. Reklamlar görsel, işitsel ya da hareketli olabilir. Örneğin bir sivil toplum kuruluşu için tanıtım çalışması yapılabilir. Ya da girişimcilik ögesini de içermesi açısından kendilerinin sınıfta oluşturacakları marketler, alış-veriş merkezleri için reklamlar hazırlanabilir.

1.7.11.4. Şiir-Öykü Yazma/Şarkı Yapma

Öğrencilerin işlenen konunun önemli noktalarını yansıtan şiir ya da öykü yazmaları ya da öğrenme malzemesinin, öğrenilenlerin şarkıyla anlatılmasıdır. Örneğin, yağmurun oluşumunun şiiri, şarkısı, Millî Mücadele sürecini ya da farklı ülkelerdeki çocukların yaşamlarını anlatan öyküler yazılabilir.

1.7.11.5. Görsel İmge Oluşturma

Öğrencilerin işlenen konuyu grafik, resim, karikatür, tablo, şema, şekil vb. herhangi bir görsel imge ile göstermesidir. Örneğin, yönetim birimlerini gösteren bir şema ya da üretim-dağıtım-tüketim örüntüsünü gösteren bir akış şeması oluşturulabilir.

1.7.11.6. Önem Sırasına Koyma

Öğrencilerin, işlenen konudaki ana düşünceleri, ilkeleri ya da anahtar sözcükleri önem sırasına koymalarıdır. Örneğin, öğrenciler bir metindeki düşünceleri ve tarihte yapılan bir anlaşmanın maddelerini, bir olayın nedenlerini önem sırasına koyabilir.

1.7.11.7. Başlık Bulma

Öğrencilerin okudukları bir metin ya da izledikleri olaya başlık koymaları, eğer varsa var olan başlığı değiştirmeleridir. Başlık bulma her konuda kullanılabilir.

1.7.11.8. Sınıflama

Öğrencilerin belli bir konuda bilgi toplamaları ve onları sınıflayarak sunmalarıdır. Örneğin, sigaranın zararları, teknolojik ürünlerin kullanım alanları, afetlerden korunma yolları gibi bilgilerin toplanması ve sınıflanması.

1.7.11.9. Örnek Verme

Öğrencilerin işlenen konuları açıklığa kavuşturucu örnekler vermesidir. Çevresindeki sağlık ve yardım kuruluşlarına örnekler verebilir.

1.7.11.10. Kendini Değerlendirme

Öğrencilerin neyi ne kadar öğrendiklerinin incelenmesi, öğrenme sürecinin başındaki ve sonundaki düzeyine bakarak ne kadar gelişme gösterdiklerinin saptanmasıdır.

1.7.11.11. Yordama Yapma

Sınıfta işlenen konunun işlenmemiş bölümüyle ilgili tahminlerde bulunma ve bu tahminlerin gerekçelerini açıklamadır. Örneğin bir öykünün ya da tarihteki bir olayın sonucunu tahmin etme.

1.7.11.12. Bulmaca

Öğrencilerin konu ile ilgili bulmaca hazırlamaları ya da öğretmen tarafından hazırlanmış bir bulmacayı çözmeleridir. Kavram öğretiminde kullanılabilir.

1.7.11.13. Tavsiyede Bulunma

Öğrencilerin işlenen konuda ilgili kişilere tavsiyede bulunmasıdır. Örneğin, yerel yönetimler konusunda yöneticilere, bilinçli tüketicilik konusunda tüketicilere

tavsiyede bulunabilirler. Her düzeydeki öğrenciler, öğrendikleri konularla ilgili kendilerinden sonraki öğrenciler için tavsiyeler hazırlayabilirler. Bu, öğrencilerin konu ve öğrenme süreci hakkında düşünmelerini sağlayacaktır.

1.7.11.14. Karşılaştırma

Öğrencilerin, öğrenilenler arasındaki farkları ya da benzerlikleri saptamasıdır. Örneğin, tarihsel olaylarla güncel olayların benzerlikleri, ülkeler arası farklılıklar incelenebilir.

1.7.11.15. Görüşme Yapma

Öğrencilerin öğrenilenlerle ilgili birbirlerine ya da bilgi alma amaçlı gerçek yaşamdaki insanlara sorular sorması ve bu soruların yanıtlanmasıdır. Örneğin, sağlık konusunda doktorlarla, meslekler konusunda meslek sahipleriyle, yönetim konusunda yöneticilerle görüşülebilir.

1.7.11.16. Kavram Haritası Oluşturma

Konu ile ilgili başlıca kavramların, merkezi bir kavram etrafında birbirleriyle ilişkilerini gösterecek bir haritanın oluşturulmasıdır. Örneğin, demokrasi kavramı etrafında, ulusal egemenlik, laiklik, eşitlik, cumhuriyet, gibi kavramlar yer alabilir.

1.7.11.17. Kanıtlama

Öğrencilerin, öğrenilenlerle ilgili bir yargıyı destekleyici bilgileri toplamaları, bu bilgileri çözümlemeleri ve o yargıyı doğrulayan kanıtlar olarak sunmalarıdır. Örneğin; Türkiye'nin çölleşmekte olduğu, kültürün geçmişten bugüne taşındığı, bazı mesleklerin kaybolmaya yüz tuttuğu düşüncelerini kanıtlamaya çalışmak gibi.

1.7.11.18. Gazete K p rlerinden Faydalanma

Gazete k p rleri, Atatürkçülük konularının  ğretiminde her ya  ve  ğrenci düzeyinde rahatlıkla kullanılabilir. Gazete k p rlerinin etkili kullanımı sayesinde bazen öğrenilmesi çok zor olan kavramlar rahatlıkla öğrencilere öğretiler çünkü bunlarda görsellik ön plandadır (Dönmez ve Yazıcı, 2008, s.256). Ayrıca  ğrencilerin  ğretmen gözetiminde oluşturacağı sınıf gazete haberleri köşesi de öğretimde kalıcılığı arttıracaktır. Sosyal Bilgiler dersinin  ğretimi sırasında gazetelerden yararlanarak öğrenciler sosyal dünya ile ilgili ilginç problemlerle karşı karşıya getirilir. Gazeteler,  ğrencilerin gözlem yapmaları, soru sormaları, bilgiyi araştırarak, gözlemlerdeki, olaylardaki düşünceleri açıklamaları, görüşlerini tartışarak, kendilerini geliştirip değiştirmeleri için ortam sağlamaktadır. Öğrenciler, gazetelerden yararlanılarak işlenen bir Sosyal Bilgiler dersi yoluyla, kendi sosyal dünyalarındaki anlayışları yapılandırı ları gibi düşünme becerilerini ve tüm okul programından elde ettikleri bilgileri b t nle tirip, bunlardan sonuç çıkarırlar ve sunulan problemleri çözmek için araştırma yapmaya ba larlar (Deveci, tarihsiz, s.4).

Tüm bu uygulamalarla birlikte; empati kurma, değerlendirme, benzetim, günlük yaşamla ilişkilendirme, not alma, görüş tarama, gözlem, form lle tirme, haber toplama, önceki d   nd kleriyle karşılaştırma, bildikleriyle bağ kurma, dosya oluşturma, öykü tamamlama,  ğretim malzemesi hazırlama, çalışma yaprağı, kolleksiyon yapma, hipotez oluşturma ve sına, yıllık hazırlama, tersinden düşünme, anla ma imzalama, pandomim, öğrendiklerini listeleme, proje, gazete çıkarma, yeniden yazma gibi uygulamalar etrafında farklı  ğretim etkinlikleri yapılandırılabilir (MEB 6. ve 7. Sınıflar Taslak Programı, s.99-100).

1.8.Sosyal Bilgiler  ğretiminin Araç ve Materyalleri

Öğretmenin eğitim teknolojisi yönünden en önemli görevlerinden biri, öğrencilerine,  ğreteceğı konuyla ilgili hedef davranışları kazandıracak yaşantıları sağlamaktır. Bunun için her hedef davranışa göre önceden hazırlamış olduğu eğitim durumlarını, gerekli araç ve yöntemlerini kullanarak gerçekleştirmesi gerekir. Bu i in en önemli yönü, öğretmenin, öğrencilerin özelliklerine, dersin hedeflerine ve konusuna

uygun eğitim araç ve yöntemlerini sağlayabilmesidir (Çilenti, 1988, s. 124). Öğretim araçları, kullanılması gereken strateji, yöntem ve tekniklerin başarılı bir şekilde uygulanması için gereksinim duyulan materyallerdir. Öğretim materyalleri çoklu öğrenme ortamı sağlarlar. Böylece her seviyedeki öğrenci için dersi çekici hale getirerek öğrenmeyi kolaylaştırırlar. Öğretim araçları, öğrenmenin zamanında gerçekleşmesi, kalıcı olması ve öğrenme ortamının sağlıklı bir şekilde oluşmasında kullanılmaktadır (Kulantaş, 2007, s.23).

Eğitim ve öğretim sürecinde araç-gerecin kullanımının önemi şu şekilde maddeleştirilebilir:

- Araç-gereçler konuları somutlaştırarak öğrenmeyi kolaylaştırır.
- Araç – gereç kullanımı öğrencilere yaparak yaşayarak öğrenme imkânı verdiğinden derin izli ve uzun süre kalıcı yaşantılar verir.
- Problem çözme yeteneğinin geliştirilmesinde somut alıştırmalar yapılmasına imkân verir.
- Sırası geldiğinde bir resim gösterilmesi bir kelimedenden daha etkilidir.
- İyi bir öğretmen olma yollarından biri derslerin araç gereçlerle işlenmesidir

Bu sebeplerle, eğitim – öğretimde araç gereç kullanımı son derece önemlidir. Ancak şu vurgulanmalıdır ki uygun araç – gereç uygun zamanda kullanılmalıdır. Aksi takdirde istenilen fayda sağlanmaz, tam tersine konuya ilgiyi bile dağıtabilir (Dönmez ve Yazıcı, 2008, s.243-244).

Bu açıklamalar ışığında Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde kullanılan araç – gereçleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1.8.1.Yazı ve Gösterim Tahtaları

Her eğitim kurumunda bulunan yazı tahtaları renk ve yapı yönünden değişik biçimlerde olmaktadır. Ancak önemli olan yazı tahtasının şekil ve yapısı değil, temel bir eğitim aracı olarak nasıl görüldüğü ve nasıl kullanıldığıdır. Günümüzde kullanılmakta olan beyaz tahtalar öğretmen ve öğrenciyi tebeşir tozunda kurtarmıştır. Ayrıca bunlardan manyetik olanları değişik öğretim teknik ve yöntemlerinin uygulanmasına olanak vermektedir.

Yeni sözcükleri tanıtmak, konuları ana hatlarıyla özet olarak verme, bilgi gruplarını ve bu gruplar arasındaki ilişkileri gösterme, bir sürecin aşamalarını mantıklı bir sıra içinde sunma, araçların çalışma ilkelerini açıklama, öteki eğitim yardımcılarını destekleme, grafik, tablo ve şemaları açıklama amacıyla yazı tahtası kullanılabilir (Ergin, 1995, s.106). Yazı tahtasının yanı sıra bazen bülten tahtaları da araç olarak kullanılmaktadır. Figürlerin gösterilmesi, duyuruların asılması için yarar sağlamaktadır (Demirel, 1994, s.82).

1.8.2. Model ve Numuneler

Model ve numuneler öğrencilere bütün duyu organlarını kullanarak yaşantı geçirmelerini sağlayan araçlardır. Bunlardan numuneler; doğal ortamından alınıp sınıfa getirilmiş cisimlerdir.

Numuneler genellikle doğada bulundukları için okullara parasal bir yük getirmez. Ancak doğada çok sık rastlanmayan bazı varlıkların numunesini bulmak zor olabilir. Numuneleri öğretmenler toplayabileceği gibi, öğrencilerinden de sınıfa numuneler getirmeleri istenebilir. Ayrıca öğrencilerin numuneleri koleksiyon yapmaları da teşvik edilebilir (Erden, 1996, s.178).

1.8.3. Tepegöz

Tepegöz projeksiyon makinesi günümüzün en önemli görsel araçlarından biridir. Tepegöz saydamı olarak bilinen şeffaf levhaları ekrana yansıtmaya yarayan araca tepegöz denir (Demirel, 2000, s.55). Şeffaf materyallerden ışığı geçirerek ekrana yansıtması bu amacın ayırt edici özelliğidir. Öğrenciler şeffaf bir malzeme üzerindeki yazıları, resimleri, grafikleri, şekilleri ekranda istenilen büyüklükte ve renkli olarak izleme imkânına sahip olurlar.

1.8.4. Haritalar

Haritalar Sosyal Bilgiler dersinin vazgeçilmez araçlarından biridir. Haritalar öğrencilere kendi bulundukları yerin, bölgelerin ve ülkelerin konumu hakkında bilgi

verir, coğrafi yapılar ve yerleri hakkında bilgi edinmelerini sağlar. Haritalar coğrafya bilgilerinin yanı sıra tarihle ilgili olguların öğretilmesinde de etkili biçimde kullanılabilir.

Öğrencilerin belli bir tarihi olayın nerede meydana geldiğini ve geçmişte ülkelerin sahip oldukları sınırları bilmesini, olaylara anlam vermesini, tarih belgeleri ile coğrafya bilgilerini birleştirmesini sağlar (Erden, 1996, s.193).

1.8.5. Slâyt Projektörü

Slâytların ekrana yansıtılmasına yarayan araca slâyt projektörü denir (Demirel, 2000, s.55). 35 mm'lik kameralarla çekilmiş renkli ya da renksiz filmlerin pozitif olarak banyo edilmiş ve kesilerek 5*5 cm'lik mukavva ya da plastik çerçevelere yerleştirilmiş olanlara slâyt (dia) denilmektedir (Ergin, 1995, s.117).

Geliştirilmiş slâyt projeksiyon makinesinde slâytların uzaktan kontrol ile değiştirilmesi mümkündür. Bu tür bir slâyt projeksiyon makinesini kullanan öğretmen, aynı zamanda sınıfta dolaşma imkânı da bulabilmektedir. Yeni modellerde otomatik netlik ayarı da yapılabilmektedir. Bu durum öğretmenin aracı kullanırken zaman kaybını önlemektedir.

Aracın kullanılması sırasında sınıfın karartılması, öğrencilerin not tutmasına engel olmaktadır. Gösterinin başında da açıklama yapılması, gösterinin hemen ardından ışıktandırılması, konuyla ilgili özetin öğrencilere verilmesi ve tartışma yapılması uygundur.

1.8.6. Televizyon-Video

Televizyon, eşya, olgu ve olayların küçük bir ekranda, iki boyutlu, sesli, renkli ya da siyah-beyaz görüntüler halinde izlenmesini sağlar. Televizyonun en güçlü yanı olgu ve olayların olduğu anda olduğu gibi verilmesidir. Kapalı devre yayınları da televizyonun yaygın bir kullanım biçimidir. Bu, belli bir kuruluşun bir yerinde geçen bir olayın aynı kuruluşun başka bir yerinde izlenmesini sağlar. Örneğin, ameliyathanede yapılan işlemler ilgili fakülte öğrencileri tarafından aynı kurumun bir başka bölümünde, kapalı devre yayın aracılığıyla izlenebilir (Ergin, 1995, s. 128).

Video, televizyonla bütünleşen bir ortam olarak öğrenmede yeni yöntemler oluşturmakta; uzaktan öğretim ve bireysel öğrenme süreçlerinde büyük bir potansiyele sahip bulunmaktadır (Ergin, 1995, s.129).

Eğitim ortamında televizyondan daha çok video yardımıyla yararlanılabilir. Öğretmenler kendi olanaklarıyla televizyondan belgeselleri, eğitici değeri olan filmleri, haberleri videoya kayıt ederek sınıf ortamına getirebilirler.

Video filmleri öğrenciyi güdülemek, bilgilendirmek, araştırmaya teşvik etmek ve tartışma başlatmak amacıyla kullanılabilir. Öğrenciler televizyon ve video sayesinde hiç göremeyecekleri yerleri, insanları, canlıları ve varlıkları doğal ortamlarında görebilirler. Özel ve devlete ait televizyonlarla diğer basın yayın kuruluşları tarafından hazırlanmış ve piyasada satılan Kurtuluş Savaşı, Atatürk ve diğer Türk büyükleriyle ilgili video kasetleri bulunmaktadır (Erden, 1996, s.200).

1.8.7. Etkileşimli Video

Video ile bilgisayarın bir arada kullanıldığı öğretme-öğrenme ortamıdır. İki aracı bir araya getirmekteki amaç; bilgisayarın esnek, etkileşimli ve erişilebilir öğretim programlarını videonun iyi nitelikteki görsel ve işitsel özellikleriyle birleştirmektir (Okur, 2000, s.26).

1.8.8. Grafik ve Şekiller

Grafik ve şekiller, birden fazla kavram, olay, olgu arasındaki ilişkiyi göstermek amacıyla; genellikle, basit resimler, şemalar ve yazılarla birlikte kullanılır (Erden, 1996, s.190). Bunlar, somut ancak karmaşık kavramların birleştirilmesinde, kavramlar arası ilişkilerin öğretilmesinde kullanılır. Soyut kavram ve ilkeleri somutlaştırmanın yanı sıra, öğrencilerin ilişkileri görsel olarak algılamasını sağlar ve karmaşık bilgilerin özetlenmesine yardımcı olur.

1.8.9. Diğer Araç ve Materyaller

Yukarıda açıklananlar dışında kroki, plan (Büyükkaragöz ve Çivi, 1996, s.282), radyo, teyp, plaklar, ses bantları, yazı tahtası, bülten tahtası, fotoğraf, resim, diyagramlar, müzelik malzemeler, film makinesi, eğitici filmler (Çilenti, 1988, s.91-97; Demirel, 1994, s.84-85), levhalar ve bilgisayar (Binbaşioğlu, 1986, s.225; Ergin, 1995, s. 129; Çilenti, 1988, s. 117) gibi araç ve materyaller bulunmaktadır.

II. BÖLÜM

2. İLKÖĞRETİM 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMI

2.1. Sosyal Bilgiler Programının Temel Özellikleri ve Vizyonu

Vizyon; sahip olduğumuz değerlerin anlam ve yansımasıyla zihnimizde çizdiğimiz bir tablodur (Özden, 2002, s.33). Sosyal Bilgiler yapılandırmacı öğretim programının vizyonu; 21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir.

Bilgi, insanlık tarihinin her döneminde önemli olmakla beraber, iletişim olanaklarının küçülttüğü dünyamızda en önemli etken durumuna gelmiştir. Çağımızda tartışılmaz üstünlük ‘bilgiyi üreten’ ve ‘bilgiyi kullanan’larıdır. Bilginin kazanılmasında, kullanılmasında ve donanımlı insan gücünün yetiştirilmesinde de en önemli görev eğitim sistemimize düşmektedir.

2.2. Sosyal Bilgiler Programının Temel Yaklaşımı

Millî Eğitim Şûrası ve benzeri platformlarda sıklıkla, öğretim programlarının, öğrencilerin bilgiye ulaşma yollarını öğrenmelerine, sorun çözme ve karar verme becerilerini geliştirmelerine olanak sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesine ihtiyaç olduğu dile getirilmektedir. Tüm bu ihtiyaçlar doğrultusunda dünyada yaşanan

gelişmelere paralel olarak, öğretim programlarında yeni yaklaşımlar dikkat çeker duruma gelmiştir. Bu nedenle program, tümüyle davranışçı yaklaşımlardan öte, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermektedir. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, dolayısıyla etkinlik merkezli, Sosyal Bilgiler açısından, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır (MEB 6. ve 7.sınıflar taslak programı).

Konuya öğrenciler açısından bakıldığında, yeni programın öğrenciyi merkeze aldığı görülür. Bu önemli bir değişimdir. Çünkü çağdaş öğretim yaklaşımlarının da vurguladığı gibi; öğrencinin ilgi, istek ve potansiyellerini dikkate alan programların başarıya ulaşma şanslarının daha yüksek bulunduğu bilinmektedir. Daha başarılı oldukları görülmektedir, çünkü derse ilgi duymayan öğrencilerin öğrendiklerini çok çabuk unuttuğu; derste sıkılarak öğrenmeye de istek duymadığı görülürken öğrencinin ilgi duyduğu konularda ise tam tersinin yaşandığı bulgulanmıştır (Şimşek, 2006, s.2).

Bu anlayış doğrultusunda Sosyal Bilgiler Programı,

- Her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
- Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.
- Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.
- Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirir.
- Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.
- Millî kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
- Öğrencilerin kendi örf ve âdetleri çerçevesinde ruhsal, ahlâkî, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.
- Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser.

- Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.
- Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlar.
- Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.
- Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar (MEB 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı).

2.3. Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme Alanları

Sosyal Bilgiler dersi dokuz öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır.

Öğrenme alanı, birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapıdır. Başlıca öğrenme alanları şunlardır:

- Birey ve Toplum
- Kültür ve Miras
- İnsanlar, Yerler ve Çevreler
- Üretim, Dağıtım ve Tüketim
- Zaman, Süreklilik ve Değişim
- Bilim, Teknoloji ve Toplum
- Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
- Güç, Yönetim ve Toplum
- Küresel Bağlantılar

2.3.1. Birey ve Toplum

Bireyin kişisel gelişimi ve sosyal çevrenin bu gelişime etkisinin değerlendirilmeye çalışıldığı Birey ve Toplum öğrenme alanı, değişim ve gelişimin devam eden bir süreç olması sebebiyle geniş bir zaman dilimini kapsamaktadır. Öğrencinin bu öğrenme alanında edindiği kazanımlar sonunda, kişisel ve sosyal yeterliliklerini tanıyan, yeniliklere açık, etkili iletişim kurabilen, sorumluluk alabilen,

başkalarına saygılı, işbirliğine açık ve kendine güvenen birey olarak yetişmesi esas alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak hak ve sorumluluk ilişkisini kurabilmesi ve aidiyet duygusunu kavraması amaçlanmaktadır. Bu öğrenme alanı ile öğrencilere Sosyal Bilgiler dersinin niçin öğrenildiği ve bu dersin nasıl çalışılacağı ile ilgili bazı temel bilgi, beceri ve değerleri kazandırmak ve böylece öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinin birey ve vatandaş olarak gelişimine katkısını fark etmesini sağlamak amaçlanmıştır.

Öğrenciler bu öğrenme alanında, 7. sınıfta çok boyutlu düşünmeyi, çevresinde meydana gelen olayları birçok nedenle açıklayabilmeyi, bilimsel ve nesnel verilere dayalı olgularla kişisel görüş veya düşünceler arasında ayırım yapabilmeyi, sosyal bilimcilerin kullandığı bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak araştırma yapmayı, çevresiyle etkili iletişim kurmayı ve tüm bunların etkin vatandaş olmanın temel gereksinimleri olduğunu öğrenirler. Bu öğrenme alanı tüm öğrenme alanları ile ilişkilidir.

2.3.2. Kültür ve Miras

7. sınıf öğrencileri bu öğrenme alanında Türk kültürünü oluşturan unsurları ve bunların tarihsel kökenlerini inceleme fırsatı bulacaklardır. Ayrıca milli bilincin oluşmasında önemli bir yere sahip olan kültürel unsurları ve gelişim süreçlerini kavrayarak, kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi konusunda duyarlılık kazanırlar.

İlköğretim öğrencileri, kültürel ve estetik değerleri algılayarak; kültürle ilgili olarak geçmişle günümüzü karşılaştırırlar. Kültürün zamana ve mekâna göre değiştiğini kavrarlar. Özellikle Türk kültürünü oluşturan temel öğeleri öğrenirler. Ayrıca bugün sahip olduğumuz kültürün uzun bir geçmişin eseri olduğunu görürler.

7. sınıfta bulunan öğrenciler bu alanda kültürü ve kültürün özel yönlerini, dil, inançlar ve bunların etkisi hakkında bilgi edinirler. Ayrıca kültürün insanoğlu tarafından oluşturulduğunu, öğrenildiğini ve insanın kendini kültüre adapte ettiğini öğrenir. İnsanların inanç, bilgi, değer ve gelenek sistemlerine sahip olduğunu fark eder. Kültürün toplumdan topluma farklılık gösterdiğini aynı zamanda benzerlikleri de barındırdığını fark eder. Ayrıca toplumların birbirlerini kültürel yönden etkilediğini

fark ederek Türk tarihinden örnekler verir.

7. sınıfta öğrenciler, Türkiye tarihinin temel kırılma noktaları yanında, Türkiye’de kurulan Türk Devletleri’nin Türk kültürünün oluşmasındaki yeri ve önemini; edebiyat, mimarî, müzik ve güzel sanatlar üzerinden değerlendirecektir. Ayrıca siyasi yapının devamlılığında kültürel faktörlerin önemini kavrarlar.

Bu öğrenme alanında; tarih, coğrafya, arkeoloji, sanat tarihi, sosyoloji, antropoloji, etnoloji, ekonomi bilim dallarının temel kavramları kullanılacaktır.

2.3.3. İnsanlar Yerler ve Çevreler

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ile insanın çevresi ile etkileşiminin çeşitli boyutları ile fark edilmesi, çeşitli beceri ve değerleri kullanarak bu etkileşimin neden ve sonuçlarının ortaya konulması ve geleceğe yönelik bireysel ve toplumsal bir bakış açısı kazanılması amaçlanmaktadır.

İnsan, yer, çevre etkileşimi, geniş ve renkli bir yelpaze oluşturur. Günümüzün teknolojik gelişmeleri sayesinde insan artık sadece yaşadığı yerle değil tüm dünya ile etkileşim hâlinindedir. Bu etkileşime konu olan unsurlar, doğrudan doğruya doğanın kendisi, insanlar ve tüm çeşitliliği ile doğadaki insan faaliyetleridir. İnsanların, hem bu unsurların bir parçası olarak, hem de bu unsurlar arasında birleştirici, düzenleyici ve değiştirici etkileri açısından yüklendikleri roller insan, yer ve çevre etkileşiminin diğer konularıdır. Bu sayede öğrencilerin yaşadıkları yerde veya dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen olayları öğrendikleri coğrafi kavramları kullanarak analiz edebilmeleri, bu olayların sorun boyutları için çözüm önerebilmeleri ve geleceğe dönük fikirler ortaya atabilmeleri beklenmektedir.

Öğrenciler, bu öğrenme alanında öncelikle bütünsel bir bakış açısı geliştirecekler, daha sonra bazı kavramlar çerçevesinde daha özel alanlara yöneleceklerdir. Bu düzenlemenin nedeni pek çok coğrafi olayın algılanmasını kolaylaştırmaktır.

Bu öğrenme alanında önce genel olarak dünya, daha sonra ülkemiz; insan, yer ve çevre etkileşimi konum, iklim, yerleşme, nüfus ve göç kavramları çerçevesinde verilecektir. Bu süreç değişim ve sürekliliği vurgulamak amacıyla tarihsel süreçle de ilişkilendirilerek zenginleştirilecektir.

2.3.4. Üretim, Dağıtım ve Tüketim

7. sınıfta ekonomi kavramları ile birlikte Türk ekonomisinin günümüz ve tarihsel yapısına ve bu yapıyı değiştiren etmenlere dair bir görüş oluşturmaları beklenmektedir. 7. sınıfta ekonominin tarihine girilerek Türklerin, tarihin seyri içinde ekonomik alanda yaptıkları gözler önüne serilerek dünyada meydana gelen teknolojik gelişme ve keşiflerin Türklerin ekonomisini nasıl etkilediği hakkında bilgi sahibi olunacaktır. Günümüz ekonomisinin şekillenmesinde ve gelişmesinde de geçmişte meydana gelen olayların etkili olduğu vurgulanarak gelecekte de ekonomiyi etkileyecek olayların neler olabileceği hakkında düşünceleri sağlanacaktır. Bunların yanında mesleklerden hangisini tercih edeceği konusunda öğrenci karar vererek geçici bir tercihte bulunması amaçlanmaktadır.

2.3.5. Bilim, Teknoloji ve Toplum

Bu öğrenme alanında ilköğretim 7. sınıf öğrencileri; Sosyal bilimlerin alt disiplinlerinin de günlük ve toplumsal yaşam üzerindeki pratik bazı sonuç ve etkilerini kavrayarak 21. yüzyılda bilim ve teknolojiye bazı gelişmelerden hareketle gelecekteki yaşamla ilgili olarak ortaya çıkabilecek yeni konular hakkında fikir yürütmeleri istenecektir.

Telif hakları ve patentin bilimsel gelişmelerdeki etkisini tartışarak bilimsel çalışma ve birikimlerin yasalarla korunduğunu fark etmeleri sağlanacaktır. Tarih öncesi dönemlerde, ilk insanların basit aletleri yapmasıyla başlayan süreçte uygarlıkların bilim ve teknolojiye katkılarına örnekler verecekler, böylece bilim mirasının oluşum sürecini günümüze kadar özetleyerek yaratıcı, eleştirel ve bilimsel düşünce ile bilim ve teknolojiye gelişmeler arasındaki paralelliği fark edeceklerdir.

2.3.6. Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler

Toplumsal yaşamdaki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler yaşamımızda bütüncül bir rol oynamaktadır. Bu öğrenme alanında öğrenciler, daha önce tanıdıkları

grup, kurum ve sosyal örgütleri belli temalar çerçevesinde analiz ederler. Gruplar, grup içi ilişkileri etkileyen faktörler ve katılımın önemi açısından ele alarak değerlendirirler.

7. sınıfta grup, kurum ve sosyal örgütlerin incelenmesi, tarihsel perspektifin ağırlıklı olarak kullanılmasıyla yapılacaktır. Öğrencinin yaşadığı toplum içinde ve diğer toplumlarla etkileşimde grup, kurum ve sosyal örgütlerin rolü incelenerek sosyal uyum, birey ve grupların ihtiyaçlarını karşılama yolları ve bunların zaman içindeki değişimi üzerinde durulacaktır. Geçmişten bugüne grup, kurum ve sosyal örgütler ele alınarak değişim ve süreklilik vurgulanacaktır. Öğrenci bu deneyimi ile sosyal problemlerin çözümüne ve var olan koşulların geliştirilmesine yönelik öneriler sunabilecektir.

2.3.7. Güç Yönetim ve Toplum

Bu öğrenme alanında 6 ve 7. sınıf öğrencileri; bilinçli ve etkin yurttaş olarak topluma tam katılma yollarını araştırarak görev ve sorumluluklarının farkına varacaklardır. Katılım kavramını ve sürecini tanırlar, demokratik yaşam için katılımın önemini savunurlar.

Demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini eş zamanlı olarak öğrenirler. Demokrasinin temel ilkelerinden hareketle farklı yönetim biçimlerini tanırlar ve karşılaştırırlar. Toplumsal düzenin nasıl sağlandığını ve korunduğunu anlayarak yönetimi etkilemek için hangi demokratik yolların olduğunu kavrarlar.

Kural ve kuralsızlık kavramı üzerinde düşünerek kurallara neden gereksinim duyulduğunu ve kurallara uyulmadığı durumlarda ortaya çıkabilecek toplumsal kargaşa ile ilgili fikir sahibi olurlar. Anayasanın hazırlanmasında izlenen süreci, yasaların gereğini ve önemini kavrarlar.

Geçmişten günümüze Türk devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark ederek Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yönetim yapısını güçler ayrılığı ilkesi çerçevesinde analiz ederler.

Dünyada ve Türk Tarihi'nde İnsan haklarının gelişim sürecini analiz ederler ve özellikle Türk toplumunda kadının konumu ile ilgili örneklerden yararlanarak kadın haklarının tarihsel süreçte geçirdiği değişiklikleri açıklarlar.

2.3.8. Küresel Bağlantılar

Bilim ve teknolojiadaki gelişmelerin, zaman ve mekândaki sınırları kaldırılmasıyla toplumlar arasındaki ilişkiler daha da artmıştır. Yüzyıllardır süre gelen farklı bölgelerdeki insanların siyasî, ekonomik ve kültürel ilişkileri teknolojiyle birlikte daha da yoğunlaşmıştır. Böyle bir dönemde öğrencilerin bu ilişkiler konusunda bilinçli olmaları gerekmektedir.

İlköğretim 7. sınıf düzeyinde öğrenciler, düşüncelerin, sanat eserlerinin, uluslar arası etkinliklerin toplumlar arası etkileşimdeki önemini ve ülkesinin doğal kaynakları, ekonomik yeterlilikleri ile diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkileri ile ilgili fikir edinirler. Bütün dünyayı ilgilendiren ekonomi, siyaset, ekoloji, güvenlik ve sağlık gibi alanlarda yaşanan sorunların sebepleri ve çözümleri ile ilgili fikir geliştirirler. Uluslar arası kuruluşların amaçlarını ve işlevlerini kavrarlar.

Öğrenciler Küresel Bağlantılar öğrenme alanında coğrafya, antropoloji, ekonomi, sosyoloji, hukuk, psikoloji ve tarihe ait kavramlarla karşılaşacaklar. Küresel Bağlantılar öğrenme alanı diğer öğrenme alanlarının tümüyle ilişkilidir. ‘Zaman, Süreklilik ve Değişim’ öğrenme alanı diğer öğrenme alanları içinde düşünülmüştür.

2.4. Sosyal Bilgiler Programının Öğeleri

Sosyal Bilgiler programını oluşturan temel öğeler, öğrencilerden ulaşmaları beklenen beceriler – değerler – kavramlar ve genel amaçlardır. Daha önce genel amaçlar ifade edildiğinden bu kısımda beceri – değer ve kavramlar konusuna değinilecektir.

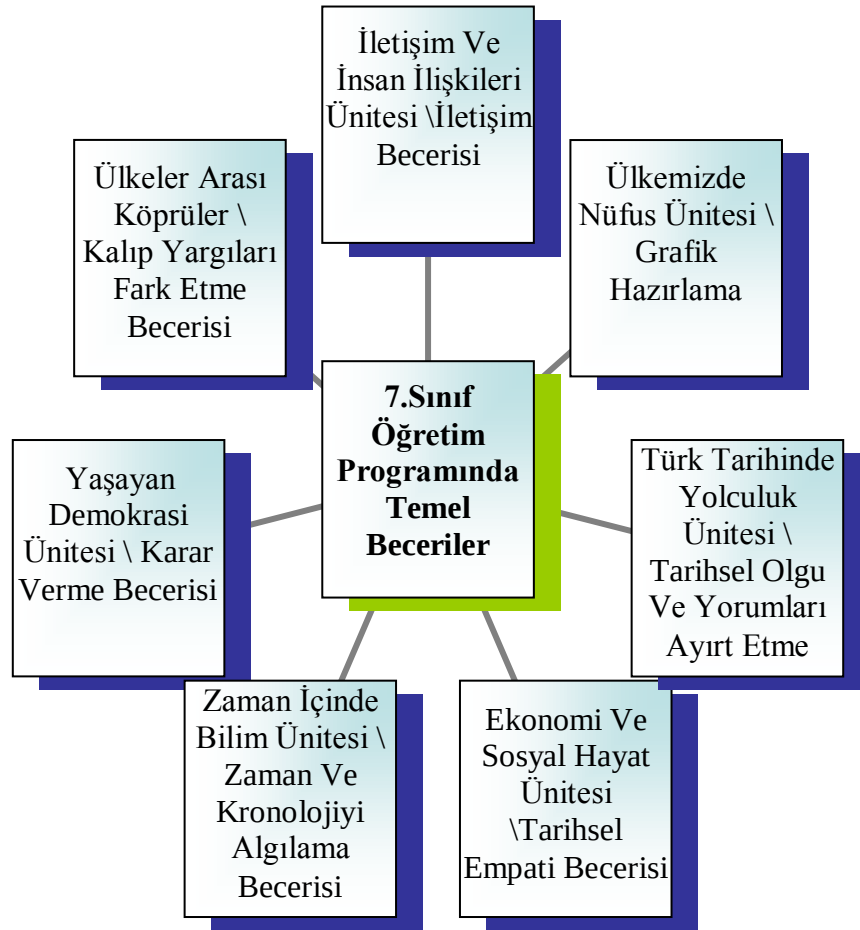
2.4.1. Beceri

Beceri ; öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir. Şimdiye kadar bilgi edinme, yaşam ve okulun temel amacı olarak görülmüştür. Günümüzde ise bilgiye bakış değişmiştir. Bilgi; olguları, kavramları, ilkeleri ve süreçleri ezberlemek olarak görülmemektedir. Bilgiyi kullanma, bilgiyi edinmeden daha fazla vurgulanmaktadır. Bilgiyi öğrenmenin önemi göz ardı edilmemekle birlikte, öğrenciler bilgiyi problem çözmede, anlamlı ortamlarda

eleştirel düşünmede ve yaratıcı düşünmede kullanılmalıdır. Beceri ise bilgi gerektiren ve performans içeren karmaşık bir eylemdir. Hem bilgi hem beceri kısa zamanda kolayca öğretilir ve öğrenilebilir. Fakat yetenek daha geç gelişir ve daha karmaşıktır. Bilgi ve becerilerin birleşmesi ile yetenek ortaya çıkmaktadır (Sosyal Bilgiler dersi 6. sınıf öğretim programı, s.43).

2.4.1.1. 7.Sınıf Öğretim Programında Temel Beceriler

İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler programında kazanılması beklenen temel beceriler ve açıklamaları şu şekildedir:

Şekil-1 7.Sınıf Öğretim Programında Temel Beceriler

2.4.1.1.1. İletişim Becerisi

İnsan, ilişkileri içinde sürekli yeniden tanımlanan bir varlıktır, diğer insanlarla hiç ilişkisi olmayan bir insan düşünülemez. Bu amaçla geliştirilmiş yeni iletişim becerileri, hem bireyin hem de toplumun yaşamına zenginlik ve saygınlık getirir. Bu beceriyi kullanabilmeleri için öğrencilerin; olumsuz duygulara yol açan davranışları tanıma, çatışma çözme tarzlarını tanıma, galip-galip yaklaşımını benimseme, çatışma çözümünde iletişimin altın anahtarlarını kullanma, çatışmada kızgın tarafı kazanma ve güven yaratma, taviz ile uzlaşmanın farkını anlama, kişisel iletişim tarzını tanıma ve eksikleri geliştirme, yaşamın içinden nezaket ve görgü kurallarını benimseme, duyguları tanıma, kendinde ve başkalarında fark etme kendini tanıyarak başkalarını anlama, kendini denetleyerek ilişkilerini yönetme becerilerini kazanmaları beklenmektedir.

2.4.1.1.2. Grafik Hazırlama Becerisi

Grafikler öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmalarını, konuyu daha iyi anlamalarını, göze de hitap ederek kalıcı öğrenme sağlamaları ve bilgiyi uygun şekilde özetleme imkânı veren öğretim materyalleridir. Bu sınıfta öğrenci grafik okumaktan çok grafik hazırlama gerektiren eylemlerde bulunmalıdır.

2.4.1.1.3. Tarihsel Olguları ve Yorumları Ayırt Etme Becerisi

Öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmede olgu ve yorumları ayırt etme becerisi önemli basamaklardan biridir. Öğrencilerin elde ettikleri bilgilerdeki ifadelerin olgu ya da yorum olduğunu bilmeleri, bilgilerini daha iyi kullanmalarını sağlar. Tarihsel olgu kanıtlanabilen, kaynaklarca doğrulanabilen bir ifadedir. Yorum ise; bir olayı belli bir görüşe göre açıklayan ifadedir.

2.4.1.1.4. Tarihi Empati Becerisi

Empati bir kişinin kendini karşısındakinin yerine koyması, bu kişinin içinde bulunduğu şartların dâhilinde olayları o kişinin gözüyle doğru anlamaya ve hissetmeye

çalışması bunu ifade etmesi olarak tanımlanabilir.

Tarihi empati ise geçmişte farklı zaman ve yerlerde yaşayan insanların içinde bulundukları şartlara uygun olarak dünyaya karşı bakış açılarını ve amaçlarını kavramaya çalışmak bu yolla geçmişteki insanların davranışlarının nedenlerini, etkilerini, sonuçlarını ve olaylar arasındaki bağlantıların anlamlandırılması çabası olarak nitelendirilebilir.

2.4.1.1.5. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi

Zamanın farklılığını anlamalarına yardım eden çeşitli etkinlikleri kapsayan Sosyal Bilgiler dersi çocukların zaman kavramıyla ilgili deneyimleri sürecinde somut tanımlar sunmaktadır. Öğrenciler zaman içinde gelişen olayların, düşüncelerin ve insanların zihinlerindeki zaman çizgisi üzerinde anlamlı bir şekilde yapılandırmak isterler. Öğrencilerin bu yeterliliği kazanmaları kronoloji ve tarih arasında kavramsal bağlantılar kurmaya yönelik pratikler yapılmalıdır.

2.4.1.1.6. Karar Verme Becerisi

Karar verme, bir ihtiyacı gidereceği düşünülen bir objeye götürecek birden fazla yol olduğu zaman, yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliştir. En önemli becerilerden olan karar vermenin bilişsel bir süreç olduğunu ve bir ihtiyaç durumunda bu ihtiyacı karşılamak amacıyla mevcut seçeneklerden duruma en uygun olanının seçilmesi olarak tanımlanabilir. Kısaca, karar verme, bir durum veya problemin çözümüyle ilgili çeşitli seçenekler arasından birinin tercih edilmesidir.

Nasıl karar verebilecekleri konusunda yeterince bilgi ve beceri sahibi olmayan bireyler, bir karar anında çoğu zaman çatışma ve kaygı yaşayabilmektedir. Bu tür kaygı ve çatışma yaşayan bireyler ise hatalı kararlar verebilmektedir. Alınan yanlış kararlar, bireyin amaçlarına ulaşabilmesine engel olabileceği gibi, onun istemediği bir hayatı yaşamasına da neden olabilir. Karar verme / alma becerisi bir yönüyle seçim yapmayı bir yönüyle de sorumluluk almayı içermektedir. Seçimdir; çünkü kişi karar veriyorsa en az iki şeyden birini seçiyordur. Sorumluluktur; çünkü kişi aldığı kararın sonuçlarıyla yüzleşmek zorundadır.

2.4.1.1.7. Kalıp Yargıları Fark Etme Becerisi

Kalıp yargı, herhangi bir topluluğun ya da onun üyelerinin, ya da herhangi bir düşünce veya inancın tanımlanmasında ve değerlendirilmesinde abartılı genellemeler ve basitleştirmeden yararlanmak anlamına gelmektedir. Düşünme sürecine kalıp yargıların yaptığı etkinin, bizzat düşünen kişi tarafından fark edilmesi ve bu etkinin ortadan kaldırılması yahut asgarî düzeye indirgenmesi, eleştirel düşünmenin ana hedeflerinden biridir.

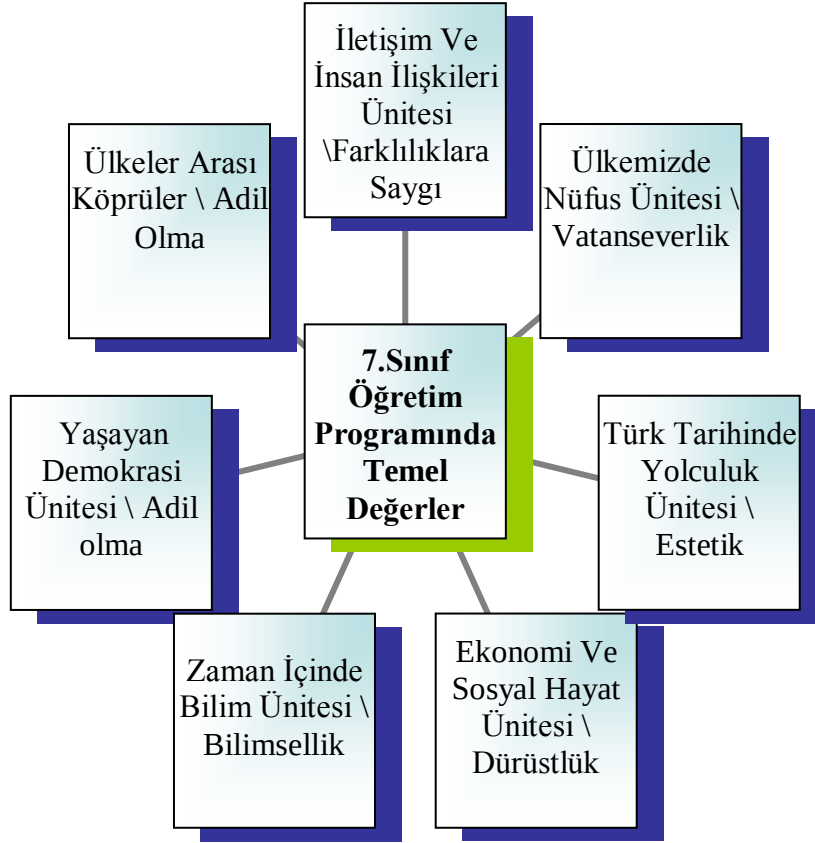
2.4.1.1.8. Problem Çözme Becerisi

‘Giderilmek istenen her güçlük problemidir’. Bu güçlükleri gidermede izlenen yol ya da yollar ise ‘problem çözme’ olarak tanımlanabilir. Problem çözme becerisine sahip olan kişilerin özellikleri şöyle sıralanmaktadır: Yenilikçidir; tercih ve kararlarını açıkça belirtir; esnek düşünür; cesaretlidir ve maceracıdır, farklı fikirler ortaya koyar, kendine güvenir, ilgi alanlarını genişletir, mantıklıdır ve nesnel davranır, rahat ve duygusaldır; etkin ve enerji doludur, yaratıcı ve üreticidir, eleştirel bir yapıya sahiptir.

2.4.2. Değer

Değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlâkî ilke ya da inançlardır.

2.4.2.1. 7.Sınıf Öğretim Programında Temel Değerler

Şekil-2 7.Sınıf Öğretim Programında Temel Değerler

2.4.2.1.1. Farklılıklara Saygı

Dünyadaki tüm insanların fiziksel özellikleri birbirinden farklıdır. İnsanları birbirinden farklı oluşu yalnızca bununla sınırlı kalmaz. İnsanların bir olaya bakış açıları, bir soruna getirdikleri çözümler birbirinden farklıdır. Herkes başkalarının görüş ve düşüncelerine değer vermeli saygı göstermelidir. Kişi kendisine nasıl davranılmasını istiyorsa başkalarına öyle davranmalıdır.

2.4.2.1.2. Vatanseverlik

Bir halkın üzerine yaşıdığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçasına vatan denir. Yaşıdığı toprağı sevmek o topraklar üzerinde yaşayan herkesin sahip olması gereken bir değerdir. İnsanları yaşıdığı toprakları ve o toprak üzerinde kurulmuş devletini koruması ülkenin daha iyi bir geleceğe sahip olması için çaba sarf etmesi ve gerektiğinde o topraklar için canını feda etmesi vatanseverlik duygunun göstergesidir.

2.4.2.1.3. Estetik

Estetik güzelliğı, güzelliğın insan ruhundaki etkilerini inceleyip değerlendiren bilim dalıdır. Öğrenci çevresinde bulunan eserleri estetik ilkelerine göre eleştirici bir gözle inceleme ve eleştirme becerisi kazanmalıdır. Estetik değer kazanmış bireyler, tarihi, kültürel ve doğa mirası korurlar, yaşamın güzelliklerinin farkına vararak bu güzelliklerden zevk alırlar.

2.4.2.1.4. Dürüstlük

İnsanoğlu doğduğunda sonsuz iyi, sonsuz kötü olmaya açık olarak doğmuştur. Ergenlik dönemi kadar ailesinin ve toplumun sonra da kendinin tercihlerine göre doğrular ve eğriler arasında yolunu çizer. Konuşurken özü sözü bir olmak tanık olduğu bir olayı olduğu gibi anlatmak, arkadaş ilişkilerinde içten davranmak, her zaman haklıdan yana tavır almak kazanılması gereken ahlaki değerdir.

2.4.2.1.5. Bilimsellik

Bilimsellik; devlet toplum hayatında bilime yer vermek ve bilimi değerlendirmek demektir. Bilimsellik olaylara bilimsel gözle bakmayı, gerçeğı bilimsel gözle araştırmayı hurafelere, dogmalara, peşin yargılara sapmadan akıllı hâkim kılmayı gerekli kılan bir değerdir.

2.4.2.1.6. Adil Olma

Adil olma, adaletle iş görme, doğruluktan ayrılmama, hakkı yerine getirmektir. Adalet herkesi gücü ölçüsünde sorumlu tutmaktadır. Bu noktada adaletle eşitlik arasında fark vardır. Adil insanlar kendi çıkarlarını ikinci plana atarlar, başkalarına haksızlık yapmazlar.

2.4.2.1.7. Barış

Barış, uyum karşılıklı anlayış ve hoşgörüyle oluşturulan ortamdır. Barış ortamını oluşturmak tek taraflı çabayla mümkün değildir. Kişilerin ve ülkelerin sorunlarını karşılıklı anlayış, uzlaşma ve hoşgörü çerçevesinde çözüm aramaları barış ortamının oluşmasına yardımcı olacaktır.

2.4.3. Kavram

Genel anlamda kavram, insan zihninde anlaşılan farklı obje ve olguların değişebilen ortak özelliklerini temsil eden bir bilgi yapısıdır. Diğer bir ifadeyle kavram, benzer nesneleri, insanları, olayları, fikirleri ve süreçleri gruplamada kullanılan bir kategoridir. Kavramlar fiziksel ve sosyal dünyayı anlamamızı ve anlamlı iletişim kurmamızı sağlarlar (Dönmez, Yazıcı, 2008, s.131).

2.5. İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kazanımlar

2.5.1. Birey ve Toplum Öğrenme Alanındaki Kazanımlar

- 1-İletişimi olumlu ve olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır.
- 2-İnsanlar arasında kurulan olumlu ilişkilerde iletişimin önemini fark eder.
- 3-İnsanlar arası etkileşimde kitle iletişim araçlarının rolünü tartışır.
- 4-Doğru bilgi alma hakkı, düşünceyi açıklama özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğü arasındaki bağlantıyı fark eder.

5-Kitle iletişim özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği kavramlarını birbiriyle ilişkileri çerçevesinde yorumlar.

6-Atatürk'ün iletişime verdiği öneme kanıtlar gösterir.

2.5.2. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanındaki Kazanımlar

1-Görsel materyallerden ve verilerden yararlanarak Türkiye’de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır.

2-Tablo ve grafiklerden yararlanarak ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili veriler yorumlar.

3-Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir.

4- Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.

5-Yerleşme ve seyahat özgürlüğünü açıklar.

2.5.3. Kültür ve Miras Öğrenme Alanındaki Kazanımlar

1- Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasi mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu’nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir.

2- Kanıtlara dayanarak Osmanlı devletinin siyasi güç olarak ortaya çıkışını etkileyen faktörleri açıklar.

3- Osmanlı devletinin fetih ve mücadelelerini Osmanlıda ticaretin ve denizlerin önemi açısından değerlendirir.

4- Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir.

5- Şehir incelemesi yoluyla, Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir.

6- Osmanlı, Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder.

7- Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir.

8- Osmanlı Devleti’nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle, toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.

2.5.4. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanındaki Kazanımlar

- 1- İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarına örnekler verir.
- 2- İlk yazı örneklerinden yola çıkarak yazının kullanım alanlarını ve bilgi aktarımındaki önemini fark eder.
- 3- Türk e İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını değerlendirir.
- 4- Rönesans ve Reform ‘la birlikte Avrupa’da başlayan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini tartışır.
- 5- Tarihsel süreçte düşüncüyü ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir.

2.5.5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanındaki Kazanımlar

- 1-Üretim ve yönetimde toprağın önemini tarihten örneklerle açıklar.
- 2- Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve günümüzden örnekler verir.
- 3- Tarihten örnekler vererek üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.
- 4- Vakıfların çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rolüne tarihten ve günümüzden örnekler verir.
- 5- Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek ettiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanır.
- 6- Eğitimin meslek edindirme hedefini kavrayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar.

2.5.6. Güç, Yönetim ve Toplum Öğrenme Alanındaki Kazanımlar

- 1- Tarihsel süreçte Türk devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder.
- 2- Anayasa’mızın 2.maddesinde yer alan TC devletinin nitelikleriyle ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir.

- 3- TC devletinin yönetim yapısını; yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder.
- 4- Siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin gündemi ve yönetiminin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır.
- 5- İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder.

2.5.7. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanındaki Kazanımlar

- 1- 20. yüzyıl başında Osmanlı devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasi ve ekonomik yapısıyla I. Dünya savaşının sonuçlarını ilişkilendirir.
- 2- Küresel sorunlarla uluslar arası kuruluşların kuruluş amaçlarını ilişkilendirir.
- 3- Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder.
- 4- Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır (MEB 2008 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı, s.1-8).

III. BÖLÜM

3. ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ

3.1. Atatürkçülük ve Tanımı

Türk milletinin bugün ve gelecekte tam bağımsızlığa huzur ve refaha sahip olması, devletin millet egemenliği esasına dayandırılması, aklın ve ilmin rehberliğinde Türk kültürünün çağdaş uygarlık düzeyine çıkarılması amacıyla temel esasları yine Atatürk tarafından belirtilen devlet hayatına ve ekonomik hayata, toplumun temel müesseselerine ilişkin gerçekçi fikirlere ve ilkelere Atatürkçülük denir. Atatürkçülüğün kişi ve millet olarak benimsenmesi, mevcut ve gelecekteki saptırıcı ve tutucu cereyanlara karşı korunması; Türk Devletinin gelişmesinin, güçlenmesinin ve parlak geleceğinin güvencesidir (Atatürkçülük 3.cilt, 2001 s.7).

Atatürkçülük, Türkiye gerçeklerinden doğmuş bir akımdır. Öyle ki, Atatürk ilkelerinin tümü, her şeyden önce bu ülke halkının sorunlarına gerçekçi çözümler getirebilmek amacıyla konulmuştur. Bütünüyle Mustafa Kemal'in kafasında biçimlenen Türk devrimi, daha sonraki yıllarda yine onun önderliğinde, ulusal kurtuluş savaşını yürüten asker, sivil ileri görüşlü ve düşünceli aydınlar ve yurtsever halk önderlerinin çabaları ile gelişmiştir. Atatürk ilkelerinin tümü bir anda değil, yıllar geçtikçe karşılaşılan sorunlara uygun bir biçimde ortaya konulmuştur (Çotuksöken, 1980, s.102).

Atatürkçülük dogmatik bir düşünce değildir. Toplumun değişen, gelişen; yeni kurallar karşısında yeni isterlere ve çözümlere gereksinim duyan yaşayan bir varlık olduğunu kabul eder. Atatürkçülük bu değişmeye koşut olarak yenileşmeyi "devrimcilik" olarak belirlemiştir. Bu, Atatürkçülüğü eskimekten, çağdışı kalmaktan, dogmalaşmaktan kurtaran ilkedir. Toplumun gelişmesi, değişmesi karşısında katı, değişmez, kalıplaşmış, daima doğru, geçerli sanılan kurallar yeni oluşumlara, yeni isterlere ve gereksinimlere yanıt vermez. O halde ideoloji, kendisini çağdışı bırakacak

sınırlandırmalardan kaçınılmalıdır. Atatürkçülük bunu yeğlemiş ve "devrimcilik" ilkesiyle Türk devrimini sürekli bir devrim niteliğinde almıştır (Kili, 2003, s.276-281).

Atatürkçülük, bir fikir yığını değil, bir bütündür. Fikirlerin sistemli bir bütünüdür (Eroğlu, 1981, s.58). Atatürkçülük bu yönü ile katı ve donmuş fikirlere dayanmaz. Tüm toplumlarda uygulanabilecek esaslar içerir. Çünkü akla, bilime, insan sevgisine dayanması, onu işlenmeye uygun ve gelişmelere açık bir durumda tutmaktadır (Atatürkçülük 3, 2001, s.8). Bağımsızlığı, hür düşüncüyü ve insan onurunu temel alması onun en belirgin özelliğidir (Turan, 2000, s.289).

Atatürk, aynı zaman da çağdaşlaşmanın ve çağdaş kalmanın esaslarını belirlemektedir. Çağdaşlaşma ise; ulusal egemenliğin gerçekleşmesini sağlayan birçok atılımı kapsamaktadır (Çifçi, 2007, s.20).

Atatürk İlkeleri, Türk devletini dinamik ideale ulaştırmak için Atatürk'ün benimseyip uyguladığı fikirlerdir. Bunlarda yabancı baskısı yoktur ve taklit değildir. Bu ilkeler zaman içerisinde Türk milletinin ihtiyaçlarından doğmuş birbirini bütünleyici bir nitelik kazanmıştır. Atatürk, Türk bağımsızlığını sağladıktan sonra bir daha felaketlere düşmeyi önleyecek bir devlet sistemi kurmuş ve devletin dayanıp uygulayacağı ilkeleri belirlemiştir. Bunlar toplumsal sorunların çözümünde anahtar ve araç görevini yapacaktır. Devlet sistemini oluşturan, devletin vazifelerini, niteliklerini belirleyen Atatürk İlkeleri; Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Laiklik, Devletçilik ve İnkılâpçılıktır (Devrimilik) (Atatürkçülük 3, 2001, s.25).

Atatürk, yeni Türk Devletin yapısını yabancı bir devletin yapısını taklit ederek düzenlememiştir. Atatürk'e göre "Aydınlarımız, milletimi en mutlu millet yapayım. Başka milletler nasıl olmuşsa onu da öyle yapayım." der. Fakat düşünmelidir ki, böyle bir teori hiçbir devirde başarılı olmamıştır. Bir millet için mutluluk olan bir şey diğer bir millet için felaket olabilir. Aynı sebepler ve şartlar birini mutlu ettiği hâlde, diğerinde bu mutluluğu temin etmeyebilir. Onun için Türk milletine gideceği yolu gösterirken dünyanın her türlü ilminden, keşiflerinden, ilerlemesinden faydalanılmalı, ancak temelin Türk milletinin gerçeklerinden çıkarmak gerekir (Atatürkçülük 3, 2001, s.23).

Hamza Eroğlu Atatürkçülüğü genel olarak şöyle tanımlıyor: 'Türk devriminin yapıcı gücü ile dayandığı temel fikirler bir sistem haline gelerek geleceğinde değer ifade eden ve toplum hayatımıza yön veren prensipleri olmuştur.' Atatürkçülük, Türkiye'nin gerçeklerinden doğmuş sistemleştirilmiş fikirlerdir. Bir taraftan bütünü ile birlikte Milli

Mücadeleyi içine almakta, diğer taraftan toplumda yapılan kökten değişiklikleri kapsamaktadır. Kısaca Atatürkçülük Türk devriminin sistemleştirilmiş fikir gücü ve geleceğe bakan yönüyle de ülküsüdür (Mumcu, 1992, s.77).

Atatürkçülük, Atatürk'ü düşüncelerini hareketlerini, yapıtlarını, incelemek, anlamak; yapılacak yorumları; ancak ve yalnız, O'nu doğuran, ulusal koşulları tarihsel koşulları bilerek yapmak; O'nun düşüncelerine, ilkelerine, ülkülerine, yapıtlarına, bağlı olmak; fakat asla yerinde saymamak, donup kalmamak, yeni atılışlarla daima ileri gitmek, çağdaş uygarlık düzeyini geçmek, işte gerçek Atatürkçülük budur (Üstün, 1973, s.238).

3.2. Atatürkçülüğün Doğuşu ve Oluşumuna Etki Eden Faktörler

Atatürk'ün çok önceden tasarlanmış devrim planını anlamak için, yetiştiği koşullara kısaca bakmak yeterlidir. O, yeni oluşmakta bulunan bir sınıfın üyesi değildi. Bir başka deyişle, yıkılmakta olan Osmanlı imparatorluğu ne Fransız devrimindeki gibi bir burjuvazi ne de Rus devrimindeki gibi bir işçi sınıfı yaratabilirdi. Atatürk'ü anlamak için Osmanlı bürokrasisinin tarih içindeki yerini ve işlevlerini görmek gerekir. Bu bürokrasi, tarihsel olarak doğu tipi despotik bir imparatorluğun belkemiğiydi. Uzun süre imparatorluğun yapısını iç ve dış etkilere karşı değişmez düzeni içinde tutmaya çaba göstermişti. Daha sonra gerileme döneminde, imparatorluğu kurtarma işlevini üstlenmişti (Çotuksöken, 1980, s.78).

Atatürkçü Düşüce Sisteminin Kurtuluş Savaşı ile birlikte başladığını söyleyebiliriz. Millî birlik ve beraberliğin sonucu olarak ifadesini bulmuştur. Dolayısı ile Atatürkçü Düşüce Sistemi oluşurken Türk milliyetçiliği esas alınmıştır. Türk milletinin kurtarılması, kalkındırılması, çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkarılması ve onun geleceğine yön vermek amaçlanmıştır. Bunları gerçekleştirmek için de özgür düşünce, laik esaslara göre oluşmuş bir toplum düzeni, bilimsellik ve demokrasi gibi yollardan hareket edilmiştir (Gül, 1997 s.401).

Atatürkçülüğün doğuşu ve oluşumuna etki neden faktörleri Dönmez ve Yazıcı kitaplarında şöyle değerlendirmiştir (2008:108-111) :

1-Osmanlı imparatorluğunun son dönemindeki siyasi ve askeri gelişmeler neticesinde mevcut kötü duruma karşı M. Kemal Paşa'nın giriştiği çözüm arayışları,

2-Atatürk'ün yetiştiği ortam olan Selanik ve çevresinin sosyal ve kültürel özellikleri.

3.3. Atatürkçülüğün Temel İlkeleri

Atatürk ilkeleri en özlü tanımı ile Türkiye Cumhuriyeti adıyla kurulan yeni Türk devletinin dayandığı temel ilkelerdir. Bu ilkeler, bir bütündür; birbirinden ayrı düşünülemez. Başta Atatürk'ün ve devletin kuruluşunu sağlayanların ortak kararı, davranış ve çabalarıdır (Kalelioğlu, 2001, s.86). Atatürkçülüğün yorumunu yaparken Atatürkçülüğün ilkelerini bir bütün olarak değerlendirmeliyiz. Atatürkçülüğün ilkeleri arasında bir hiyerarşi, yani bir öncelik sırası söz konusu olamaz. Atatürk ilkelerinin hepsi önceliklidir, hepsi önemlidir, hepsi ağırlıdır (Aslan, 1989, s.179).

3.3.1. Cumhuriyetçilik

Cumhuriyetçilik, devlet idaresinde milli egemenliği milli iradeyi ve hür seçimi esas kabul eden ilkenin adıdır. Bu ilkenin yönetim biçimi ve siyasal rejim olarak ifadesi, cumhuriyettir (Kocatürk, 1992, s.87).

M. Kemal Atatürk'e Cumhuriyetin dayanağı milli hâkimiyettir (Keskin vd, 2001,s.302). Atatürk'ün tanımlamasına göre 'Türk milletinin karakter ve adetlerine en uygun idare; cumhuriyet idaresidir.' Çünkü cumhuriyet milli egemenlik idealini, milletin irade ve egemenliğini, vatandaşın devlete ve devletin vatandaşa karşı hak ve vazifelerini en iyi olarak düzenleyen yönetim şeklidir (Atatürkçülük 3.cilt,2001,s.27). Atatürkçülükte Cumhuriyetçilik ilkesi, kişilerin değil milletin tümünün benimsediği bir ilkedir (Atatürkçülük III. cilt,2001,s.28).

Atatürk ilkelerinden cumhuriyetçilik ilkesine göre kişide var olması gereken kişilik özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Demokratik tutumlu,
- 2- Özgür düşünce ve tutum sahibi,
- 3- Adaletli ve barışçı,
- 4- Erdemli ve uygar,
- 5- Topluma ve kurumlarına saygılı,

- 6- Yasalara uygun, disiplinli, dengeli, sabırlı,
- 7- Hoşgörülü, insancıl,
- 8- Kişi, örgüt ve toplum çıkarlarını dengeleyen,
- 9- Görev ve sorumluluk bilinci olan,
- 10- Sorunlarına dönük ve gelişmeye inançlı (Çifçi, 2007, s.18).

3.3.2. Milliyetçilik

Atatürkçülüğün birlik beraberlik yaratma hususundaki temel ilkesi; milliyetçiliktir. Türk milleti dil, kültür, ideal birliği ile birbirine bağlı vatandaşların oluşturduğu, doğal, toplumsal, ekonomik ve siyasal bir bütündür. Atatürkçülük esaslarına uyarak Türkiye cumhuriyetini kollamak ve korumak, Türkiye Cumhuriyetini kuran Türk milletinin görevidir (Atatürkçülük 3, 2001, s.29).

Milliyetçilik, kendilerini aynı milletin üyesi sayan kişilerin bir arada bağımsız yaşamak ve teşkil ettikleri toplumu yükseltmek isteğidir. Kısaca milliyetçilik, milletini sevmek ve yüceltmek isteğidir (Kalelioğlu, 2001, s.88). Milliyetçilik elbette, bir millete mensup fertlerin, kendi tarihlerinden, o tarihi dolduran parlak başarılarından geçirilen felaket ve ıstıraplardan süzülüp gelen ortak kıvançlara, ortak tasalara, ortak değerlere dayanır (Feyzioğlu, 1992, s.300).

Atatürk Türk milliyetçiliğine yeni bir anlam ve çağdaş bir muhteva kazandırarak onu Türkiye Cumhuriyetinin temel ideolojisi haline getirmiştir. Atatürk ‘ün Türk milliyetçiliğine kazandırdığı yeni muhteva sonucu, milliyetçiliğimiz sadece bir tepki milliyetçiliği olmaktan kurtulmuş, gerçekçi, ileriye dönük çağdaş ve birleştirici bir hüviyet kazanmıştır (Sarınay, 1999, s.70). Buna göre Atatürk milliyetçilik anlayışının özellikleri şöyle sıralanabilir:

- 1-Milli birlik ve bütünlüğe büyük önem verir.
- 2-Sınıf kavgasına karşıdır.
- 3-Gerçekçidir ve vatan kavramına dayanır.
- 4-Saldırgan değil barışçıdır.
- 5-Irkçılığa karşıdır.
- 6-Milliyetçiliği reddeden akımlara karşıdır.
- 7-Laiklik ilkesi ile bağlantılıdır.

8-Millet egemenliği ilkesiyle bağlantılı ve demokrasiye yöneliktir.

9-Türk milletin in çağdaşlaşmasını amaçlayan ileriye dönük bir milliyetçiliktir (Sarımay, 1999, s.71-109).

Atatürk ilkelerinden milliyetçilik ilkesine göre kişide var olması gereken kişilik özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Bağımsız düşünce ve tutum sahibi,
- 2- Toplumsal yapıyı ve amaçlarını bilen,
- 3- Geçmiş i yadsımayan, ancak özleştirici gücü olan,
- 4- Araştırmacı, gerçekçi, yaratıcı olan öykü mencilikten kaçınan,
- 5- Ulusu temsil eden simgelere ve büyüklerine saygılı,
- 6- Ulusun çıkarlarını koruyan ve geliştiren,
- 7- Evrensel kültür ve görüş sahibi diğer uluslara saygılı,
- 8- Tartışmaya açık, peşin yargılı olmayan,
- 9- Cesaret sahibi, is birliğine yatkın birleştirici,
- 10- Geleceğe dönük amaçları olan ve bunları toplumsallaştıran (Çifçi, 2007, s.16).

3.3.3. Halkçılık

Atatürkçülükte halkçılık, yurdu, ayrıcalık iddialarından ve sınıf kavgalarından koruyan bir ilkedir. Halkçılığın birinci unsuru demokratlıktır. İkinci unsur, milletin genel hakları dışında hiçbir kişiye veya topluluğa ayrıcalık tanımamaktır. Üçüncü unsuru sınıf mücadelesini kabul etmemektir. Ve son olarak dördüncü unsuru halkçılığı uygulamada esas; halkın maddi manevi ihtiyaçlarını karşılamaktır (Atatürkçülük 3.cilt, 2001, s.37). Başka bir ifadeyle; halkçılık, bireyler arasında hiçbir fark ayrılığı görmemek, topluluk içinde ayrıcalık kabul etmemek, halk adı verilen tek ve eşit bir varlık tanımak görüş ve tutumu olarak tanımlanmaktadır (Özkaya, 1992, s.457).

Halkçılık Türk demokrasisinin temel ilkesidir. Ulusal egemenlik kaynağı olarak halkı kabul eder. Kişi, aile ve sınıf imtiyazlarına karşıttır. Kanunların halktan kimilerinin çıkarını sağlamak için değil; kamunun yararına olarak kurulacağını kabul eder (Çotuksöken, 1980,s.95). Halkçılığın temelinde ulus bilinci yatar. Halkçılık düşüncesi, demokrasinin de kaynağı olan ulus egemenliği bilincinden kaynaklanır

(Kaynar ve Sakaoğlu, 1999, s.34). Atatürkçü halkçılıkta, uygar bir insan toplumu için birbirini tamamlayan siyasal ve sosyal unsurlar ve değerler vardır (Kaynar, 1986, s.289-309). Atatürk'ün halkçılık sisteminde halk, bir sürü değil hâkimiyetin dayandığı tek kaynaktır (Kaynar, 1992, s.46).

Atatürk ilkelerinden halkçılık ilkesine göre kişide var olması gereken kişilik özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Halka karşı saygılı ve kamuoyu duyarlılığına sahip çıkma,
- 2- Halkın sorunlarını bilme ve kendi çapında çözme çabalarına katılma,
- 3- Halka karşı eşitçi dengeli gerekçi tutum gösterebilme,
- 4- Halkı sevmeye ve ona inanma,
- 5- Halkı kültürüyle etkileşim sağlayabilme ve onun kültürüne katkıda bulunma,
- 6- Halka karşı toplumsal sorumluluk duyma ve toplumsal bir kişilik geliştirme,
- 7- Kişisel, grupsal, sınıfsal, örgütsel vb. amaçlar için halkı araç gibi kullanıp onu zor duruma sokarak çıkar sağlama anlayışından uzak kalması,
- 8- Halkı bütün olarak görüp; çeşitli ırk, din, mezhep, meslek, sınıf vb. araçlardan bölme ayrıcalıklı tutum gösterme düşüncesi taşımamalı,
- 9- Halka karşı dürüst olma, yalan söyleyip sahteci davranışlarda bulunmama,
- 10- Birey, örgüt, kurum, yönetebilme ulus amaçları ile evrensel amaç ve davranışlar içinde belli kişilik özelliklerini taşıması (Çifçi, 2007 s.17).

3.3.4. Devletçilik

Atatürk döneminin bir hareketi olarak ortaya çıkan devletçilik, Batıdaki Etaizm'den farklı bir anlamda ve kapsamda düşünülmüştür. Etaizm, devletin ekonomiye doğrudan müdahalesi olarak tanımlanırken bunun sınırları belli değildir. Bundan dolayı bir karmaşa nedeni olarak görülmüş ve genelde eleştirilmiştir. Atatürk düşüncesindeki devletçilik ise ekonominin sosyal yapıyla ilgisini birinci planda değere alan bir yaklaşımdır. Bunda her sosyal olayın ya da durumun, temelde ekonomik etkenlerden kaynaklandığı düşüncesi vardır. Konunun bu yönüne Milli Mücadele yıllarından başlanarak önem verildiği görülmektedir (Kaynar ve Sakaoğlu, 1999, s.43).

Atatürk devletçiliği, kişisel çalışma ve faaliyeti esas tutar. Bununla birlikte mümkün olduğu kadar az zaman içinde dinamik ideale kavuşmak için, milletin genel ve yüksek çıkarlarının gereğine göre, bütün işlerde özellikle ekonomik alanda, devletin fiilen ilgilenmesini benimser (Atatürkçülük 3, 2001, s.45). Atatürkçüler, devletçilik ilkesini, özellikle ekonomik kalkınma olmak üzere toplumsal ve kültürel alanlarda, devletin etkinlik göstermesi, yön vermesi biçiminde yorumlamışlardır (Şahinler, 1998, s.97).

Atatürk ilkelerinden devletçilik ilkesine göre kişide var olması gereken kişilik özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Devletin toplum düzenin temeli olduğunu
- 2- Devletin çıkarlarını koruma ve geliştirme
- 3- Devletin toplumsal sorunluluğunu bilme
- 4- Milli, demokratik, hukuk, sosyal, laik çağdaş devlet anlayışını tanımak
- 5- Katı bürokrat davranışlardan uzak kalma
- 6- Devlet ilişkilerinde ussal davranış anlayışında olma
- 7- Dürüst, eşitçi, dengeli ve gerçekçi olma
- 8- Devletin yanında ona uygun toplumsal sorumluluk duygusunu taşıma
- 9- Toplumda devlete düşen baslıca görevler hakkında bilgili olma ve amaçlarını bilme
- 10- Devletin topluma bireyleri, diğerkonum ve örgütleri ile devletlerarası ilişkilerde derin kültür ve sağduyu sahibi olma (Çifçi, 2007, s.16).

3.3.5. Laiklik

Laiklik, terim olarak din ile dünya, özellikle din ile devlet işlerinin ayrılması anlamını taşımıştır. Fakat Atatürk laikliğinin kendine özgü bir anlamı vardır. Türkiye Cumhuriyetinde laiklik ilkesi, kişilerin vicdan ve ibadet hürriyetlerini sağlamak ve korumak, dini faaliyetlerin iman ve ibadete inhisar ettirilmesini, dünyevi müesseseleri ve faaliyetleri bilimsel ve ileri teknolojiyi yol gösterici olarak yürütmeyi sağlamak, dinin hakkını dine devletin hakkını devlete vermek amaçları ile uygulanan dini devletten ayıran bir ilkedir (Atatürkçülük 3, 2001, s.48).

Atatürk'ün gerçekleştirdiği inkılâpların temelini teşkil eden laiklik, Türk milletinin maddi, manevi ve fikri yapısını modernleştirme istikametine yöneltmiştir. Atatürk'ün din ve laiklik anlayışında, millet sevgisi ile birlikte dinine saygılı olma hasletini de görmekteyiz. Onun gerçekleştirdiği Türk inkılâbında din aleyhtarlığı şeklinde değil, toplum hayatında din hürriyetinin, serbest düşüncenin güvenilir bir teminatı olarak düşünülmelidir (Yalçın ve Güler, 2000, s.60-61). Laiklik ilkesi, Atatürk'ün ilkelerinin kilit taşıdır ve çağdaş Cumhuriyetin vazgeçilmez, geri dönülmez ilkesidir (Daver, 1992, s.165).

Atatürk ilkelerinden laiklik ilkesine göre kişide var olması gereken kişilik özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Cumhuriyetçi, ulusçu, devletçi, halkçı, devrimci kişilik özelliklerini taşıma,
- 2- Bireysel din ve anlayış biçimine sahip olma,
- 3- Gelenekçi kalıpların dışında davranış biçimine sahip olma,
- 4- Ulusal davranış alışkanlığı bulunma; bilimin üstünlüğünü ve kılavuzluğunu benimseme,
- 5- Başkalarının görüş ve düşüncelerine karşı hoşgörülü olma sabırlı davranma,
- 6- Bağımsız düşünebilme,
- 7- Uygarca tutum ve davranışları benimseyebilme,
- 8- Peşin yargılardan uzak tarafsız görüş ve davranış özelliklerini taşıma,
- 9- İnançları ıssallaştırabilme, ulusal niteliği olmayanları toplumsal davranışlarına sokma,
- 10- Devlet ve diğer örgütlerinin işlerini başta din olmak üzere benzeri kurumların düşünce ve inanç sistemlerinin etkisi dışında görüp yorumlayabilme (Çifçi, 2007, s.17).

3.3.6. İnkılâpçılık (Devrimcilik)

İnkılâpçılık Atatürk 'ün ifadesiyle: ‘ Türk milletini son asırlarda geri bırakmış olan müesseseleri yıkarak yerlerine, milletin en yüksek medeni icaplara göre ilerlemesini temin edecek yeni müesseseler kurmuş olmaktadır.’ (İnan, 1959, s.250). Atatürkçülüğün inkılâp anlayışı eskiyi, kötüyü, çirkini yıkıp yerine yeniyi, iyiyi ve güzeli koymaktır. Bu inkılâp anlayışı ilim ve tekniğin ışığında sürekli bir çağdaşlaşmayı

içerir. Bu sebeptendir ki atılımlarda tereddüt ve şüphe yerine inanç, sebat ve değişmez karar söz konusudur (Kocatürk, 1987, s.90). İnkılâpçılıktan maksat; Türk toplumunun, daha doğrusu Türk Milleti'nin durmasını, gerilemesini ve geriye bakmasını önlemektir. Daima yenileşmeye yürümektir (Tünay, 1992, s.424). İnkılâpçılık ilkesi, Atatürk ilkeleri arasında devingenlik, eylem ve atılım kavramlarını içlem ve kaplamına almış tek ilkedir. Çağdaş devleti kuran bir ulusun çağdışı niteliklerden kurtulmak, çağdaşlaşmak için giriştiği atılımlar İnkılâpçılık ilkesinin kapsamı içine girer (Par ve Önen, 1981, s.151).

Atatürk'ün inkılâpçılık anlayışı, zamanına göre geri kalmış müesseselerin ortadan kaldırılması ve yerine ilerlemeyi, gelişmeyi, kolaylaştıracak, geliştirecek müesseselerin konması esasına dayanır. Bu inkılâpçılık anlayışı iyiye, doğruya faydalıya yöneliktir (Atatürkçülük 3, 2001, s.49).

Atatürk ilkelerinden inkılâpçılık ilkesine göre kişide var olması gereken kişilik özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Cumhuriyetçi, ulusçu, devletçi, halkçı, laik kişilik özelliklerini taşıma,
- 2- Baskıcı tepeden inmece olmayıp, başkalarını anlayışla karşılama,
- 3- Özgür düşünce ve davranış sahibi olma,
- 4- Çağdaş tutumları benimseyebilme,
- 5- Amaç ve eylemlerinde bilime temel atma,
- 6- Davranışlarını gelişi güzel, duygusal, tehlikelere değil planlı tutuma dayandırma,
- 7- Amaçlarını ve ulaşma yollarını önce belli araştırma süreçleri sorununu saptayabilme,
- 8- Geliştirmeyi planlı ve araştırmaya dayanan değişme aşamalarından geçerek sağlamaya inanma,
- 9- Araştırma değişme ve geliştirmeyi kesinlikle uyarlamada görebilme,
- 10-Gerek bireyde, gerek kurum veya örgütleriyle bütün toplumda devrim anlayışını devirmek “yıkma” çabalarına değil, sürekli ve aşlamayı gelişme anlayışını içeren evrimleşme düşüncelerine bağlayabilme (Çifçi, 2007, s.18-19).

3.4. Atatürkçülüğün Hedefleri

Atatürkçülük, Atatürk'ün akla, mantığa ve ilme dayanan, aşırılıklarla yer vermeyen ilkelerine sahip çıkmak ve bunları uygulamaktır. Atatürkçülükte en önemli unsur, devlet yönetiminde millî irade yani milletin kendi kendini yönetme esasına dayalı tam bağımsızlıktır. Egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğunu söyleyen ve Türk Anayasasına bu maddeyi koyduran Atatürk, "Olaylar ve tarihi tecrübelerimizin milleti koyun sürüsü gibi gören idare tarzlarının uygulanamayacağını göstermiştir." diyerek, artık Türk milletinin yaşam tarzının çağdaş demokratik sistem içinde olacağını ifade etmiştir. Atatürkçülük düşüncesi, Atatürk ilkelerinden oluşmaktadır. Türk milletinin geri kalmışlığını yenme ve her alanda çağdaşlaşma mücadelesini temsil etmektedir. Ayrıca Türk milletinin ve devletinin bölünmez bütünlüğünün de timsalidir. Atatürk, 1925 yılında, yapılan inkılâpların ana ilkesini, yapılmış ve yapılmakta olan inkılâpların amacının Türk milletini tamamen çağdaş ve bütün anlam ve görünüşüyle çağdaş bir toplum hâline getirmek şeklinde açıklamıştır (Kafesoğlu ve Saray, 1998, s.199). Atatürk, Kuruluş Savaşı sürerken bile savaştan sonraki sorunlara hazırlanıyor, millî eğitim konusunda çalışmalar yapıyordu. Ordumuzun Sakarya'ya kadar çekilmesine yol açan Yunan saldırılarının geliştiği günlerde, 16 Temmuz 1921'de Ankara'da Maarif Kongresi düzenlemiştir. Kongrede, milletimizin geri kalmasının en büyük sebebi olarak şimdiye kadar izlenen eğitim ve öğretim yöntemlerinin olduğunu dile getirmiştir. Atatürk, eğitimin millet hayatındaki önemini çok isabetli şekilde tespit etmiş bir devlet adamıdır (Giritli, 2000, s.5).

Atatürk, takip edilen eğitim öğretim metotlarının milletin gerileme tarihinde önemli bir sebep oluşturduğunu açıklamaktadır. O, Türk milletindeki dehanın gelişebilmesi için milletin seciyesinin ve millî terbiyenin temel alınmasının gerekliliğini ifade etmiştir (Kocatürk, 1999, s.134).

Akyüz (1992, s.702), Atatürk'ün eğitimimizin durumuna ilişkin başlıca gözlem ve teşhislerini birkaç maddede toparlamıştır:

- Toplumumuzda yaygın bir bilgisizlik vardır.
- Eğitim-öğretim yöntemimiz uygun değildir.
- Çocuklarımız üzerinde ailenin baskısı vardır.
- İstikrarlı eğitim politikamız yoktur.

- Eğitimimiz millî değildir.
- Eğitimimizin amacı; kendini, hayatı bilmeyen her konuda yüzeysel bilgi sahibi, tüketici insan yetiştirmektir.

Atatürk bu teşhislerini ortaya koyduktan sonra ise çözüm yollarını şu şekilde belirlemiştir:

- Gelecek nesiller, Türkiye'nin bağımsızlığını koruyacak, Cumhuriyeti koruyup-yükseltecek biçimde yetiştirilecektir.
- Eğitim millî olmalıdır.
- Eğitim bilime dayanmalıdır.
- Eğitim, işe yarar, üretici ve hayatta başarılı insanlar yetiştirmelidir.
- Eğitim, çocuklara hürriyet vererek, yeni nesillerde fazilet fedakârlık, düzen, disiplin, kendine ve milletimizin geleceğine güven duygularını geliştirmelidir.
- Eğitim toplumu cehaletten kurtarmalı, onun bilgi ve ahlâk düzeyini yükseltmeli, yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirmelidir.

Atatürkçü Düşüce Sisteminde insan unsuru çok önemlidir. İnsana verilecek eğitimin yapısı ve içeriğinin çok dikkatli hazırlanması gerekmektedir. Çünkü iyi eğitim görmüş insanlar, ülkesinin değerlerine daha iyi sahip çıkarak onu geliştirmek için gayret göstereceklerdir.

Atatürk, eğitimde uygulanacak temel ilkeleri açıklarken, Türk milletine, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Türk Devletine saygı duyma ve duyurma özelliğinin yurttaşlara kazandırılmasının gerekliliğini belirtmiştir (Palazoğlu, 1999, s.21). Bununla beraber Atatürk hakikî kurtuluşun eğitimle olacağını ve eğitim programlarının hem sosyal hayatın hem de çağın gereklerine uygun olması gerektiğini belirtmiştir (Atatürk Diyor Ki, 1981, s.75).

3.5. Sosyal Bilgiler ve Atatürkçülük Konuları Arasındaki İlişki

Sosyal Bilgiler dersi içerisinde Atatürkçülük konuları yoğun şekilde işlenmektedir. Atatürkçü Düşünceyi kavrayan öğrenciler, sürekli olarak çağdaşlaşmak, millî birlik ve beraberliğe önem verme ve ülkesini çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkarabilmek için ihtiyacı olan bilgi ve becerilerin neler olduğunu öğrenecektir. Aklın ve bilimin rehberliğinde oluşturulmuş Atatürkçü Düşünce, millet olarak zararlı

unsurlarla mücadelede ve devletin kalkınmasında da önemli bir yere sahiptir.

Atatürkçülük konularının öğretimi ile Türk milletinin her zaman tam bağımsızlık, huzur ve refaha sahip olması, millet egemenliğinin önemi, yapılan ve yapılacak çalışmalarda rehber olarak aklın ve ilmin tercih edilmesi arzu edilmektedir (Atatürkçülük 3, 2001, s.7).

7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında Yaşayan Demokrasi, Ülkeler Arası Köprüler, İletişim ve İnsan İlişkileri ünitelerinde Atatürkçülük ile ilgili konularının bulunması Sosyal Bilgiler ile Atatürkçülük konuları arasında doğrudan bir ilişki oluşturmaktadır.

3.6. İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan

Atatürkçülük Kazanımları

Atatürkçülük, Türk milletinin ihtiyaçlarından ortaya çıkan tarihi bir gelişmenin ürünü olan düşünce sistemidir. Atatürkçülük Türkiye'nin siyasi ve ekonomik bağımsızlığı anlayışından hareketle bilimin yol göstericiliğinde Türk milletine muasır medeniyet içinde sosyal ve tarihi kişiliğini kaybetmeden hak ettiği yeri kazandırma ülküsüdür. Atatürkçülük aynı zamanda katı, donmuş dogmalardan oluşmayan; ilerleme ve değişim ifade eden, akla ve bilime güvenen, insan sevgisine ve barışa hizmet eden, din, vicdan ve düşünce özgürlüğüne dayanan gelişime açık bir düşünce sistemidir.

İlköğretimde okutulmakta olan Türkçe, Hayat Bilgisi, Matematik, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji derslerinin programları yapılandırmacılık anlayışına göre yeniden oluşturulmuştur. Bu yapılanmanın gereği Atatürkçülük ile ilgili konularda yer alan hedef ve davranış ifadelerinin konularını ve gerektiği yerde konuların açıklamalı şekilde birinci sınıftan 8. sınıfa kadar öğrenci seviyesine uygun olarak ilgili derslerin ünite ve temalar da yer alması gündeme gelmiştir. Bu doğrultuda yenilenen ilköğretim programlarında (1–8) 'Atatürkçülükle ilgili konular' adı altında bir komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyon tarafından 4306 sayılı kanun doğrultusunda düzenlenen 'Atatürkçülükle ilgili konular' başlıklı doküman incelenmiş içeriği yeniden yapılandırılacak derslerin ilgili kazanımları ile ilişkilendirilmiştir.

Yapılandırmacılık anlayışına uygun bir şekilde Atatürk ve yaptığı çalışmalar öğrencilere düşünmeyi teşvik edici amaç ve yöntemlerle verilmelidir. Programlarda

Atatürk ile ilgili konuların çocukların ilgi ve merakını ortaya çıkaracak şekilde işlenmesi planlanmıştır. Bu yapılandırıcı yaklaşıma göre öğrencilerin 1.ve 2. kaynaklara dayalı olarak, araştırmalar yaparak, projeler hazırlayarak Atatürk'ün hayatı ve kişilik özellikleri, ilkeleri ve inkılâpları hakkında öğrendiklerini arkadaşları ile paylaşmaları beklenmektedir. Tüm programlarda Atatürkçülük konularının işlenmesinde öğrenci merkezli etkinlikler ve yaparak, yaşayarak öğrenme anlayışı benimsenmiştir. Atatürk ile ilgili anı ve anekdotlar, öğrencilerin onun kişiliği ve uygulamalarını daha yakından tanımalarına yardımcı olmaktadır. Eğitimciler örnek olayların yorumlanması ve analizi ile öğrencinin seviyesine uygun çıkarımlar yapmasına ve Atatürk'e ilişkin görüşleri oluşturmaya fırsat vermelidir. Atatürkçülükle ilgili konular işlenirken öğrencilerin gönlünde Atatürk sevgisinin oluşmasına dikkat edilmiştir. Böylelikle öğrencilerin Atatürkçü düşünce yapısında yetişmesi sağlanmaya çalışılmıştır (Çiftçi, 2007, s. 26-27).

Yukarıda anlattığımız şekliyle yeni program 7. sınıf Atatürkçülük kazanımları amaçları ve açıklamaları aşağıda gösterilecektir:

1. Amaç: Vatandaşların devlete karşı görevleri olduğu ve Atatürk'ün vatandaşlık görevlerine önem verdiğini kavrayabilme (Öğrenme Alanı / Ünite Güç, Yönetim Ve Toplum/ Yaşayan Demokrasi).

ACIKLAMA: Vatandaşlık görevlerinden seçme ve seçilme hakkı ile kanunlara ve kurallara saygılı olmanın gerekliliği belirtilerek, cumhuriyetle birlikte vatandaşlık görevlerinin yeniden düzenlenmesi çalışmaları Atatürk'ün vatandaşlık görevlerine önem vermesi ile ilişkilendirilerek vurgulanacaktır.

KAZANIMLAR: **A-** Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder. **B-** Siyasî partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır.

2. Amaç: Atatürk'ün güzel sanatlara önem verdiğini kavrayabilme (Öğrenme Alanı / Ünite Küresel Bağlantılar /Ülkeler Arası Köprüler).

ACIKLAMA: Atatürk'ün Türk toplumunun gelişmesi için güzel sanatlara önem verdiği ve çağdaş Türk sanatının oluşması için çalıştığı belirtilerek, sanatçılara önem verdiği Atatürk'ün güzel sanatlarla ilgili sözlerinden de örnekler verilerek vurgulanacaktır.

KAZANIMLAR: A- Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin ve doğal varlıkların ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.

3.Amaç: Atatürk'ün Türk tiyatrosuna ve sahne oyunlarına verdiği önemi kavrayabilme (Öğrenme Alanı / Ünite Küresel Bağlantılar /Ülkeler Arası Köprüler).

ACIKLAMA: Atatürk'ün geleneksel sahne oyunlarının ve çağdaş Türk tiyatrosunun gelişmesi için sağladığı katkılar belirtilerek, Atatürk'ün tiyatro ve sahne sanatçılara verdiği önem vurgulanacaktır.

KAZANIMLAR: A- Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin ve doğal varlıkların ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.

4. Amaç: Kamuoyunun önemini kavrayabilme (Öğrenme Alanı / Ünite Güç, Yönetim Ve Toplum/ Yaşayan Demokrasi).

ACIKLAMA: Kamuoyunun önemi açıklanarak Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı ve Türk İnkılâbı sırasında kamuoyunun aydınlatılmasına önem verdiği Atatürk'ün uygulama ve sözlerinden örneklerle vurgulanarak kamuoyu oluşmasında radyo, televizyon, sinema ve tiyatro ile basılı araçların etkisi belirtilecektir.

KAZANIMLAR: A- Siyasî partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır.

5. Amaç : Basının önemini ve kamuoyu ile ilişkisini kavrayabilme (Öğrenme Alanı / Ünite Birey Ve Toplum/ İletişim Ve İnsan İlişkileri).

ACIKLAMA: Atatürk'ün Kurtuluş savaşı sırasında Türk ve dünya kamuoyunu aydınlatmak için yaptığı çalışmalar, Atatürk'ün basının önemi ile ilgili sözlerinden örnekler verilerek, kamuoyu ve basın arasındaki ilişki vurgulanacaktır.

KAZANIMLAR: A- İnsanlar arası etkileşimde kitle iletişim araçlarının rolünü tartışır. **B-**Atatürk'ün iletişime verdiği öneme kanıtlar gösterir.

6. Amaç: Yürürlükte olan anayasamızın bazı maddelerini kavrayabilme (Öğrenme Alanı / Ünite Güç, Yönetim Ve Toplum/ Yaşayan Demokrasi).

ACIKLAMA: Yürürlükte olan anayasamızın ilk altı maddesi üzerinde durulacaktır.

KAZANIMLAR: A-Anayasamızın 2. maddesinde yer alan Türkiye

Cumhuriyeti Devleti'nin nitelikleri ile ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir.

7. Amaç: Atatürk'ün kişiliği ve özellikleri (Öğrenme Alanı / Ünite Küresel Bağlantılar /Ülkeler Arası Köprüler).

ACIKLAMA: Atatürk'ün vatanını ve milletini çok sevdiği belirtilerek, ileri görüşlü, kararlı ve disiplinli olma gibi yönleri Çanakkale Savaşında verilen örneklerle ilişkilendirilerek onun Çanakkale Savaşı ve önderlik rolünün ön plana çıktığı vurgulanacaktır.

KAZANIMLAR: A- 20. yy.ın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasi ev ekonomik yapısıyla I. Dünya savaşının sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir.

8. Amaç: Bazı devletler tarafından Türkiye'nin güçlenmesinin istenmediğini fark edebilme. (Öğrenme Alanı / Ünite Küresel Bağlantılar /Ülkeler Arası Köprüler)

ACIKLAMA: Türkiye'nin gelişmekte olan bir ülke olduğu, Türk toplumunda kalkınma ve modernleşme isteğinin olduğu belirtilerek bazı devletlerin Türkiye Cumhuriyeti Devletinin gelişip güçlenmesini istemedikleri, devletimizi bölmek ve zayıflatmak için uğraşma sebepleri vurgulanacaktır.

KAZANIMLAR: A- Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder.

9.Amaç: Ülkemizde iç ve dış tehdit unsurlarının hedeflerini kavrayabilme.(Öğrenme Alanı / Ünite Küresel Bağlantılar /Ülkeler Arası Köprüler)

ACIKLAMA: Atatürkçülükle ilgili 8. konudan sonra İç tehdit unsurlarının; terör ortamı yaratarak propaganda yapmayı, devlet otoritesini sarsmayı, Atatürk ilkeleri doğrultusunda oluşmuş çağdaş anlayışı yıkmayı, milli birlik ve beraberliğimizi bozmayı, rejimi değiştirmeyi amaçladıkları belirtilerek dış tehdit unsurlarının hedefleri ile ilişkilendirilecektir.

KAZANIMLAR: A- 20. Yüzyılın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasî ve ekonomik yapısıyla I. Dünya Savaşı'nın sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir.

3.7. Atatürkçülük Konularının Öğretiminin Değerlendirilmesi

Sosyal Bilgiler programı öğeleri itibariyle incelendiğinde dört temel öğeden oluştuğu görülmektedir. Daha öncede ifade edildiği gibi bu öğeler amaçlar, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme şeklindedir. Atatürkçülük konuları ile Sosyal Bilgiler arasındaki ilişki sonucunda Sosyal Bilgiler dersinde Atatürkçülük konularının öğretimi sürecinde bu öğeler dikkate alınmalıdır.

Atatürkçülük konularının öğretiminde okullarımızda ilk kaynağın ders kitabı olmasından dolayı işlenen ders kitabının bazı yönlerden incelenmesi gerekmektedir.

3.7.1. İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Atatürk ve Atatürkçülük Konuları Bakımından Değerlendirilmesi

Ders kitabı, ders konularına ait bilgileri, öğrencilerin kendi kendilerine okuyarak, sıralı ve doğru bir biçimde öğrenmeleri için kullanılmak üzere, öğretim programlarına uygun biçimde ve özel bir amaç ile hazırlanmış yazılı bir metindir (Kulantaş, 2007, s.23).

Araştırmanın bu bölümünde Atatürk ve Atatürkçülüğün öğretiminde temel öğretim aracı olan ders kitabı çeşitli yönlerden incelenmiştir. İncelenen 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı toplam 191 sayfadan oluşmakta olup MEB (2007) yayınıdır.

3.7.1.2. Atatürk ve Atatürkçülük Konularının Ünite - Konu Başlıklarına Göre Dağılımı

7. Sınıf Sosyal Bilgiler (MEB) ders kitabı incelendiğinde Atatürk ve Atatürkçülük konularının dağılımı ise şu şekildedir:

Atatürk ve Atatürkçülük konuları I.Ünitede (İletişim ve İnsan İlişkileri) , ‘Atatürk ve iletişim’ konu başlığında bazı resimler ve hatıralardan faydalanılarak işlenmiştir.

Atatürk ve Atatürkçülük konuları II. Ünitede (Ülkemizde Nüfus), III. Ünitede (Türk Tarihinde Yolculuk) , VI. Ünitede (Ekonomik ve Sosyal Hayat) ve V. Ünitede hiç yer almamıştır.

Atatürk ve Atatürkçülük konuları VI. Ünite (Yaşayan Demokrasi) ‘Cumhuriyetin Bekçilerine, Yönetimin Özü ’ konu başlıkları adı altında Atatürk’ün bazı sözlerinden ve resimlerinden faydalanılarak ele alınmıştır.

Atatürk ve Atatürkçülük konuları VII. Ünite ‘Çanakkale Geçilmez, Barış Nasıl Korunacak ’ başlıkları altında yine resimler kullanılarak ele alınmıştır.

3.7.1.3. Atatürk ve Atatürkçülük Konularının Öğretilmesinde Kullanılan Ders Kitabındaki Metin Yapılarının Değerlendirilmesi

Atatürkçülük konularının öğretimi büyük bir çoğunlukla somut kavramlardan öte soyut kavramlara dayanmaktadır. Olgü – genelleme ve kavramların, öğretim sürecinde genellikle gelişim özellikleri dikkate alınmadan verildiği gerçektir. Evvela Atatürk’ü içselleştiren ve yaşayan bireyler yetiştirmek istiyorsak, çocuklarımızı ezberci zihniyetin dışında tutmalıyız.

Metin yapısı, yazılı bir metinde bilgilerin ve fikirleri nasıl düzenlendiğini ifade eden bir kavramdır. Metin yapıları genel olarak bilgi verici ve hikâye edici metinler olmak üzere 2 gruba ayrılırlar. Buna göre bilgi verici metinler; öğrencilerin çoğunlukla aşına olmadığı gerçekler ya da tarihteki bilgiler ile yüklüdür. Amacı tamamıyla okuyucuyu bilgilendirmektir. Hikâye edici metinler ise, bilgi verici metinlere göre daha ilginç bulunmaktadır. Bilindiği üzere çocuklardan hikâyelerden hoşlanırlar (Dönmez ve Yazıcı, 2008, s.120). Atatürkçülük konularının duyuşsal nitelikte bir değer olarak kazandırılmasında yapı ve özelliklerinden dolayı hikaye edici metinler anlaşılır olmaya daha elverişlidir. Buna rağmen; 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında bilgi verici metinler daha ağırlıkta olduğu görölmektedir. Burada da metinler arasında Atatürk’ün sözlerine yer verilmiştir.

Sonuç olarak 7. sınıf Sosyal Bilgiler (MEB) ders kitabında Atatürk ve Atatürkçülük konularını anlatan metinler bilgi – beceri – değer doğrultusunda gelişim özellikleri dikkate alınarak, ilgi çekici olması ve kolay anlaşılabilirliği bakımından genellikle hikâye edici metinler arasından seçilmelidir.

3.7.1.4. Atatürk ve Atatürkçülük Konularının Öğretilmesinde Kullanılan Ders Kitaplarındaki Görsel Sembollerin Değerlendirilmesi

Öğretim sürecinde kullanılan araç- gereçlerden birisi de görsel sembollerdir. Bunlar arasında harita, grafik, resim, karikatür, tablo, zaman şeritleri sayılabilir.

7. Sınıf Sosyal Bilgiler (MEB) ders kitabı incelendiğinde Atatürk ve Atatürkçülük konularının anlatıldığı metinlerin, gerçekliğini ortaya koymak ve öğretimi desteklemek amacıyla görsel sembollerden resimlerin kullanıldığını görmekteyiz.

Tarihçiler için önemli bir kaynak olan resimler, bilimsel olarak ortaya konan tarihi bilgileri öğrencilerine öğretmekle yükümlü olan öğretmenlerin, başka hiçbir biçimde getirmeleri mümkün olmayan geçmişi, öğrencilerin gözünde canlandırmak için kullanabilecekleri önemli somutlaştırıcılardır (Dönmez, Yazıcı, 2008, s.275).

Eğitim ve öğretim faaliyetleri sırasında kullanılması düşünülen resimlerin bazı kriterlere sahip olması gerekir. Bu kriterler şu şekilde ifade edilebilir:

- Resim gerçekleştirilmek istenen amaca uygun olarak yalnız bir konuyu belirtmelidir.
- Resimde verilmek istenen ana fikir açık olarak verilmeli ve konu ile ilgili olmalıdır.
- Kullanılacak resimlerde sadelik ve yalnız bir konuyu anlatma yanında, sanatın ve tekniğin izlerinin bulunması etkiyi artırır. Mümkünse böyle resimler seçilmelidir.
- Kullanılan resim, faaliyete katılanların yaşına ve eğitim seviyelerine uygun olmalıdır.
- Resimlerin gerçeğe uygunluğu, renkli oluşu ve gerektiğinde yazılı açıklamaları içermesi bu materyalin etkinliğini arttıran bir faktördür (Dönmez, Yazıcı, 2008, s.275-276).

7. Sınıf ders kitabındaki resimler incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Resimler bir metinde verilen bilgi ve görüşleri desteklemek amacıyla kullanılır.

7. Sınıf ders kitabında bu kurala tamamına yakın olmak üzere uyulduğu görülmüştür.

Kullanılan resimlerin kalitesi de tıpkı bütünlük kadar önemlidir. Kullanılan resimlerin çoğu siyah – beyaz niteliktedir. Buna rağmen hepside net olarak görülmektedir. Çözünürlük bir resmin kaliteli gözükmesinde büyük önem arz eder. Bu

nedenle resmin kaliteli olması da öğretimde etkililiği artıracaktır.

Resimlerin boyutlarıyla öğrencilerin ilgi seviyesi arasında bir bağ kuracak olursak, ders kitaplarında bu özelliğin dikkate alınması gerekir. Resim boyutu ayrıca resmin ve konunun özelliğinin yanı sıra gelişim özellikleri doğrultusunda seçilmelidir.

Resimlerde yer – tarih ve resim karesinde yer alanların şahıs bilgisi mutlaka olmalıdır. İncelediğimiz Sosyal Bilgiler (MEB) ders kitabında bu durumun hiç dikkate alınmadığını görmekteyiz. Resimde yer alan mekân – zaman bilgileri, öğrencilerin ele alınan konuyu zaman ve mekân boyutunda değerlendirmelerini sağlar. Özellikle yapılan bir hata da kullanılan resimdeki şahıs bilgisinin verilmeyişidir. Yine incelenen kitaplarda çoğu resimde şahıs bilgisinin verilmeyişi dikkat çekmektedir. Sonuç itibarıyla öğretimde ilgi çekiciliği arttıran resimlerin yukarıda saydığımız niteliklere uygun olarak kullanılması, öğretim verimliliği açısından önemlidir.

3.7.1.5. Atatürk ve Atatürkçülük Konularının Öğretilmesinde Kullanılan Ders Kitaplarındaki Atatürk’ e ait Sözler ve Hatıratların Değerlendirilmesi

Atatürk ‘ün geleceğe en büyük mirası onun düşüncelerinin kusursuzca ifade edildiği sözleridir. Bugün bile yaşantımızın pek çok alanında onun fikir ve düşüncelerini yaşam felsefemiz haline getirirken sözlerinden faydalanmaktayız.

Atatürk ve Atatürkçülükle ilgili konuların öğretiminde kullanılacak yöntemlerden biri de onu kendi ifadeleriyle tanıtmak olmuştur. Ancak ne var ki ders kitapları onun sözlerini ardı ardına sıralamaktan öteye gitmemektedir. Bir insanı ve onun felsefesini tanıma ve anlamanın yollarından biri onun düşüncelerini kendi dilinden dinlemektir. Ancak sözlerin kullanımındaki bayağılık bu durumun gerçekleşmesindeki en büyük engeldir. Çünkü sözler öğrenciye sunulurken yalnızca okutulur ve öğrencinin o sözü okumadaki amacı, sözün ana fikri, uygulanabilirliği görmezden gelinmektedir. Sözlerin anlamlarının anlaşılmasındaki bir başka faktörde, Atatürk’e ait sözlerde geçen bazı kelimelerin bilgisinden öğrencilerin yoksun oluşudur. Bu durum sözün anlaşılmasını bırakın, bazen yanlış anlaşılmasına bile neden olabilmektedir. Bu yüzden sözlerin içindeki kelimelerin günümüzdeki kullanımıyla ifade edilmesi daha doğru olacaktır. Kişilerin başından geçen olaylara tanıklık etmek bir anlamda tarihe tanıklık

etmektir. Bu açıdan hatıratlar, derslerde ve ders kitaplarında sıkça kullanılmalıdır. Hatıratların hikâye edici metinler olduğu da düşünülürse öğretimdeki etkisi daha çok anlaşılabacaktır.

IV. BÖLÜM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, evreni, örnekleme, veri toplama araçları ile verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler açıklanmıştır.

4.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma, betimsel nitelikte olup Sivas ili merkez ilçede görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine anket uygulamak suretiyle veriler toplanmıştır. Betimsel nitelikte olan bu çalışmada var olan durum ortaya konularak, 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersi programındaki Atatürkçülük kazanımlarına ilişkin durumlar belirlenmeye çalışılmıştır. Betimsel yöntemler genellikle doğal çevre içinde cereyan etmektedir. Bu tür bir araştırmada değişkenlerin deneysel ve fiziki olarak ayarlanması, olayların meydana gelme ya da gelmemesinin kontrolü diye bir olanak yoktur. Araştırmacının ayarlamaya değiştirmeye tabi tutacağı şey sadece uygulayacağı teknikler, gözlemler ve ilişkilerin analizi olmaktadır (Kaptan, 1998, s.59).

4.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ

Araştırmanın evrenini Sivas ili merkez ilçede görev yapan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır.

4.3. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın örneklemini Sivas ili merkez ilçe sınırlarındaki Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Sivas Milli Eğitim Müdürlüğü verilerine göre ilde bulunan 122 Sosyal Bilgiler öğretmeninden 95 tanesine ulaşılmış diğerlerine idareci olmaları, 7. sınıfa girmemeleri, askerde olmaları, görevli öğretmen statüsünde bulunarak

aynı öğretmenlerin ayrı okullarda derse girmesi ve merkez ilçeye bağlı köy okullarında kış şartlarına bağlı olarak posta yoluyla gönderilen anketlerin elime ulaşmaması gibi nedenlerden dolayı öğretmenlerin kendilerine ulaşılammıştır. Bu nedenler dikkate alındığında örneklem evreni temsil edebileceği düşünülen 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren 61 bay ve 34 bayan olmak üzere toplam 95 öğretmenden oluşmaktadır. Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli yasal izin alınarak okullara gidilmiş, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine tek tek ulaşılmaya çalışılmıştır. Merkez köy okullarına telefon ve posta yoluyla ulaşılarak, araştırma konusunda bilgi verilmiştir.

4.4. VERİ TOPLAMA ARACI-ANALİZİ

Araştırmanın veri toplama aracı anket uygulamasıdır. Anket formu araştırmacıya aittir. Anket formu üzerinde bulunan sorular araştırmacı tarafından araştırmanın problemine denk düşecek şekilde tasarlanmıştır. Anket soruları hazırlanırken Cumhuriyet Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi akademik çalışanlarından yardım alınmıştır. Anket, alana ait diğer tez ve araştırmalar incelenerek, daha önce hazırlanmış anket formlarından yararlanılarak 25 sorudan oluşturularak hazırlanmıştır. Uygulanan ankette beşli dereceleme ölçeği kullanılmıştır. Anket cevaplayıcıları, görüş ve değerlendirmelerini ‘Tamamen Katılıyorum’, ‘Katılıyorum’, ‘Kararsızım’, ‘Katılmıyorum’ ve ‘Hiç Katılmıyorum’ ölçütlerinden birini seçerek belirtmişlerdir.

Bu araştırmada verilerin analizi bilgisayar yardımıyla yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin frekans dağılımları ve yüzdelik hesaplamaları yapılmıştır. Elde edilen bilgiler tabloleştirilmiştir.

4.5. ARAŞTIRMANIN UYGULANMASI

Araştırma Sivas ili merkez ilçe sınırlarında gerekli yasal izinlerin alınmasının ardından uygulanmıştır. Anket verileri SPSS (Statistical Package for Social Sciens) programı ile analiz edilmiştir. Program hakkında önceden bilgi edinilmiş, programı bilen uzman kişilerin görüşlerine başvurularak gerekli yardımlar alınmıştır. Anket tek boyutlu olup, anket soruları 7. sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan Atatürkçülük kazanımlarına dair öğretmen görüşlerini tespit etmeye yöneliktir.

V. BÖLÜM

5. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ilişkin anket sonuçlarına dayanarak elde edilen verilerin analizi ve bu analizlere ait yorumlar yer almaktadır. Araştırmada uygulanan anket formunun giriş bölümünde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin cinsiyet dağılımı ve meslek kıdemlerinin belirlenmesi amacıyla kimlik bilgileri sorulmuştur. Bu sorulara alınan cevaplara göre dağılım aşağıda tablolaştırılmıştır.

BAYAN	BAY
34	61

Tablo-5.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyet Dağılımı

Tablo-5.1 incelendiğinde ankete katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden 61'inin bay 34'ünde bayan olduğu tespit edilmiştir. Ankete katılan öğretmenlerin %64.2'si bay %35.8'si ise bayandır. Sonuç olarak katılımcıların cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde bay katılımcıların fazla olduğu görülmektedir. Araştırmanın problem cümlesinde cinsiyetle, ankette yöneltile sorular arasında anlamlı bir bağ olmadığından cinsiyet dağılımının araştırmanın değerlendirmesinde yalnızca kişisel bilgi elde etmek amacıyla önemli olduğu varsayılmalıdır.

1-5 YIL	5-10 YIL	10 YILDAN FAZLA
10	61	24

Tablo-5.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Dağılımı

Tablo- 5.2 incelendiğinde ankete katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 10'u (%10,5'i) 1-5 yıl arası; 61'i (%64.2) 5-10 yıl arası 24'ü (%25,3) 10 yıldan fazla meslek kademine sahiptir. Oransal dağılıma göre en yüksek rakam 5-10 yıl arası kıdeme sahip olanlara aittir. Bundan hareketle katılımcıların yeni Sosyal Bilgiler dersi müfredatına yabancı olmadan soruları cevaplandırıdıkları varsayılmıştır.

5.1. I.Alt Probleme İlişkin Bulgular Ve Yorumlar

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi mevcut müfredat programında yer alan Atatürkçülük kazanımlarına ilişkin görüşlerinin dağılımı nasıldır?

Bu alt problemin test edilebilmesi için öğretmenlere 'İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler programında Atatürkçülük kazanımları yeterli düzeydedir.' (md.1), 'Atatürkçülük konuları düzenlenirken öğrencilerin bilişsel-duyuşsal becerileri dikkate alınmıştır.'(md.2), 'Atatürkçülük konuları öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları (merak, motivasyon ve gelişim özellikleri) doğrultusunda oluşturulmuştur.' (md.3), 'Atatürkçülük konuları milli kimlik, milli hedef kazandırmada bilgi ve becerileri arttıracak niteliklere sahiptir.' (md.4), 'Atatürkçülük konuları toplumsal yaşama ve çağın gereksinimlerine uygun, güncel olaylarla bağlantılıdır.' (md.5), soruları sorularak, beş dereceli ölçekte cevapları alınmıştır.

	Frekans ve Yüzde	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam	Aritmetik Ortalama (x)	Standart Sapma (ss)
s1	f	11	43	5	34	2	95	2,71	1,13
	%	11,6	45,3	5,3	35,8	2,1	100		
s2	f	4	45	9	36	1	95	2,84	1,02
	%	4,2	47,4	9,5	37,9	1,1	100		
s3	f	7	31	19	37	1	95	2,93	1,02
	%	7,4	32,6	20,0	38,9	1,1	100		
s4	f	8	37	14	32	4	95	2,86	1,10
	%	8,4	38,9	14,7	33,7	4,2	100		
s5	f	9	34	9	28	15	95	3,06	1,29
	%	9,5	35,8	9,5	29,5	15,8	100		

Tablo-5.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 7. Sınıf Mevcut Müfredat Programında Yer Alan Atatürkçülük Kazanımlarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

‘İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler programında Atatürkçülük kazanımları yeterli düzeydedir.’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %11,6’sı ‘**Tamamen Katılıyorum**’, %45,3’ü ‘**Katılıyorum**’, %5,3’ü ‘**Kararsızım**’, %35,8’i ‘**Katılmıyorum**’, %2,1’i ‘**Hiç Katılmıyorum**’ cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2,71 (kısmen) düzeyindedir.

‘Atatürkçülük konuları düzenlenirken öğrencilerin bilişsel-duyuşsal becerileri dikkate alınmıştır.’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %4,2’si ‘**Tamamen Katılıyorum**’, %47,4’ü ‘**Katılıyorum**’, %9,5’i ‘**Kararsızım**’, %37,9’u ‘**Katılmıyorum**’, %1,1’i ‘**Hiç Katılmıyorum**’ cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2,84 (kısmen) düzeyindedir.

‘Atatürkçülük konuları öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları (merak, motivasyon ve gelişim özellikleri) doğrultusunda oluşturulmuştur.’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %7,4’ü ‘**Tamamen Katılıyorum**’, %32,6’sı **Katılıyorum** , %20’si **Kararsızım**, %38,9’u ‘**Katılmıyorum**’, %1,1’i ‘**Hiç Katılmıyorum**’ cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2,93 (kısmen) düzeyindedir.

‘Atatürkçülük kazanımları milli kimlik, milli hedef kazandırmada bilgi ve becerileri arttıracak niteliklere sahiptir.’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %8,4’ü ‘**Tamamen Katılıyorum**’, %38,9’u **Katılıyorum** , %14,7’si **Kararsızım**, %33,7’si ‘**Katılmıyorum**’, %4,2’si ‘**Hiç Katılmıyorum**’ cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2,86 (kısmen) düzeyindedir. ‘Atatürkçülük konuları toplumsal yaşama ve çağın gereksinimlerine uygun, güncel olaylarla bağlantılıdır.’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %9,5’i ‘**Tamamen Katılıyorum**’, %35,8’i **Katılıyorum** , %9,5’i **Kararsızım**, %29,5’i ‘**Katılmıyorum**’, %15,8’i ‘**Hiç Katılmıyorum**’ cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3,06 (kısmen) düzeyindedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 7. sınıf mevcut müfredat programında yer alan Atatürkçülük kazanımlarına ilişkin görüşlerinin dağılımına göre şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Sosyal Bilgiler öğretmenleri 7. sınıf mevcut müfredat programında yer alan Atatürkçülük kazanımlarının yeterli düzeyde olduğunu düşünmektedirler, şeklinde yorumlanabilir. Atatürkçülük kazanımları 7. sınıf Sosyal Bilgiler programında 9 amaç ve 11 kazanım olarak bulunmaktadır
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük konuları düzenlenirken öğrencilerin bilişsel-duyuşsal becerilerinin dikkate alındığı görüşüne sahip oldukları söylenebilir. Kazanımların oluşturulmasında bilişsel ve duyuşsal becerilerin dikkate alındığı maddesine verilen yanıtlardaki %47,4 oranıyla ‘Katılıyorum’, cevabına verilen yanıtlar doğrultusunda öğrencilerin bilişsel öğrenme basamaklarının (Bilgi-Kavrama-Uygulama-Analiz-Sentez-Değerlendirme), ve duyuşsal öğrenme basamaklarının (Alma- Tepkide

Bulunma- Değer Verme- Örgütlenme- Nitelenmişlik), 7. sınıflarda Atatürkçülük kazanımlarının düzenlenmesinde dikkate alındığını göstermektedir.

- Sosyal Bilgiler öğretmenleri Atatürkçülük konularının öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları (merak, motivasyon ve gelişim özellikleri) doğrultusunda oluşturulduğu konusunda eşit oranlarda olmak üzere olumlu ve olumsuz düşünmektedirler. Bulgular sonucu elde edilen aritmetik ortalama değerine göre ise (2,93); Atatürkçülük kazanımları (merak, motivasyon ve gelişim özellikleri) dikkate alınmadan oluşturulmuştur, görüşüne sahip oldukları söylenebilir
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri, Atatürkçülük kazanımlarının milli kimlik, milli hedef kazandırmada bilgi ve becerileri arttıracak niteliklere sahip olup olmadığı konusunda çoğunlukla olumlu yanıt vermişlerdir. Bu bulgulara göre; Sosyal Bilgiler dersi 7. sınıf müfredatındaki kazanımların öğrencilerde milli kimlik bilinci kazandırma ve milli hedefe dönük yaşantılar elde etmede becerileri arttıracak özelliklerde olduğu görüşüne sahip oldukları söylenebilir
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri, Atatürkçülük konularının toplumsal yaşama ve çağın gereksinimlerine uygun, güncel olaylarla bağlantılı olup olmadığı konusunda eşit oranlarda olmak üzere olumlu ve olumsuz düşünmektedirler. . Bulgular sonucu elde edilen aritmetik ortalama değerine göre ise (3,06); Sosyal Bilgiler dersinde ele alınan Atatürkçülük konuları güncel olaylarla bağlantılı olarak ele alınmaktadır, görüşüne sahip oldukları söylenebilir

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mevcut program içerisinde yer alan 7. sınıf mevcut müfredat programında yer alan Atatürkçülük kazanımlarına ilişkin görüşlerinin dağılımına ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde; en yüksek ve heterojen değerlendirmeyi ($x=3,06$ \ $ss=1,29$), ‘Atatürkçülük konuları toplumsal yaşama ve çağın gereksinimlerine uygun, güncel olaylarla bağlantılıdır.’ maddesine (md.5); en az değerlendirmeyi ($x=2,71$), ‘İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler programında Atatürkçülük kazanımları yeterli düzeydedir.’, (md.1) ve en homojen değerlendirmeleri ($ss=1,02$) ‘Atatürkçülük konuları düzenlenirken öğrencilerin bilişsel-duyuşsal becerileri dikkate alınmıştır.’ ve ‘Atatürkçülük konuları öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları (merak, motivasyon ve gelişim özellikleri) doğrultusunda oluşturulmuştur.’, maddelerine (md.2 ve md.3) yapmışlardır.

5.2. II. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının 7. sınıf ders kitabında ele alınış biçimi konusunda görüşlerinin dağılımı nasıldır?

Bu alt problemin test edilebilmesi için öğretmenlere ‘Atatürkçülük konularının 7. sınıf ders kitabında ünitelere dağılımı orantılıdır.’ (md.6), ‘Atatürkçülük konularının öğretilmesinde ders kitabı görsel açıdan (resim-istatistiksel bilgi vd.) yeterli düzeydedir.’ (md.7), ‘Atatürkçülük konularının öğretiminde ders kitabı hazır bulunuşluluk seviyesine uygundur.’(md.8), ‘Atatürkçülük konularının öğretilmesinde ders kitabı içerdiği metinler itibariyle düşünmeye ve araştırma yapmaya yöneliktir.’ (md.9), ‘Atatürkçülük konularının öğretiminde ders kitabında akıcı-anlaşılır ve açık bir dil kullanılmıştır.’ (md.10), ‘Atatürkçülük konularının öğretiminde ders kitabı gereksiz ayrıntılardan ve motivasyonu düşürecek etkilerden uzaktır.’ (md.11) soruları sorularak, beş dereceli ölçekte cevapları alınmıştır.

	Frekans ve Yüzde	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam	Aritmetik Ortalama (x)	Standart Sapma (ss)
s6	f	4	31	8	24	29	95	3,43	1,32
	%	4,2	32,6	8,4	25,3	29,5	100		
s7	f	6	32	7	29	21	95	3,28	1,31
	%	6,3	33,7	7,4	30,5	22,1	100		
s8	f	1	31	20	35	8	95	3,18	1,02
	%	1,1	32,6	21,1	36,8	8,4	100		
s9	f	5	27	10	49	4	95	3,21	1,07
	%	5,3	28,4	10,5	51,6	4,2	100		
s10	f	6	34	13	40	2	95	2,97	1,06
	%	6,3	35,8	13,7	42,1	2,1	100		
s11	f	9	30	13	42	1	95	2,95	1,09
	%	9,5	31,6	13,7	44,2	1,1	100		

Tablo-5.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Atatürkçülük Kazanımlarının 7. Sınıf Ders Kitabında Ele Alınış Biçimi Konusunda Görüşlerinin Dağılımı

‘Atatürkçülük kazanımlarının 7. sınıf ders kitabında ünitelere dağılımı orantılıdır.’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %4,2’si ‘**Tamamen Katılıyorum**’, %32,6’sı ‘**Katılıyorum**’, %8,4’ü ‘**Kararsızım**’, %25,3’ü ‘**Katılmıyorum**’, %29,5’i ‘**Hiç Katılmıyorum**’ cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3,43 (kısmen) düzeyindedir.

‘Atatürkçülük kazanımlarının öğretilmesinde ders kitabı görsel açıdan (resim-istatistiksel bilgi vd.) yeterli düzeydedir.’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %6,3’ü ‘**Tamamen Katılıyorum**’, %33,7’si ‘**Katılıyorum**’, %7,4’ü ‘**Kararsızım**’, %30,5’i ‘**Katılmıyorum**’, %22,1’i ‘**Hiç Katılmıyorum**’ cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye

ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3,28 (kısmen) düzeyindedir.

‘Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde ders kitabı hazır bulunuşluluk seviyesine uygundur.’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %1,1’i ‘**Tamamen Katılıyorum**’, %32,6’sı ‘**Katılıyorum**’, %21,1’i ‘**Kararsızım**’, %36,8’i ‘**Katılmıyorum**’, %8,4’ü ‘**Hiç Katılmıyorum**’ cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3,18 (kısmen) düzeyindedir.

‘Atatürkçülük kazanımlarının öğretilmesinde ders kitabı içerdiği metinler itibariyle düşünmeye ve araştırma yapmaya yöneliktir.’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %5,3’ü ‘**Tamamen Katılıyorum**’, %28,4’ü ‘**Katılıyorum**’, %10,5’i ‘**Kararsızım**’, %51,6’sı ‘**Katılmıyorum**’, %4,2’si ‘**Hiç Katılmıyorum**’ cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3,21 (kısmen) düzeyindedir.

‘Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde ders kitabında akıcı-anlaşılır ve açık bir dil kullanılmıştır’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %6,3’ü ‘**Tamamen Katılıyorum**’, %35,8’i ‘**Katılıyorum**’, %13,7’si ‘**Kararsızım**’, %42,1’i ‘**Katılmıyorum**’, %2,1’i ‘**Hiç Katılmıyorum**’ cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2,97 (kısmen) düzeyindedir.

‘Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde ders kitabı gereksiz ayrıntılardan ve motivasyonu düşürecek etkilerden uzaktır’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %9,5’i ‘**Tamamen Katılıyorum**’, %31,6’sı ‘**Katılıyorum**’, %13,7’si ‘**Kararsızım**’, %44,2’si ‘**Katılmıyorum**’, %1,1’i ‘**Hiç Katılmıyorum**’ cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2,95 (kısmen) düzeyindedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının 7. sınıf ders kitabında ele alınış biçimi konusunda görüşlerinin dağılımına göre şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Sosyal Bilgiler öğretmenleri, Atatürkçülük kazanımlarının 7. sınıf ders kitabında ünitelere dağılımı orantılı olup olmadığı konusunda büyük çoğunlukla olumsuz yanıt vermişlerdir. Buna göre ünitelere göre dağılımın orantısız olduğu görüşüne

sahip oldukları söylenebilir. Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı incelendiğinde dağılımın orantısız olduğu, bazı ünitelerde Atatürkçülük kazanımları ve konularına hiç değinilmediği görülecektir.

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Atatürkçülük kazanımlarının öğretilmesinde ders kitabının görsel açıdan (resim-istatistiksel bilgi vd.) yeterli düzeyde olmadığı görüşüne sahip oldukları söylenebilir. Verilen yanıtların dağılımları incelendiğinde katılımcıların toplamda %52,6'sının olumsuz yanıt verdiği görülmektedir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde ders kitabının hazır bulunuşluluk seviyesine uygun olmadığı görüşüne sahip oldukları söylenebilir. Katılımcıların %21,1'inin 'Kararsızım' yanıtını vermeleri ise öğretimde hazırbulunuşluluk ilkesinin anlamının yeterince anlaşılamadığı sonucunu doğurmaktadır, şeklinde yorumlanabilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, 'Atatürkçülük kazanımlarının öğretilmesinde ders kitabı içerdiği metinler itibariyle düşünmeye ve araştırma yapmaya yönelik olmadığı görüşüne sahip oldukları söylenebilir. Bu konuya ilişkin yanıtlar incelendiğinde büyük çoğunluğun olumsuz yanıt verdikleri görülecektir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde ders kitabında akıcı-anlaşılır ve açık bir dil kullanılmadığı görüşüne sahip oldukları söylenebilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri, Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde ders kitabı gereksiz ayrıntılardan ve motivasyonu düşürecek etkilere uzak olup olmadığı konusunda yaklaşık değerlerde olmak üzere olumlu ve olumsuz yanıtlar vermişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bir kısmı ders kitabının gereksiz ayrıntılardan uzak olduğu kanaatinde olmakla beraber; diğer kısmı bu görüşün aksini savunmaktadır, şeklinde yorumlanabilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mevcut program içerisinde yer alan Atatürkçülük kazanımlarının 7. sınıf ders kitabında ele alınış biçimi konusunda görüşlerinin dağılımı nasıldır?, hakkındaki görüşlerinin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde; en yüksek ve heterojen değerlendirmeyi ($x=3,43$ \ $ss=1,32$) 'Atatürkçülük kazanımlarının 7. sınıf ders kitabında ünitelere dağılımı orantılıdır.',

maddesine (md.6); en az değerlendirmeyi ($x=2,93$) , ‘Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde ders kitabı gereksiz ayrıntılardan ve motivasyonu düşürecek etkilerden uzaktır’ (md.11) ve en homojen değerlendirmeleri ($ss=1,02$) ‘Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde ders kitabı hazır bulunuşluluk seviyesine uygundur.’ maddesine (md.8); yapmışlardır.

5.3. III. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde öğretmenlerin sahip olması gereken özelliklerin neler olması gerektiği konusunda görüşlerinin dağılımı nasıldır?

Bu alt problemin test edilebilmesi için öğretmenlere ‘Atatürkçülük konularının öğretimi için Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenlerde hizmet içi eğitime ihtiyaç vardır.’ (md.12), ‘Sosyal Bilgiler dersi içinde Atatürkçülük konularının öğretimi için mevcut ders saati (3 saat) yeterli değildir.’ (md.13), ‘Atatürkçülük konularının öğretiminde Sosyal Bilgiler öğretmenleri yeterli oranda bilgi sahibi değildir.’ (md.14), ‘Atatürkçülük konularının öğretiminde Sosyal Bilgiler öğretmenleri çalışmalarını diğer branş öğretmenleri ile ortaklaşa yürütmelidir.’ (md.15) soruları sorularak beş dereceli ölçekte cevapları alınmıştır.

	Frekans ve Yüzde	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam	Aritmetik Ortalama (x)	Standart Sapma (ss)
s 12	f	20	38	11	23	3	95	2,48	1,16
	%	21,1	40	11,6	24,2	3,2	100		
s 13	f	37	36	2	18	2	95	2,07	1,16
	%	38,9	37,9	2,1	18,9	2,1	100		
s 14	f	13	32	12	32	6	95	2,85	1,21
	%	13,7	33,7	12,6	33,7	6,3	100		
s 15	f	48	37	2	7	1	95	1,65	0,84
	%	50,5	38,9	2,1	7,4	1,1	100		

Tablo-5.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Atatürkçülük Kazanımlarının Öğretiminde Sahip Olması Gereken Özelliklerin Neler Olması Gerektiği Konusunda Görüşlerinin Dağılımı

‘Atatürkçülük kazanımlarının öğretimi için sosyal bilgiler dersine giren öğretmenlerde hizmet içi eğitime ihtiyaç vardır.’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %21,1’i ‘**Tamamen Katılıyorum**’, %40’ı ‘**Katılıyorum**’, %11,6’sı ‘**Kararsızım**’, %24,2’si ‘**Katılmıyorum**’, %3,2’si ‘**Hiç Katılmıyorum**’ cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2,48 (kısmen) düzeyindedir.

‘Sosyal bilgiler dersi içinde Atatürkçülük kazanımlarının öğretimi için mevcut ders saati (3 saat) yeterli değildir.’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %38,9’u ‘**Tamamen Katılıyorum**’, %37,9’u ‘**Katılıyorum**’, %2,1’i ‘**Kararsızım**’, %18,9’u ‘**Katılmıyorum**’, %2,1’i ‘**Hiç Katılmıyorum**’ cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2,07 (kısmen) düzeyindedir.

‘Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde sosyal bilgiler öğretmenleri yeterli oranda bilgi sahibi değildir.’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %13,7'si '**Tamamen Katılıyorum**', %33,7'si '**Katılıyorum**' , %12,6'sı '**Kararsızım**', %33,7'si '**Katılmıyorum**', %6,3'ü '**Hiç Katılmıyorum**' cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2,85 (kısmen) düzeyindedir.

'Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde sosyal bilgiler öğretmenleri çalışmalarını diğer branş öğretmenleri ile ortaklaşa yürütmelidir.' ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %50,5'i '**Tamamen Katılıyorum**', %38,9'u '**Katılıyorum**' , %2,1'i '**Kararsızım**', %7,4'ü '**Katılmıyorum**', %98,9'u '**Hiç Katılmıyorum**' cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1,65 (kısmen) düzeyindedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde öğretmenlerin sahip olması gereken özelliklerin neler olması gerektiği konusunda görüşlerinin dağılımına göre ulaşılan sonuçlar şunlardır:

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, 'Atatürkçülük kazanımlarının öğretimi için sosyal bilgiler dersine giren öğretmenlerde hizmet içi eğitime ihtiyaç olduğu görüşünde oldukları söylenebilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal bilgiler dersi içinde Atatürkçülük kazanımlarının öğretimi için mevcut ders saati (3 saat) yeterli olmadığı kanaatine sahip oldukları, görüşünde oldukları söylenebilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeterli oranda bilgi sahibi olmadığı sonucuna varmışlardır. Bu sonucun, bazı öğretmenlerin branşları dışında olmasına rağmen Sosyal bilgiler derslerine girmesinden kaynaklanan alan bilgisi eksikliğinden olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır, görüşünde oldukları söylenebilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri, Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalışmalarını diğer branş öğretmenleri ile ortaklaşa yürütmeleri konusunda fikir birliği sağlamışlardır, şeklinde yorumlanabilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mevcut program içerisinde yer alan Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde öğretmenlerin sahip olması gereken özelliklerin neler olması gerektiği konusunda görüşlerinin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde; en yüksek ve heterojen değerlendirmeyi ($x=2,85 \setminus$

ss=1,21) ‘Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde sosyal bilgiler öğretmenleri yeterli oranda bilgi sahibi değildir.’, maddesine (md.14); en az değerlendirmeyi (x=1,65) ‘Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde sosyal bilgiler öğretmenleri çalışmalarını diğer branş öğretmenleri ile ortaklaşa yürütmelidir.’, (md.15) ve en homojen değerlendirmeleri (ss=1,16) ‘Atatürkçülük kazanımlarının öğretimi için sosyal bilgiler dersine giren öğretmenlerde hizmet içi eğitime ihtiyaç vardır.’, ‘Sosyal bilgiler dersi içinde Atatürkçülük kazanımlarının öğretimi için mevcut ders saati (3 saat) yeterli değildir.’ maddelerine (md.12 ve md.13); yapmışlardır.

5.4. IV. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri, Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde kullandığı araç- gereçler ve okul donanımı hakkındaki görüşlerinin dağılımı nasıldır?

Bu alt problemin test edilebilmesi için öğretmenlere “Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde öğrenci merkezli öğretim yöntemleri temel alınmalıdır.” (md.16), “Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde okullar kullanılacak araç-gereç bakımından yeterli donanıma sahip değildir.” (md17), “Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde gözlem gezilerine (Atatürk evleri, müze, vb..) sıkça yer verilmelidir.” (md.18), “Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde araç-gereç olarak ders kitabı yeterlidir.” (md.19), “Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde öğretim süreci film- belgesel cd gibi görsellerle desteklenmelidir.” (md.20), “Atatürkçülük konularının öğretiminde hikâye-anekdote-şiir gibi edebi ürünlerden faydalanılmalıdır.” (md.21), soruları sorularak beş dereceli ölçekte cevapları alınmıştır.

	Frekans ve Yüzde	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam	Aritmetik Ortalama (x)	Standart Sapma (ss)
s 16	f	46	43	5	1	0	95	1,58	0,64
	%	48,4	45,3	5,3	1,1	0,0	100		
s 17	f	47	32	3	11	2	95	1,83	1,07
	%	49,5	33,7	3,2	11,6	2,1	100		
s 18	f	61	30	4	0	0	95	1,40	0,57
	%	64,2	31,6	4,2	0,0	0,0	100		
s 19	f	17	13	2	36	27	95	3,45	1,47
	%	17,9	13,7	2,1	37,9	28,4	100		
s 20	f	65	26	4	0	0	95	1,35	0,56
	%	68,4	27,4	4,2	0,0	0,0	100		
s 21	f	64	27	1	2	1	95	1,41	0,72
	%	67,4	28,4	1,1	2,1	1,1	100		

Tablo-5.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Atatürkçülük Kazanımlarının Öğretiminde Kullanılan Öğretim Yöntem Ve Teknikleri, Atatürkçülük Kazanımlarının Öğretiminde Kullandığı Araç-Gereçler Ve Okul Donanımı Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı

‘Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde öğrenci merkezli öğretim yöntemleri temel alınmalıdır.’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %48,4’ü ‘**Tamamen Katılıyorum**’, %45,3’ü ‘**Katılıyorum**’, %5,3’ü ‘**Kararsızım**’, %1,1’i ‘**Katılmıyorum**’, %0,0’ü ‘**Hiç Katılmıyorum**’ cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1,58 (kısmen) düzeyindedir.

‘Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde okullar kullanılacak araç-gereç bakımından yeterli donanıma sahip değildir.’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %49,5’i ‘**Tamamen Katılıyorum**’,

%33,7'si '**Katılıyorum**' , %3,2'si '**Kararsızım**', %11,6'sı '**Katılmıyorum**', %2,1'i '**Hiç Katılmıyorum**' cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1,83 (kısmen) düzeyindedir.

'Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde gözlem gezilerine (Atatürk evleri, müze, vb..) sıkça yer verilmelidir.' ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %64,2'si '**Tamamen Katılıyorum**', %31,6'sı '**Katılıyorum**' , %4,2'si '**Kararsızım**', %0,0'ı '**Katılmıyorum**', %0,0'ı '**Hiç Katılmıyorum**' cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1,40 (kısmen) düzeyindedir.

'Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde araç-gereç olarak ders kitabı yeterlidir.' ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %17,9'u '**Tamamen Katılıyorum**', %13,7'si '**Katılıyorum**' , %2,1'i '**Kararsızım**', %37,9'u '**Katılmıyorum**', %28,4'ü '**Hiç Katılmıyorum**' cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 3,45 (kısmen) düzeyindedir.

'Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde öğretim süreci film-belgesel cd gibi görsellerle desteklenmelidir.' ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %68,4'ü '**Tamamen Katılıyorum**', %27,4'ü '**Katılıyorum**' , %4,2'si '**Kararsızım**', %0,0'ı '**Katılmıyorum**', %0,0'ı '**Hiç Katılmıyorum**' cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1,35 (kısmen) düzeyindedir.

'Atatürkçülük konularının öğretiminde hikâye-anekdot-şiir gibi edebi ürünlerden faydalanılmalıdır.' ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %67,4'ü '**Tamamen Katılıyorum**', %28,4'ü '**Katılıyorum**' , %1,1'i '**Kararsızım**', %2,1'i '**Katılmıyorum**', %1,1'i '**Hiç Katılmıyorum**' cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1,41 (kısmen) düzeyindedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri, Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde kullandığı araç- gereçler ve okul donanımı hakkındaki görüşlerinin dağılımına göre ulaşılan sonuçlar şunlardır:

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde

öğrenci merkezli öğretim yöntemleri temel alınmalı görüşündedirler, şeklinde yorumlanabilir.

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde okulların kullanılacak araç-gereç bakımından yeterli donanımına sahip olmadığı görüşünde oldukları söylenebilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde gözlem gezilerine (Atatürk evleri, müze, vb..) sıkça yer verilmesi gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde araç-gereç olarak ders kitabının yeterli olmadığı görüşüne sahip oldukları söylenebilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde gözlem gezilerine (Atatürk evleri, müze, vb.) sıkça yer verilmesi gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde öğretim sürecinin film-belgesel cd gibi görsellerle desteklenmesi gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Atatürkçülük konularının öğretiminde hikâye-anekdot-şiir gibi edebi ürünlerden faydalanılması gerektiğini görüşünde oldukları söylenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mevcut program içerisinde yer alan Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri, Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde kullandığı araç- gereçler ve okul donanımı hakkındaki görüşlerinin görüşlerinin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde; en yüksek ve heterojen değerlendirmeyi ($x=3,45 \setminus ss=1,47$) ‘Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde araç-gereç olarak ders kitabı yeterlidir.’, maddesine (md.19); en az değerlendirmeyi ve homojen değerlendirmeyi ($x=1,35 \setminus ss=0,56$) ‘Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde öğretim süreci film-belgesel cd gibi görsellerle desteklenmelidir’, maddesine (md.20); yapmışlardır.

5.5. V. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mevcut program içerisinde yer alan Atatürkçülük kazanımlarının günlük hayatla kullanılabilirliği, yeni düzenlemelere ihtiyaç duyduğu konusu hakkındaki görüşlerinin dağılımı nasıldır?

Bu alt problemin test edilebilmesi için öğretmenlere “Atatürkçülük kazanımları günlük hayatta öğrencilerin kullanacağı şekilde düzenlenmemiştir.” (md.22), “Atatürkçülük kazanımlarının sayısı ve niteliği artırılarak programda yeni düzenlemelere gidilmelidir.” (md.23), soruları sorularak beş dereceli ölçekte cevapları alınmıştır.

	Frekans ve Yüzde	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam	Aritmetik Ortalama (x)	Standart Sapma (ss)
s 22	F	16	58	8	11	2	95	2,21	0,93
	%	16,8	61,1	8,4	11,6	2,1	100		
s 23	F	39	36	6	13	1	95	1,95	1,06
	%	41,1	37,9	6,3	13,7	1,1	100		

Tablo-5.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mevcut Program İçerisinde Yer Alan Atatürkçülük Kazanımlarının Günlük Hayatla Kullanılabilirliği, Yeni Düzenlemelere İhtiyaç Duyduğu Konusu Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı

‘Atatürkçülük kazanımları günlük hayatta öğrencilerin kullanacağı şekilde düzenlenmemiştir.’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %16,8’i ‘**Tamamen Katılıyorum**’, %61,1’i ‘**Katılıyorum**’, %8,4’ü ‘**Kararsızım**’, %11,6’sı ‘**Katılmıyorum**’, %2,1’i ‘**Hiç Katılmıyorum**’ cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2,21 (kısmen) düzeyindedir.

‘Atatürkçülük kazanımlarının sayısı ve niteliği artırılarak programda yeni

düzenlemelere gidilmelidir.’ ifadesine ilişkin cevapların dağılımı analiz edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, %41,1’i ‘**Tamamen Katılıyorum**’, %37,9’u ‘**Katılıyorum**’ , %6,3’ü ‘**Kararsızım**’, %13,7’si ‘**Katılmıyorum**’, %1,1’i ‘**Hiç Katılmıyorum**’ cevaplarını verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1,95 (kısmen) düzeyindedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mevcut program içerisinde yer alan Atatürkçülük kazanımlarının günlük hayatla kullanılabilirliği, yeni düzenlemelere ihtiyaç duyduğu konusu hakkındaki görüşlerinin dağılımına göre ulaşılan sonuçlar şunlardır:

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Atatürkçülük kazanımlarının günlük hayatta öğrencilerin kullanacağı şekilde düzenlenmediğini düşündükleri söylenebilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri, Atatürkçülük kazanımlarının sayısı ve niteliği artırılarak programda yeni düzenlemelere gidilmesi gerektiği görüşündedirler, şeklinde yorumlanabilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mevcut program içerisinde yer alan Atatürkçülük kazanımlarının günlük hayatla kullanılabilirliği, yeni düzenlemelere ihtiyaç duyduğu konusu hakkındaki görüşlerinin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde; en yüksek ve homojen değerlendirmeyi ($x=2,21 \setminus ss=0,93$) ‘Atatürkçülük kazanımları günlük hayatta öğrencilerin kullanacağı şekilde düzenlenmemiştir.’ maddesine (md.22); en az değerlendirmeyi ve heterojen değerlendirmeyi ($x=1,95 \setminus ss=1,06$) Atatürkçülük kazanımlarının sayısı ve niteliği artırılarak programda yeni düzenlemelere gidilmelidir.’ maddesine (md.23); yapmışlardır.

VI. BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri ile ilgili elde edilen bulgular ve yorumlara bağlı olarak ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlardan hareketle geliştirilen öneriler yer almaktadır.

6.1. Sonuç

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 7. sınıf mevcut müfredat programında yer alan Atatürkçülük kazanımlarına ilişkin görüşlerinin dağılımı incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda 7. sınıf mevcut müfredat programında yer alan Atatürkçülük kazanımlarını yeterli düzeyde buldukları saptanmıştır.
- Atatürkçülük konuları düzenlenirken öğrencilerin bilişsel-duyuşsal becerileri dikkate alındığı görüşünde oldukları görülmüştür.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının ilgi ve ihtiyaçlar (merak, motivasyon ve gelişim özellikleri) dikkate alınmadan oluşturulduğu görüşünde oldukları saptanmıştır.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersi 7. sınıf müfredatındaki kazanımların öğrencilerde milli kimlik bilinci kazandırma ve milli hedefe dönük yaşantılar elde etmede becerileri arttıracak özellikte olması gerektiğini düşündükleri görülmüştür.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde ele alınan Atatürkçülük konularının güncel olaylarla bağlantılı olarak ele alınması gerektiğini düşündükleri görülmüştür.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının 7. sınıf ders kitabında ele alınış biçimi konusunda görüşlerinin dağılımı incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Atatürkçülük kazanımlarının 7. sınıf ders kitabında ünitelere dağılımı orantısızdır.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının öğretilmesinde ders kitabının görsel açıdan (resim-istatistiksel bilgi vd.) yeterli düzeyde olmadığı görüşünde oldukları saptanmıştır.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde ders kitabının hazır bulunuşluluk seviyesine uygun şekilde hazırlanması gerektiğini düşündükleri görülmüştür.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri Atatürkçülük kazanımlarının öğretilmesinde ders kitabının içerdiği metinler itibarıyla düşünmeye ve araştırma yapmaya yönelik olmadığı kanaatindedirler.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde ders kitabında akıcı-anlaşılır ve açık bir dil kullanılması gerektiğini düşünmektedirler.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde ders kitabının gereksiz ayrıntılardan ve motivasyonu düşürecek etkilerden arındırılması gerektiğini düşündükleri görülmüştür.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde öğretmenlerin sahip olması gereken özelliklerin neler olması gerektiği konusunda görüşleri incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Sosyal Bilgiler öğretmenleri Atatürkçülük kazanımlarının öğretimi için sosyal bilgiler dersine giren öğretmenlerde hizmet içi eğitime ihtiyaç duyulduğu görüşündedirler.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal bilgiler dersi içinde Atatürkçülük kazanımlarının öğretimi için mevcut ders saati (3 saat) yeterli olmadığı, ders sayısının artırılması gerektiğini düşündükleri görülmüştür.
- Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde sosyal bilgiler öğretmenleri bazı meslektaşlarının yeterli oranda bilgi sahibi olmadığı kanaatindedir.

- Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalışmalarını diğer branş öğretmenleri ile ortaklaşa gerektiğini düşündükleri görülmüştür.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri, Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde kullandığı araç- gereçler ve okul donanımı hakkındaki görüşleri incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Sosyal Bilgiler öğretmenleri Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde öğrenci merkezli öğretim yöntemleri kullanılması ve yaygınlaştırılması gerektiğini düşünmektedirler.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde okulların kullanılacak araç-gereç bakımından yeterli donanımına sahip olmadığını bu açıdan okulların eksikliklerin giderilmesi gerektiğini düşündükleri görülmüştür.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde gözlem gezilerine (Atatürk evleri, müze, vb..) sıkça yer verilmesi gerektiği görüşündedirler.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde araç-gereç olarak ders kitabının yeterli olmadığı görüşündedirler.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde öğretim sürecinin film-belgesel-cd gibi görsellerle desteklenmesi gerektiğini düşündükleri görülmüştür.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri Atatürkçülük konularının öğretiminde hikâye-aneekdot-şiir gibi edebi ürünlerden faydalanılması gerektiğini düşünmektedirler.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mevcut program içerisinde yer alan Atatürkçülük kazanımlarının günlük hayatla kullanılabilirliği, yeni düzenlemelere ihtiyaç duyduğu konusu hakkındaki görüşleri incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Atatürkçülük kazanımlarının günlük hayatta öğrencilerin kullanacağı şekilde düzenlenmediği görüşünde

oldukları saptanmıştır.

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre Atatürkçülük kazanımlarının sayısı ve niteliği arttırılarak programda yeni düzenlemelere gidilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

6.2. Öneriler

- Atatürkçülük kazanımları ilgi ve ihtiyaçlar (merak, motivasyon ve gelişim özellikleri) dikkate alınarak yeniden düzenlenmelidir.
- Yapılacak yeni düzenlemelerde 7. sınıf öğrencilerinin konuyla ilgili ulaşılması beklenen beceri ve değerler göz önünde bulundurulmalıdır.
- Atatürkçülük kazanımları MEB temel kanunu ve genel amaçlar doğrultusunda Atatürkçülüğü bir davranış olarak kazandırma yolunda milli kimlik bilinci ve milli hedefe dönük yaşantılar elde etmede becerileri arttıracak özellikte yapılandırılması önerilebilir
- Atatürkçülük konuları ders kitaplarına konulurken güncel olaylarla bağlantılı olarak düzenlenmelidir.
- Atatürkçülük kazanımları Sosyal Bilgiler ders kitabında ünitelere eşit dağılım oranına sahip olmalıdır.
- Atatürkçülük kazanımlarının öğretilmesinde ders kitabında verilen konular görsel öge bakımından zenginleştirilmelidir. Ders kitabında yer alacak görsel öğelerin ders kitabının baskı kalitesine bağlı olarak işlevsel nitelikte olmaları sağlanmalıdır.
- Atatürkçülük kazanımlarının öğretilmesinde ders kitabının içerdiği metinler hatıra, hayat hikayesi ve sözlerin dışına çıkarak, birtakım etkinlikler yoluyla tanımadan çok kavramaya bellekte tutmaktan çok yaşamaya bilmekten çok uygulamaya dönük ve araştırma yapmaya yönelik olarak düzenlenmelidir.
- Sosyal Bilgiler ders kitabında Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde ders kitabında bilgiyi öğrenciye keşfettirme kaygısıyla yapılan dolaylı anlatımlardan uzak durulmalı bilgi açık ve doğrudan akıcı-anlaşılır bir dil kullanılarak verilmelidir.

- Okullarımızda farklı mezuniyet alanlarından gelerek Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenlere Atatürkçülük konulu hizmet içi eğitim programları ve seminerler düzenlenmelidir. Ayrıca her ilde belirli aralıklarla düzenlenecek toplantılarda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin deneyim ve bilgilerini diğer meslektaşlarıyla paylaşabileceği uygulamalar yapılmalıdır.
- Atatürkçülük bilincinin tam olarak kazandırılmasına yönelik etkinliklerin uygulanmasında ders süresine bağlı olarak kısa tutulması, atlanarak geçilmesi gibi olumsuz durumların ortadan kalkması için Sosyal Bilgiler ders saati okullarda arttırılmalıdır.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri, konuların nitelik ve özelliğine bağlı olarak konuların işlenmesinde okulda bulunan diğer meslektaşlarıyla işbirliğine gitmelidir.
- Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde öğrenci merkezli öğretim yöntemleri kullanılması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.
- Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde okulların kullanılacak araç-gereç bakımından yeterli donanıma sahip olmadığı görülmektedir. Öğretim sürecinde araç-gereç kullanımının konuyu somutlaştırmadaki rolü düşünülerek gerekli donanımın tüm okullarda sağlanması gerekmektedir.
- Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde araç-gereç olarak ders kitabı yeterli değildir; bu süreç öğretmenler tarafından film-belgesel cd gibi görsellerle desteklenmeli, hikâye-anekdot-şiir gibi edebi ürünlerden faydalanılmalıdır.
- Atatürkçülük kazanımlarının sayısı ve niteliği arttırılarak programda yeni düzenlemelere gidilmesi gerektiği önerilebilir.

KAYNAKÇA

- AKYÜZ, Yahya. (1992). **Atatürkçü Düşünce , Atatürk ve Eğitim**. Ankara: Atatürk Kültür Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi.
- ASLAN, Asım. (1989). **Sömürülen Atatürk ve Atatürkçülük**. (7. Baskı). Ankara: Aslan Yayınları.
- AYVAZ, Zeynep. (2001). Eğitim Programı Ve Unsurları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ATA, Nurdan. (2007). İlköğretim 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi'nin “Kendimi Tanıyorum Ünitesi”ndeki Kazanımların Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- BACANLI, Hasan. (2003). **Gelişim ve Öğrenme**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- BARTH, James ve Demirtaş, Abdullah. (1997). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Yayınları.
- BEYAZITOĞLU, E. Nazif. (1991). İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Öngörülen Kavramların Kazandırılma Düzeyi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit. (1986). **Genel Öğretim Bilgisi**. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş ve Çivi, Cuma. (1996). **Genel Öğretim Metodları**. İstanbul: Oz Yayınları.
- ÇİFÇİ, Hasan. (2007). İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Atatürkçülük Kazanımlarına Dair Öğretmen Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇİLENTİ, Kamuran. (1988). **Eğitim Teknolojisi ve Öğretim**. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- ÇOŞKUN, Abdullah. (2007). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Hakkında Öğretmen Görüşlerine İlişkin Nitel Bir Çalışma (Ankara İli Örneği). Başkent Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- ÇOTUKSÖKEN, Yusuf. (1980). **Atatürk Antolojisi**. İstanbul: Alaz Yayınları.
- DAVER, Bülent (a); Laiklik, **Atatürkçü Düşünce**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1992.
- DAVER, Bülent (b); Laiklik, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı:8, 1987, s.229-234.
- DEMİREL, Özcan. (2000). **Plandan Uygulamaya Öğretme Sanatı**. İkinci Baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- DEMİREL, Özcan. (1994). **Genel Öğretim Yöntemleri**. Ankara: Usem Yayınları.
- DEVECİ, Handan. (tarihsiz). **Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımı**. <http://www.tojet.net/articles/4321.doc> adresinden 30 Ekim 2008 tarihinde indirilmiştir.
- DOĞANAY, Ahmet. (2004). Sosyal Bilgiler eğitiminin Genel Amaçları Ne Olmalıdır?. **I. Sosyal Bilgiler Eğitimi Kongresi Tebliğleri (s.204)**, 15-17 Mayıs. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- DÖNMEZ, Cengiz. (2003). Sosyal Bilimler Ve Sosyal Bilgiler (s.31-41). **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**. Şahin, Cemalettin. (Ed.). Ankara: Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık.
- DÖNMEZ, Cengiz. (2003). Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi Ve Des Kitapları.(s.85-87). **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**. Şahin, Cemalettin. (Ed.). Ankara: Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık.
- DÖNMEZ, Cengiz ve Yazıcı, Kubilay . (2008). **TC. İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- ERDEN, Münire. (1996). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Alkım Yayınları.
- ERDEN, Münire. (1995). **Eğitimde Program ve Değerlendirme**. Ankara: Pegem Yayınları.
- ERDEN, Münire ve Akman, Yasemin. (1996). **Eğitim Psikolojisi - Gelişim- Öğrenme ve Öğretme**. Üçüncü Baskı. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- ERDEN, Münire ve Demirel, Melek. (1991). İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin Kullandıkları, Öğrenme Stratejilerinin Etkinliği. **Buca Eğitim Fakültesi I. Eğitim Kongresi**. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- ERGİN, Akif. (1995). **Öğretim Teknolojisi**. Ankara: Pegem Yayınları.
- EROĞLU, Hazma. (1981). **Atatürkçülük**. Ankara: Olgaç Matbaası.

- FİDAN, Nurettin. (1985). **Okulda Öğrenme ve Öğretme**. Ankara: Alkım yayınları.
- FERHAN, Oğuzkan. (1985). **Orta Dereceli Okullarda Öğretim**. Ankara: Emel Matbaacılık.
- FEYZİOĞLU, Turhan. (tarihsiz). **Atatürk ve Milliyetçilik**. (3. Baskı). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.
- FEYZİOĞLU, Turhan (a); Atatürk ve Milliyetçilik, **Atatürkçü Düşünce**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1992.
- FEYZİOĞLU, Turhan (b); Atatürk ve Milliyetçilik, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı:5, 1985, s.353-410.
- GİRİTLİ, İsmet. (2000). **Günümüzde Atatürkçülük** . İstanbul: Der Yayınları.
- GÜL, Muhittin. (1997). **Türk İnkılâp Tarihi**. Ankara: Barış Yayınevi.
- GÜNGÖRDÜ, Ersin. (2001). **İlköğretimde, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- İNAN, Afet. (1959). **Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler**. Türkiye İş Bankası Yayınları.
- KAFESOĞLU, İbrahim ve Saray, Mehmet. (1998). **Atatürk İlkeleri ve Dayandığı Temeller**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Basımevi.
- KALELIOĞLU, Oğuz. (2001). **Atatürk ve Atatürk İlkeleri**. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- KAPTAN, Saim. (1998). **Bilimsel Araştırma İstatistik Teknikleri**. Ankara: Tekışık Yayınları.
- KARABACAK, Nermin. (1996). Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitsel Oyunların Öğrencilerin Erişi Düzeyine Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal bilimler Enstitüsü.
- KARASAR, Niyazi. (1994). **Araştırmalarda Rapor Hazırlama**. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.Yayınları.
- KAYNAR, Reşat ve Sakaoğlu Necdet. (1999). **Atatürk Düşüncesi (Sorular ve Konferanslar)**. İstanbul: MEB Yayınları.
- KAYNAR, Reşat (a); Atatürkçülük, **Atatürkçü Düşünce**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1992.
- KAYNAR, Reşat (b); Atatürkçülük, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı:5,

- Ankara 1989. ss.289-309.
- KESKİN, M. , Yuvalı, A. , Öztürk A. , Ekincikli, M. (2001). **Türk İnkılâbı ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**. (2. Baskı). Konya: Ufuk Kitabevi.
- KISAKÜREK, Ali. (1987). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Meteksan Lmt. Şirk. Baskı Tesisleri.
- KİLİ, Suna. (2003). **Atatürk Devrimi: Bir Çağdaşlaşma Modeli**. Ankara: T.İş Bankası Kültür Yayınları.
- KOCATÜRK, Utkan. (1999). **Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri**. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- KOCATÜRK, Utkan (a); Atatürkçülük, **Atatürkçü Düşünce**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1992. ss.87.
- KOCATÜRK, Utkan (b); Atatürkçülük, **Atatürk Türk Büyükleri Dizisi:1 Kültür Bakanlığı Yayınları**, 1987, s.60-84.
- KÖSTÜKLÜ, Nuri. (1998). **Sosyal Bilimler Ve Tarih Öğretimi**. Konya: Kuzucular Ofset.
- KULANTAŞ, Nazike. (2007). 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Öğrenci Ders Ve Çalışma Kitapları İle Öğretmen Kılavuz Kitaplarının, Öğretmen, Öğrenci Ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla. (1998). **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. Ankara: Gazi Büro Kitabevi Yayınları.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2001). Atatürkçülük, **Atatürkçülük Dizisi III. Kitap, Atatürkçü Düşünce Sistemi**. İstanbul.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (1981). **Atatürk Diyor Ki**. İstanbul: MEB Basımevi.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2005). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Ve 7.Sınıflar Öğretim programı ve Kılavuzu**. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2008). **7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı**. Ankara.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (1968). **Komisyon, İlköğretim Programı**. Ankara.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (1995). **Komisyon, İlköğretim Programı**. Ankara.

- MUMCU, Ahmet. Atatürkçülük İdeolojisi, **Atatürkçü Düşünce**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1992. ss.77.
- NAS, Recep. (2000). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- OKUR, Oğuz. (2000). İlköğretim okulları I. Kademe Sosyal Bilgiler Programında Atatürkçülük Konularının Ünitelere Dağılımı Ve Hedeflere Ulaşma Derecelerinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ORAN, Nesrin. (1957). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. İstanbul: Maarif Basımevi.
- ÖZDEMİR, Ayşegül. (2006). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Oyun. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ÖZKAYA, Yücel. Atatürk ve Halkçılık, **Atatürkçü Düşünce**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1992 ss.457.
- ÖZTÜRK, Cemil ve Dursun, Dilek. (2005). Hayat bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları. **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Öztürk, Cemil ve Dursun, Dilek. (Ed.).Ankara: Pegem Yayınları.
- ÖZTÜRK, Cemil ve Otluoğlu, Rahmi. (2003). **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Materyaller**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- ÖZDEN, Yüksel. (2002). **Eğitimde Yeni Değerler**. (5. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- PALAZOĞLU, Ahmet. (1999). **Atatürk'ün Eğitim İle İlgili Düşünceleri**. Ankara: MEB Yayınları.
- PAR, A. H., Önen, M. A. (1981). **Atatürk'ü Anlamak**. İstanbul: Serhat Yayınevi.
- SAĞLAM; H. İbrahim. (2006). Türkiye'deki Davranışçı Ve Yapılandırmacı Sosyal Bilgiler öğretim Uygulamalarının Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı.
- SAĞLAMER, Emin. (1997). **Sosyal Bilgiler**. Çağdaş Eğitim, Sayı: 232- Mayıs.
- SARINAY, Yusuf (1990). **Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı**. Ankara: Türk Kültürü Enstitüsü Yayınları.

- SELÇUK, Ziya. (2004). **Gelişim ve Öğrenme**. Onuncu Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- SÖNMEZ, Veysel. (1996). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Pegem Yayınları.
- SÖZER, Ersan. (1998). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ölçme Ve Değerlendirme. **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Can, Gürhan. (Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- SÖZER, Ersan. (1998). **Sosyal Bilimleri Öğretiminde İlkeler, Yöntem ve Teknikler-Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilimlerin Öğretimi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- ŞAHİN, Tuğba. (1994). **Sosyal Bilgiler Dersinde Akademik Benlik Kavramı, Ders İçi Öğrenme Ve Ders Dışı Çalışma Yolları İle Başarı İlişkisi**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 10.
- ŞAHİNLER, Menter. (1998). **Atatürkçülüğün Kökeni, Etkisi ve Güncelliği**. (3. baskı). İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- ŞİMŞEK, Ahmet. (2006). **İlköğretim Öğrencilerine Göre Sosyal Bilgiler Dersinde Neler Olmalıdır?** (Bu çalışma 13-15 Eylül 2006 tarihlerinde Muğla'da gerçekleştirilen 15. Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.)<http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr/dosya/cocuklaragoresosyalbilgiler.doc> adresinden 30 Ekim 2008 tarihinde indirilmiştir.
- TDK (Türk Dil Kurumu). (1981). **TDK Sözlüğü**. Ankara.
- TURAN, Refik. vd. (2000). **Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi**. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- TÜNAY, Bekir (a); Atatürk'ün İnkılâpçılık İlkesi, **Atatürkçü Düşünce**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1992.
- TÜNAY, Bekir (b); Atatürk'ün İnkılâpçılık İlkesi, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı:9, Ankara 19897. ss.519-539.
- UĞUR, Abdullah. (2007). Oluşturmacı Sosyal Bilimler Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Tekniği Kullanımının Öğrencilerin Empatik Düşünme becerilerine Etkisi: Bir Eylem Araştırması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimler Enstitüsü. İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı.

- ÜLGEN, Gülten. (1995). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Bilim Yayınları.
- ÜLGEN, Gülten. (1996). **Kavram Geliştirme, Uygulama ve Kuramlar**. Ankara.
- ÜSTÜN, E. Faik.(1973). **Atatürk Ülkücülüğü**. Ege Üniversitesi- Cumhuriyetin 50. Yıl Dönümü Yayınları.
- VARIŞ, Fatma. (1994). **Program Geliştirme**. Ankara: Alkım Yayınları.
- VARIŞ, Fatma (Ed.). (1994). **Eğitim Bilimine Giriş**. Atlas Kitabevi.
- YALÇIN, E.Semih ve GÜLER, Ali. (2000). **Atatürk'ün Hayatı-Düşünceleri ve Kişiliği (III. Cilt\ Yankıları-İlkeleri-Kişiliği)**. Ankara: Berikan Basım – Yayım.
- YILDIRIM, İbrahim (Ed.) . (2008). **Yapılandırmacılık Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Anı Yayıncılık.

EKLER**Ek-1 Anket Formu****Ek-2 Araştırma İzni****Ek-3 Araştırmaya Katılan Okulların Listesi**

ANKET FORMU:

Değerli Meslektaşım,

Bu araştırmanın amacı, İlköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler programında (dersinde) yer alan Atatürkçülük kazanımlarının (konularının) öğretimi hakkında çeşitli açılardan öğretmen görüşlerini almaktır. Aşağıda 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki Atatürkçülük kazanımlarına dair düşüncelerinizi öğrenmek için hazırlanmış ifadeler bulunmaktadır. Bunların hiç birinin kesin doğru ya da yanlış yanıtı yoktur. Önemli olan sizin ifadeler ile ilgili gerçek duygu ve düşüncelerinizi belirtmenizdir. Her ifadenin karşısında yer alan **“Tamamen Katılıyorum”**, **“Katılıyorum”**, **“Kararsızım”**, **“Katılmıyorum”** ve **“Hiç Katılmıyorum”** olarak beş seçenek yer almaktadır. Lütfen ifadeleri dikkatli okuyarak kendinize uygun seçeneği “X” işareti koyarak işaretleyiniz. Her ifade için yalnızca bir seçeneği işaretleyiniz. Lütfen ifadelerin seçeneklerini bos bırakmayınız. Cevaplama sırasında göstereceğiniz özen ve yardımlarınızdan dolayı şimdiden teşekkür eder, saygılar sunarım.

Emine KARAASLAN
Sosyal Bilgiler Öğretmeni
Gazi Üni.Eğit. Bil.Ens.Yüksek Lisans Öğr.

Cinsiyetiniz E() K()			Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
Meslekteki Kıdeminiz: 1-5 () 5-10 () 10'dan Fazla ()							
1-İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler programında Atatürkçülük kazanımları yeterli düzeydedir.							
2-Atatürkçülük kazanımları düzenlenirken öğrencilerin bilişsel-duyuşsal becerileri dikkate alınmıştır.							
3-Atatürkçülük kazanımları öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları (merak, motivasyon ve gelişim özellikleri) doğrultusunda oluşturulmuştur.							
4-Atatürkçülük kazanımları milli kimlik, milli hedef kazandırmada bilgi ve becerileri arttıracak niteliklere sahiptir.							
5-Atatürkçülük kazanımları toplumsal yaşama ve çağın gereksinimlerine uygun, güncel olaylarla bağlantılıdır.							
6-Atatürkçülük kazanımlarının 7. sınıf ders kitabında ünitelere dağılımı orantılıdır.							
7-Atatürkçülük kazanımlarının öğretilmesinde ders kitabı görsel açıdan (resim-istatistiksel bilgi vd.) yeterli düzeydedir.							
8-Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde ders kitabı hazır bulunuşluluk seviyesine uygundur.							
9-Atatürkçülük kazanımlarının öğretilmesinde ders kitabı içerdiği metinler itibariyle düşünmeye ve araştırma yapmaya yöneliktir.							
10-Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde ders kitabında akıcı-anlaşılır ve açık bir dil kullanılmıştır.							
11-Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde ders kitabı gereksiz ayrıntılardan ve motivasyonu düşürecek etkilerden uzaktır.							
12-Atatürkçülük kazanımlarının öğretimi için sosyal bilgiler dersine giren öğretmenlerde hizmet içi eğitime ihtiyaç vardır.							
13-Sosyal bilgiler dersi içinde Atatürkçülük kazanımlarının öğretimi için mevcut ders saati (3 saat) yeterli değildir.							
14-Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde sosyal bilgiler öğretmenleri yeterli oranda bilgi sahibi değildir.							
15-Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde sosyal bilgiler öğretmenleri çalışmalarını diğer branş öğretmenleri ile ortaklaşa yürütmelidir.							
16-Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde öğrenci merkezli öğretim yöntemleri temel alınmalıdır.							
17-Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde okullar kullanılacak araç-gereç bakımından yeterli donanıma sahip değildir.							
18-Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde gözlem gezilerine(Atatürk evleri, müze, vb..) sıkça yer verilmelidir.							
19-Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde araç-gereç olarak ders kitabı yeterlidir.							
20-Atatürkçülük kazanımlarının öğretiminde öğretim süreci film-belgesel cd gibi görsellerle desteklenmelidir.							
21-Atatürkçülük konularının öğretiminde hikâye-anekdot-şiir gibi edebi ürünlerden faydalanılmalıdır.							
22-Atatürkçülük kazanımları günlük hayatta öğrencilerin kullanacağı şekilde düzenlenmemiştir.							
23-Atatürkçülük kazanımlarının sayısı ve niteliği artırılarak programda yeni düzenlemelere gidilmelidir.							

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayın :B.08.4.MEM.4.58.00.04.020/
Konu : Anket Çalışması

34147 18.12.2008

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Gazi Üniversitesi Rektörlüğünün 19.11.2008 tarih ve 7063 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi İlköğretim Anabilim Dalı,Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Emine KARAARSLAN 'ın Yrd.Doç.Dr.Cengiz DÖNMEZ danışmanlığında yürüttüğü, bitirme ödevi/tezi kapsamında İlimiz merkez ve ilçelerinde görev yapan İlköğretim 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine yönelik İlköğretim 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Programında da yer alan "Atatürk Kazanımlarına Dair Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi" konulu anket çalışmasını yapmak istediği ilgi yazı ile bildirilmiş olup, anketin İlimiz merkez ve ilçelerinde görev yapan İlköğretim 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

A. Murat TANER
A. Murat TANER
Milli Eğitim Müdürü

OLUR
16/12/2008
İsmail KARADAŞ
İsmail KARADAŞ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Adres : Barbaros Bulvarı No: 23 SİVAS **TEL:** (0346)227 17 66- 227 05 75 **FAKS:** (0346) 227 06 39
Sivas Milli Eğitim Müdürlüğü email : Sivas@mem.gov.tr.

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SAYI : B.30.2.GÜN.0.F8.00.00 /7063
KONU : İzin

ANKARA
19.11.2008

SİVAS VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğüne

Enstitümüz İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Emine KARAASLAN , Yrd. Doç. Dr. Cengiz DÖNMEZ'in danışmanlığında yürüttüğü **"İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Atatürkçülük Kazanımlarına Dair Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi"** konulu tezi ile ilgili olarak Sivas ili merkez ilçede görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine anket uygulamak istemektedir.

İlgili öğrenciye müsaade edilmesi hususunda gereğini bilgilerinize saygılarımla arz/rica ederim.

Prof. Dr. Nezahat GÜÇLÜ
Enstitü Müdürü

EKLER

- 1- Dilekçe
- 2- Anket
- 3-Tez Önerisi

Ankete Katılan Okullar Listesi

Abdulvahabgazi İlköğretim Okulu
 60. Yıl İlköğretim Okulu
 Alparslan İlköğretim Okulu
 Anadolu Selçuk İlköğretim Okulu
 Cumhuriyet İlköğretim Okulu
 Elçibey İlköğretim Okulu
 Gazi Mustafa Kemal İlköğretim Okulu
 İstiklal İlköğretim Okulu
 Kanuni İlköğretim Okulu
 Karşıyaka İlköğretim Okulu
 Kız Yatılı İlköğretim Bölge Okulu
 L. Fikret Tuncel İlköğretim Okulu
 M. Akif İlköğretim Okulu
 Öğretmenler İlköğretim Okulu
 Özel İdare İlköğretim Okulu
 Recep Handan İlköğretim Okulu
 S.Sami Kepenek İlköğretim Okulu
 Toki Ahmet Yesevi İlköğretim Okulu
 Ülkü İlköğretim Okulu
 Vakıfbank İlköğretim Okulu
 Lütfullah Bilgin İlköğretim Okulu
 V. Muammer Bey İlköğretim Okulu
 V. Reşit Paşa İlköğretim Okulu
 Yunus Emre İlköğretim Okulu
 Dumlupınar İlköğretim Okulu
 Hasan Vardar İlköğretim Okulu
 Şht. Hamit Kandur İlköğretim Okulu
 100. Yıl İlköğretim Okulu
 75.Yıl İlköğretim Okulu
 Mrk. Çeltek İlköğretim Okulu
 Mrk. Güney İlköğretim OkuluMrk. Ovacık İlköğretim Okulu

Mrk. Ozmuş İlköğretim Okulu
 Mrk. Yakupoğlu İlköğretim Okulu
 Mrk.Yıldız İlköğretim Okulu
 Mrk. Kurtlapa İlköğretim Okulu
 H. Rifat Paşa İlköğretim Okulu
 Dört Eylül İlköğretim Okulu
 4 Eylül Kongresi İlköğretim Okulu
 Ziya Gökalp İlköğretim Okulu
 İnönü İlköğretim Okulu
 Kadı Burhaneddin İlköğretim Okulu
 R. Şemsettim Sirer İlköğretim Okulu
 Yavuz Selim İlköğretim Okulu
 Celal Bayar İlköğretim Okulu
 V. Bekir Aksoy İlköğretim Okulu
 Gazi Osman Paşa İlköğretim Okulu
 Başöğretmen İlköğretim Okulu
 Lütfi Abay İlköğretim Okulu
 Namık Kemal İlköğretim Okulu
 Reşit Akif Paşa İlköğretim Okulu
 Fevzipaşa İlköğretim Okulu
 Selçuk İ.ÖÖ
 Vali Aydın Güçlü İlköğretim Okulu
 Mimar Sinan İlköğretim Okulu
 Şht. Cüneyt Erkan İlköğretim Okulu
 Cebecioğlu İlköğretim Okulu
 80.Yıl İlköğretim Okulu
 Mehmetçik İlköğretim Okulu
 M. Sarısözen İlköğretim Okulu
 Gazi Paşa İlköğretim Okulu
 Kazım Karabekir İlköğretim Okulu
 İzzettin Keykavus İlköğretim Okulu
 Aşık Veysel İlköğretim Okulu

Behrampaşa İlköğretim Okulu
Danişment İlköğretim Okulu
27 Haziran İlköğretim Okulu
Kızılırmak İlköğretim Okulu
Kılavuz IMKB 75. Yıl İlköğretim Okulu
Gökçebostan IMKB 75. Yıl İlköğretim Okulu
Buruciye İşitme Engelliler İlköğretim Okulu
Rauf Orbay İlköğretim Okulu
Ahmet Türkseven İlköğretim Okulu
Süleyman Demirel İlköğretim Okulu
Fatih İlköğretim Okulu